T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

ŞİNTOİZMDE İBADET

Yüksek Lisans Tezi

Samet YAŞKAN

Ankara- 2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

ŞİNTOİZMDE İBADET

Yüksek Lisans Tezi

Samet YAŞKAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Durmuş ARIK

Ankara- 2020

A.Ü. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEZUN
TARİH 14/01/2020
SAYI 1607/1

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

ŞİNTOİZMDE İBADET

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Durmuş ARIK

Tez Jüri Üyeleri

Adı ve Soyadı:	**İmzası:**
Prof. Dr. Ali İsra Güngör	
Dr. Öğr. Üyesi Sedat Özdin	
Prof. Dr. Durmuş Arık	
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi: 14.01.2020

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Durmuş ARIK danışmanlığında hazırladığım "Şintoizmde İbadet" (Ankara/2020) adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 31/01/2020

Samet YAŞKAN

ÖNSÖZ

İkinci Dünya Savaşı'nda şehirlerine atom bombası yağan Japonya'nın daha sonraki süreçlerde yaralarını iyileştirip, günümüzde ekonomi ve bilim dünyasında söz sahibi bir devlet haline gelmesi yerli ve yabancı birçok bilim insanının dikkatini çekmiştir. Bu yüzden Japonya'nın İkinci Dünya Savaş'ından sonra güçlenerek her alanda söz sahibi olmasını konu edinen çeşitli eserler kaleme alınmıştır. Ülkemizde ekonomi alanında Japonya'yı inceleyen birçok Türkçe eser bulunmakla birlikte, Şinto dini ve pratiklerini inceleyen Türkçe kaynaklar yok denebilecek kadar azdır. Bu tezde ibadet bağlamında Şintoizm'in tarihine değinilerek bilgi verilmesi, çeşitli yönlerden Şintoizm'in anlaşılması ve bundan sonraki süreçlerde Şintoizm ile ilgili hazırlanacak çalışmalara katkı sağlayabilmek amaçlanmıştır.

Öncelikle tezin hazırlanmasında bilgi birikimi, yönlendirmeleri, tecrübesi ve hoşgörüsü ile özveride bulunarak desteklerini esirgemeyen tez danışmanı hocam Sayın Prof. Dr. Durmuş ARIK'a son derece müteşekkir olduğumu ifade etmek isterim. Japonca kaynakların temini ve bir Japon'nun hayatında Şintoizm'in nasıl ifade bulduğuna dair verdiği önemli bilgiler için Şinto düşünürü ve öğreticisi Sayın Kosaka TATSUYA'ya, tez yazma sürecinde desteğini esirgemeyen arkadaşım Barış YAŞAR'a, fikir alışverişinde bulunduğum arkadaşım İbrahim Emre ŞAMLIOĞLU'na, destekleri için Sayın Nurcan DİKME Hanfendi, arkadaşım Eyüp ÖZKAYA' ya ve sevgili anneciğime teşekkürü bir borç bilirim.

Samet YAŞKAN/ 2020

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I

İÇİNDEKİLER II

KISALTMALAR V

GİRİŞ 1

1. Tezin Konusu, Önemi ve Amacı 1

2. Tezin Kapsam ve Sınırları 2

3. Tezin Kaynakları 3

4. Şinto İbadetlerine Kaynaklık Eden Tabiat Fenomenleri 5

4.1 Güneş 6

4.2 Dağ 12

4.3 Su 16

4.4 Ağaç 19

4.5 Ateş 21

4.6 Rüzgâr 24

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİNTOİZM'DE TEMEL İBADETLER 26

1. Şintoizm'de İbadet ve Tarihsel Gelişimi 26

1.1 Antik Dönem 29

1.1.1 Jomon ve Yayoi Dönemleri 30

1.1.1.1 Kofun Dönemi 44

1.2 Klasik ve Modern Dönem 57

1.2.1 Asuka, Nara ve Heian Dönemleri ve Sonrası 57

1.2.1.1 Meiji Dönemi (ModernDönem) ve Sonrası 74

2. Temel İbadetler ve Uygulanışı 80

2.1 Arınma 81

2.1.1 Misogi Harae Shubatsu 82

2.1.1.1 Misogi ve Saikai Ritüellerinin Uygulanışı 85

2.2 Sunu 90

2.2.1 Sunu Ritüeli ile Kami İlişkisi 91

2.2.1.1 Sunu Ritüeli Uygulanışı 93

2.3 Kutlama ve Anma 98

2.4 Dua ve Dua Ritüelinin Uygulanışı 99

İKİNCİ BÖLÜM

KUTLAMALAR ANMALAR FESTİVALLER 105

1. Matsuri Kavramı 105

2. Geçiş Dönemi *Matsuri*leri (Kutlama ve Anmalar) 110

2.1 Doğum ve Çocukla ilgili Matsuriler 110

2.2 Evlilik ile İlgili Matsuriler 115

2.3 Ölümle İlgili Matsuriler 117

2. Festivaller (Gyouji) 119

2.1 Festival Takvimi 120

2.2 Yıl İçinde Yapılan Festivaller (*Nennchuu Gyouji*) 122

SONUÇ 139

KAYNAKÇA 143

ÖZET 159

ABSTRACT 160

KISALTMALAR

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

Bkz.: Bakınız

Çev. : Çeviren

s. : Sayfa

v.dgr. : Ve diğerleri

e.t. : Erişim Tarihi

GİRİŞ

1. Tezin Konusu, Önemi ve Amacı

Bu çalışmanın konusunu Şintoizm ve belli başlı Şinto ritüelleri oluşturmaktadır. Tezin amacı ise Japonya ve Japon olmakla ilişkilendirilen ve tamamen Japonya'ya özgü bir din olan Şintoizm ve Şinto ritüellerinin belli sınırlar dâhilinde tanıtılmasıdır. Japon kültürü hakkında net bir bilgi sahibi olmak için Şinto geleneği ve ilgili ritüelleri hakkında genel olarak bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Zira Şintoizm, sistemik kurumlardan oluşmuş teolojik ve felsefi argümanlar ile temellendirilmiş bir öğreti veya disipline sahip olmaktan çok, Japon olmakla ilgili kültürel bir durum ve anlayışı temsil etmektedir.[1]Şintoizm'de sekizinci yüzyıldan önce yazılı dinsel metinlerin olmayışı ve formüle edilmiş dogmatik inançlarının bulunmaması gibi nedenler yüzünden bir din olup olmadığı hususunda tartışmalar gelişmiştir.[2] Bu yüzden Japon kültürü hakkında bilgi sahibi olmak için Şinto geleneği hakkında da bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi teolojik temelli ve belli bir disipline sahip dinler ile karşılaştırıldığında, Şintoizm'in herhangi bir evrensellik iddiasının olmadığı anlaşılmakta ve bu din dinler tarihçileri tarafından milli yada geleneksel dinler arasında değerlendirilmektedir. Tezin temel amacı, Japonya ile yakın ilişkiler içerisinde olan Türkiye'de Japon kültürünün Şinto dini ve ritüelleri vasıtasıyla anlaşılmasına katkı sağlamaktır.

Türkiye'nin Japonya ile yakın ilişkiler kurmaya başlaması, Osmanlı İmparatoru Sultan İkinci Abdülhamit döneminden itibarendir. O dönemde Japon İmparatoru Meiji'ye

[1] Shimada Hiromi 島田裕巳, *Shintou Ha Naze Oshie Ga Naino ka* 神道はなぜ教えがないのか, Tokyo: Besuto Shinsho ベスト新書, 2013, s. 16.
[2] Durmuş Arık, *"Şintoizm", Dinler Tarihi*, Ankara: Grafiker Yayın, Editör: Baki Adam, 2018, s.466.

Osmanlı devleti tarafından hem ilişkilerin güçlendirilmesi için hem de diplomatik girişimlerin başlatılması amacıyla bir takım hediyeler taşıyan Ertuğrul fırkateyni isimli bir gemi gönderilmiştir. Ancak gemi dönüş yolunda Kushimoto açıklarında batmış ve 532 mürettebatı hayatını kaybetmiştir. Bu olay sonrasında Oşimalı Japon köylülerinin gemi mürettebatının kurtarılmalarına büyük katkı sağlamaları ve kazanın duyulmasıyla birlikte Japon halkı ve makamlarının yaralılar ile ilgilenilmesi için başlatılan yardım kampanyaları günümüzdeki Türk-Japon dostluk tilişkilerinin temelini oluşturmuştur.[3] Bu bağlamda günümüzde de Japonya ve Türkiye arasında ekonomi, eğitim ve pek çok başka konuda birçok anlaşma imzalanmaktadır. Ancak Türkiye'de Japonya ile ilgili genellikle ekonomi temelinde akademik çalışmalar yapılmaktadır. Bozkurt Güvenç'in "Japon Kültürü" isimli eseri, Mehmet Bayraktar'ın "Türkler ve Japonlar" isimli kitabı, Halil İbrahim Şenavcu'nun "Japon dini bayramları" isimli tezi, Hüsamettin Karataş'ın "Nichiren Budizmi" isimli tezi, Merve Üstek'in "Şintoizm'de Kadının Konumu" tezi, Emre Şamlıoğlu'nun "Çin ve Japon Dinlerinde Dağ Kültü" tezi dışında Japonya'nın kültürünü dinini ve inançlarını inceleyen Türkçe çalışmalar sınırlıdır. Japonca kaynaklar temel alınarak hazırlanılan bu çalışmada, Japonların Şinto'ya bakış açısı ve Şinto ritüellerinin aslında bilindiğinden daha detaylı olduğu anlaşılmıştır. Çalışmada Japonca kaynakların kullanımına öncelik verilmesi önemli bir husustur. Zira Türkiye'de Şintoizm'i ve ritüellerini Japonca kaynakları kullanarak anlatan çalışmalar sınırlıdır. Bu bakımdan tez, Şintoizm'in ibadet temelinde anlaşılması ve öğrenilmesi bağlamında hem dinler tarihi alanına hem türk kültürüne katkı sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

2. Tezin Kapsam ve Sınırları

Tezin ilk bölümünde Şintoizm'de ibadet düşüncesi ve tarihi bağlamda Japonya'daki gelişim sürecinden bahsedilmiştir. İlk olarak Şintoizm'de ibadetin

[3] http://www.mfa.gov.tr/turkiye-japonya-siyasi-iliskileri.tr.mfa , e.t: 15.10.2019

etimolojik çalışması yapılarak bilgi verilmeye çalışılmıştır. Daha sonra İbadetin Japonlara özgü dönemlerde değerlendirilmesi yapılmıştır. Şintoizm yerel bir özellik taşıması ve Japon adasındaki farklı coğrafyalara göre yerel ritüellerinin olması nedeniyle birçok ritüele sahiptir. Yine Budizm ile olan etkileşim sürecinde de birçok ritüelin geliştiği anlaşılmıştır. Bu yüzden tüm ritüelleri inceleme imkânı bulunmamaktadır. Çünkü Japonya'da herhangi bir bölge ve şehirdeki ritüeller başlı başına bir çalışma konusu olabilecek çeşitliliktedir. Bu tezde genel olarak doğa ile ilişkilendirilen ritüeller üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Şintoizm'de önemli bir yere sahip olan güneş, dağ, su gibi önemli doğal fenomenlerin Şintoizm'deki karşılığı üzerinde durularak Japonların ibadet anlayışları hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Temel ibadetler hakkında bilgi verilerek yapılış şekilleri de zaman zaman görsel materyallerden yararlanılarak anlatılmıştır. Ancak tüm ibadetlerin yapılış şeklini açıklamak bu çalışmanın maksadını aşmaktadır. İkinci bölümde ise Şintoizm'deki Kutlama, anma ve festivaller üzerinde durulacaktır. Bilindiği gibi Japonya'da Budizm'in etkisinden dolayı Budist temelli festivaller de bulunmaktadır. Bu tezde ise Şintoizm'e özgü festivaller üzerinde durulması amaçlanmıştır. Zira Buda ile ilgili de birçok festivalin bulunduğu düşünüldüğünde, tüm festivalleri incelemek tezin kapsamını ve maksadını aşmaktadır. Ancak birinci bölümde Şinto ve Budizm etkileşimi ile birlikte Japonların ibadet anlayışlarının geçirdiği dönüşüm anlatılmaya çalışılmıştır. Çünkü her ne kadar Şintoizm ayrı olarak incelense de, Budizm ile olan etkileşimi göz ardı edilememektedir. Bu yüzden tez hazırlanırken, Japonların ibadet anlayışları ve belli başlı temel ibadetleri üzerinde durulmuştur.

3. Tezin Kaynakları

Tezde olabildiğince Japonca temel kaynaklar kullanılmaya çalışılmıştır. Temel kaynaklar olarak kabul edilen Kojiki ve Nihongi ve diğer metinler kullanılmış ve bunun yanında Şintoizm'i yalın ve akıcı bir Japonca ile anlatan Sugata Masaaki (菅田正昭)' nin

Shintou no Subete (神道のすべて, Tokyo: Nihon No Bungeisha 日本の文芸社, 2004) ile İkeyuu Kikuo (池由菊夫)'nun *Shintou no Shikitarito Kokoroe* (神道のしきたりと心得, 池由菊夫, Tokyo: İkedashoten, 1990) gibi birçok Japonca kaleme alınmış kitap ve makaleden yararlanılmıştır. Daha sonra Japon dini ve kültürü ile ilgili Japonca web siteleri incelenmiştir. Yerinde gözlem ve inceleme yapmak amacıyla Tokyo'ya gidilerek Şinto rahipleri ile görüşmeler yapılmış ve Japonların dini hayatlarına dair bilgi toplanmıştır. Özellikle İse şehrinde Amaterasu tapınağındaki Şinto rahipleri ile yapılan görüşmeler tezin şekillenmesine büyük katkı sağlamıştır. Bunun dışında internetten birçok Japonca dergi ve makaleye ulaşılarak ilgili bölümlerle ilgili bilgi toplanmıştır. Yine İngilizce kaynaklardan da yararlanılarak Şintoizm ile ilgili farklı bakış açıları irdelenmeye çalışılmıştır. Şinto özelinde Türkçe kaynak olarak Türkçeye çevrilmiş bir iki eser ve kitap bölümü dışında herhangi bir kaynağa rastlanmamıştır. Ancak Türkiye'de Japon Budizm'i alanında belirli çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda Şinto Budizm etkileşimi anlatılırken bu kaynaklardan faydalanılmaya çalışılmıştır. Yine Şinto geleneği ile ilgili hazırlanmış Japonca belgesellerden de faydalanılarak ritüellerin yapılış şekli hakkında detaylı bilgi sahibi olunmuştur.

Japonca kaynakların isimleri ve yazarları Latin harfleri ile yazılmıştır. Ancak orijinal halinin de görülebilmesi için dipnotlarda yazarların ve kaynaklarının isimleri Japonca yazı karakteri ile birlikte verilmiştir. Bu şekilde verilmesinin sebebi, kaynağın Japonca olmasından dolayı internette Latin harfleri ile aratıldığında kaynağa ulaşılamamasıdır. Bu yüzden böyle bir kaynak gösterme yöntemi kullanılmıştır.

4. Şinto İbadetlerine Kaynaklık Eden Tabiat Fenomenleri

Din fenomolojisinde taştan güneşe kadar bütün tabiat fenomenleri tanrısal sanatın tezahür şekli[4] olarak değerlendirilir. Bu bağlamda Şintoizm'deki ilahi varlıklar *kami*lerin de doğal fenomenler ile ilişkilendirilmesi sonucu birçok dini uygulama ortaya çıkmıştır. Özellikle Japonların doğa ile yakından ilişkili dini hayatlarının merkezinde olan *kami*ler doğadan bağımsız olarak düşünülemez. Onlar bir ağaçta, dağda, ormanda, ateşte, nehirde, denizde ikamet edebilir. Bu yüzden dini ritüellerin birçoğunda doğal fenomenlerden mutlaka bir parça bulundurulur. Bunlar su, pirinç, pirinçten elde edilen sake, bir ağaç dalı (sakaki) ve ağaçtan elde edilen kâğıtlar (shide) olabilir.

Japonların tarihsel serüvenini mitolojik olarak işleyen ve *Şinto* geleneğinde kutsal en eski belgeler olarak kabul edilen *Kojiki* (古事記) ve *Nihongi* (日本紀) tabiat fenomenlerini *kami*lerle ilişkilendirerek günümüzdeki birçok ritüele kaynaklık etmektedir.[5] Bu eserler Japonların hem dini kitapları hem de siyasi bir tarih kaydı sayılmaktadır. *Kami*lerin isimlendirilmesi, Japon adasının ortaya çıkmasından başlayarak çeşitli bilgiler vermektedir. Özellikle *Kojiki*'de daha çok tabiat fenomenleri ile ilgili bir *kami* tasavvuru bulunmaktadır.

Güneş, dağ, ağaç, su, ateş, rüzgâr üzerinde en fazla durulan tabiat fenomenleridir. Bu fenomenler *kami*lerle iç içedir ve kimi zaman da *kami*lerin ortaya çıkmasına vesile olur. Daha bir çok doğal fenomen bulunmakla birlikte burada zikredilen altı tabiat fenomeninin yansımaları, Japonların siyasi hayatından başlayarak animistik temelli dini hayatlarına kadar bir çok yerde sık sık görülebilir.

[4] Ekrem Sarıkçıoğlu, *Din Fenomolojisi*, Isparta: Fakülte yayınevi, 2011, s. 31.
[5] Bknz: Takaya Okayama 丑山孝枝, *Mite Wakaru Nihon* 見てわかる日本, Tokyo: JTB, 2002, s.40, 98,102-110

Bu bölümde söz konusu fenomenler ibadetler bağlamında temellendirilecek ve açıklanacaktır. Şintoizm'deki temel tapınma varlıkları olan *kami*lerin tabiatla ontolojik anlamdaki ilişkisi düşünüldüğünde, ibadetin *kami*lere yapıldığı kadar görünüşte doğaya da yapıldığı söylenebilir. Bu yüzden bu fenomenleri, Şinto geleneğinde ibadetler bağlamındaki ilişkilerini kurarak açıklamanın; Şintoizm'deki ibadet mefhumunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

4.1 Güneş

Güneşin vazgeçilmez ve temel enerji kaynağı olması insanları gökyüzündeki en yakın parlak gök cismine karşı saygı ve kutsama anlayışına sevk etmiştir. Bu bağlamda güneş tarihin her döneminde ilgi odağı olmu, bunun neticesinde de güneşe bağlı kültler gelişmiştir. Güneşin yıl içerisindeki konumundan kaynaklanan gün dönümleriyle ilişkili kültler ve bunlarla alakalı ritüeller tarihte hep var olagelmiştir. Çünkü Güneş, vermiş olduğu enerji ile dünyanın ve atarın sebebi, zatı olan bir şahıs olarak algılanmıştır.[6] Japon kültüründe de önemli bir yeri olan güneş, Japon imparatorunun kadın atası olan *kami Amaterasu Mikoto* ile ilişkilendirilir.

Japonya manasındaki Nippon ya da Nihon (日本) kelimeleri[7] "güneşin kökeni" anlamına gelmektedir. Kelimelerin *kanji*leri incelendiğinde *nichi* (日) "güneş" veya "gün", *hon* (本) ise "temel" veya "orijin" anlamına gelmektedir.[8] Yani Japonya için "güneşin yükseldiği ülke" anlamına gelebilecek bir çeviri yapılabilir. Her ne kadar hâkim devlet olarak Japonlar için "garip" "farklı" "cüce" anlamlarına gelen *Wa* (倭) hecesi Çinliler tarafından kullanılsa da, yedinci yüzyıla gelindiğinde Japonların artık kendilerini Çin karşısında yükselen bir millet olarak görüp kendi ülkeleri için *Nihon* (日本) ismini

[6] Münir Yıldırım, "Tabiat Kültleri", *Halk İnanışları*, Editör: Durmuş Arık, Baki Adam, Ankara: Grafiker, 2017, s.252.
[7] Her iki kelimenin Japonca yazımı aynıdır.
[8] Louis Frédéric, *Japan Encyclopedia,* London: Belknap Press of Harvard University Press, 2002, s. 701

kullanmaya başlamışlardır.[9] Burada üzerinde durulması gereken bir husus, neden güneşin Şintoizm için önemli olduğu meselesidir. Zira *kami*ler ile ilişkilendirilen bir çok doğal fenomen vardır. *Amaterasu* Japonya'yı temsil eden dişil bir *kami*dir. Japon mitolojisinde güneşin temsilcisi olarak bilinen ışığın *kami*si *Amaterasu* yer ve gökte ikamet eden sekiz milyon *kami*nin yöneticisi olarak kabul edilir. Buradaki 8 milyon (八百万) ifadesinin sayılamayacak kadar fazla anlamını da içerdiğini belirtmek gerekir. İnanışa göre *Ametarasu* imparatorluk ailesinin üye *kami*si olarak sadece *İse jingu* (伊勢神宮) tapınağında ikamet[10] (祀る) etmez aynı zamanda o her şintoistin evindeki *kamidana*larda ikamet eder.

İmparator ailesinin atalarının *kami*si olan *Ametarasu'*nun özel bir karakteri bulunmaktadır. *Amaterasuookami*'nin (天照大神) ismindeki Japonca karakterleri incelendiğinde *Amaterasu* (天照) kelimesindeki (天) karakteri gök, sema gibi anlamlara gelmektedir. (照) karakteri ise parlayan ışık gibi bir anlam içermektedir. Tam Japoncaya çeviri ise "gökteki ışığı parlayan güneş"[11] şeklindedir. Başka bir anlam olarak da "Hirume" (日の女) yani *ışığın kadını* olarak da çevrilmektedir. Güneşin enerjisinin dünya üzerindeki ve altındaki canlı cansız her şey için önemli olduğu düşünüldüğünde üretkenliğin sembolü olarak dişiliğin *Amaterasu*'da bulunması şaşırtıcı değildir. *Amaterasu* sadece antik dönemde ışığın *kami*si (日の神) olarak tapınılan bir *kami* değildir. O aynı zamanda ata ruhlarını koruyan bir *kami*dir. Özellikle o dönemdeki Japonlarda bulunan ata ruhları inancı ve soy üstünlüğü düşüncesi *Amaterasu*'ya ayrı bir karakter kazandırmıştır. Çünkü Japonya'daki imparatorluk ailesi etnik kimlik olarak kendilerini *Amaterasu*'nun soyuna bağlamaktadır. Özellikle Çin'in Üç Krallık dönemini içine alan

[9] Jennifer W. Jay, "*Kingdoms of Women in Tang China*", *Journal of the American Oriental Society*, Say.116, No. 2, 1996, 220-229, s.224
[10] Bu karakter Japoncada kamilerin ikamet etme eylemini ifade etmek için kullanılır.
[11] Tobe Tamio 戸部民夫, *Nihon No Megamisama Ga Yoku Wakaru Hon* 日本の女神様がよくわかる本, Tokyo: PHP 研究所, 2007, s.35

(MS 220-280) "Üç Krallığın Kayıtları" isimli tarihi değeri olan metinlere göre, *Amaterasu* aslında, şimdiki Japonya'nın bulunduğu topraklardaki *Yamataikoku* denilen ülkenin kraliçesi *Himiko*'dur.[12] Yani kraliçe *Himiko* daha sonra *Amaterasu* olarak anılmaya başlanmıştır. Japonca'da *Himiko* isminin güneşin çocuğu anlamına geldiği göz önünde bulundurulduğunda bu teorinin güçlendiği söylenebilir.

Yayoi denilen antik dönemde *kami*ler ile iletişime geçtiği düşünülen kadın şamanların (Miko-巫女) varlığı dikkate alındığında *Himiko*'yu da bir şaman olarak değerlendiren görüşler mevcuttur. Ancak *Himiko* şaman olsa bile sıradan bir şaman değildir, kendisine özel uygulamaları vardır.[13] Belki de *Amaterasu* ile etkileşime geçtiğine inanılan bir şamandır. *Kojiki* ve *Nihongi* her ne kadar *Himiko*'dan bahsetmese de Çin kayıtlarında adına sık bir şekilde rastlanmaktadır. Japon metinlerinde ise *Amaterasu* ilk japon hükümdarının atasıdır. İlk hükümdar, *Amaterasu*'nun torunu *Ninigi No Mikoto*'nun soyundan gelen *Jimmu Tenno*'dur. O Avrupalıların *Mikado* diye bildiği, Japonların ise *Teushi* ya da göğün oğlu olarak tanıdıkları en eski hükümdardır.[14] Şinto geleneğindeki inanıla göre; *Amaterasu, Ninigi*'yi japonyanın hükümdarı yaptığında, *kami*lerin yolunu göstermiş güneş ve ay yerinde durdukça sülalesinin hükümdar olarak kalmasını kararlaştırmıştır. *Amaterasu Ninigi*'ye ayna, kılıç ve taş olmak üzere üç kutsal sembol vermiş ayna ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "*Bu aynaya benim ruhum diye bak, onu kaldığın evde, oturduğun odada muhafaza et ve onu sanki benim gerçek varlığımın huzurundaymışsın gibi tazim et.*"[15] Bu yüzden *Amaterasu* soyundan gelen imparatorlar *kami*lere tapınma ayinlerinin baş sorumlusudur.

[12] Stefan Tanaka, *Japan's Orient,* London: University of California Press Ltd., 1993, s. 174
[13] J. Edward Kidder, *Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamata*, Honolulu: Hawai Press, 2007, s.132
[14] Bknz: Nihongi: *Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697*, London: George Allen and Unwin Ltd., çev: William George Aston, 1956 , s.109-112
[15] Wilburn Hansen, "*Creating Modern Japanese Subjects: Morning Rituals from Norito to News and Weather*", *Religions*, 2016, cilt: 7,28, sayı: 10.339, s.5

*Kami*ler, İmparatorlara ülkelerini nasıl yöneteceklerini ve bu dünyadaki her şeyin gök ve yerdeki *kami*lerin ruhuna bağlı bulunduğunu ve bu nedenle *kami*lere tapınmanın çok önemli olduğunu öğretmişlerdir. Bu nedenle Baş *kami Amaterasu*'ya tapınmakla birlikte diğer *kami*lere de tapınmak, Japonlar için sıradan bir dini ritüelden ziyade Japon olmakla ilgili bir durumdur. Çünkü *Amaterasu* soyundan gelen İmparatorlarla yönetilmek onlara bir ayrıcalık verir ve bu ayrıcalık için başta *Amaterasu* olmak üzere diğer *kami*lere teşekkür edilmelidir.

Mitolojik bağlama tekrar dönülecek olursa, *Amaterasu* ışığın ve enerjinin kaynağıdır. *Kojiki* ve *Nihongi*'de anlatılan mitolojide bu durum açık bir şekilde görülmektedir. Kardeşi deniz ve fırtına *kami*si *Susano*'ya küsen *Amaterasu* bir mağaraya kapanır ve dışarıya çıkmamaya karar verir. Bu olay gökteki mağarada saklanan anlamına gelen "*Ama no iwato kagure*" (天の岩戸隠れ) sözcüğü ile ifade edilir. Bu olaydan dolayı ışık alamayan dünya bir anda kapkaranlık olur. *Amaterasu*'nun hükmettiği *Takamagahara*'daki diğer sekiz milyon *Kami* bu durumdan endişe ederler. Çünkü karanlık, kötü ruhları da beslemekte ve ışık olmadığı için bitkiler ölmekte, hastalıklar ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bunun üzerine diğer *kami*ler *Amaterasu*'nun dışarı çıkıp hayatın devamını sağlaması için mağaranın önünde bir Matsuri (祭り) düzenler. *Uzume kami* ise sıra dışı bir dans sergileyerek dikkatleri üzerine çeker. Dışarda olanları merak eden *Amaterasu* mağaradan dışarı çıkar ve tekrar dünyaya hayatı getirir.[16] Bu mitolojinin *Yayoi* döneminde hız kazanan pirinç üretimiyle yakından ilgili olduğunu ifade eden birkaç görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre o dönemde temel geçim kaynağı olan pirinç üretimi için güneş enerjisi kilit bir önem taşımaktadır. Nitekim "*Touji*" (冬至) denilen kış gündönümünde güneşin gücü gittikçe zayıflamakta ve insanlar bu durumdan endişe edip

[16] Nihongi: *Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697*, s.44

enerjinin diriltilmesi için ölüp yeniden dirilme anlamına gelen "*shi to saisei*" (死と再生) isimli ayinler yapmaktadır.[17]

"*Ama no iwato kagure*" (天の岩戸隠れ) olayı aslında Japonların pirinç üretimi ile ilgili hayatını yansıtıyordu. Yine *Nihongi*'de geçen *Amaterasu*'nun Ay *kami*si olarak bilinen *Tsukuyomi* tarafından öldürülen yiyecek *kami*si "*Uke-mochi no kami*"nin (保食神) parçalarından çıkan pirinç tanelerini alıp *Takamahara*'daki tarlalara ekerek pirinç yetiştirdiğine dair mitoloji[18] *Amaterasu* ve pirinç üretimi ilişkisi açısından oldukça önemlidir. Günümüzde ise Japonlar *"Kagura*" (神楽) adı altında belli matsurilerle bu mitolojiyi yaşatmaktadır. *Kagura* kelime olarak *kami* (神) ve eğlence (楽) karakterlerinden oluşmaktadır. *Kaguralar, Shinto Jinjaları* özelinde, *kami*ler ve toplanan insanlar için bir eğlence olarak müzik, dans ve tiyatro gibi etkinlikleri içermektedir.[19] Bu etkinliklerle *kami*lerin geleceği mekânın arındırılması ve aynı zamanda onların müzik ve dansla dikkatlerinin çekilerek *jinja* önüne davet edilmesi amaçlanmaktadır.

Tüm bunların dışında neden *Amaterasu* gibi dişil bir *kami* Şinto geleneğinde en üst konumdadır? Belki de en önemlisi imparatorluk soyunun ondan geliyor olması imparator ailesine saf ve seçilmiş bir özellik katıyor olduğuna inanılması olabilir. *Kojiki*'de geçen mitolojiye göre *Amaterasu'nun* dişil bir *kami* olmanın yanında eril bir karaktere sahip olduğu anlaşılır. Çünkü babası *İzanagi*'ye kızıp ablası *Amaterasu*'nun bulunduğu *Takamagahara*'ya çıkarken *Susano* o kadar gürültü çıkarır ki; *Amaterasu, Susano*'nun kendisiyle savaşmaya geldiğini düşünüp saçlarını bir erkek gibi bağlayarak

[17]Tobe Tamio 民夫戸部, *Nihon no Kamisama ga Yoku Wakaru Hon,* 日本の神様がよくわかる本, Tokyo: PHP, 2004, s. 31
[18] Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697, s.32-33.
[19] Susanne Klien, "*Shinto Ritual Practice in Miyagi Prefecture after the Great East Japan Earthquake*", *Asian Ethnology*, Nagoya: Nanzan University, 2006 cilt:75, say: 2, s.360

tüm silahlarını kuşanıp *Susano*'nun karşısına çıkar. *Amaterasu*'nun bu yönü antik dönemdeki halk için çok önemli sayılan askeri gücü ve cesareti temsil etmektedir.[20]

Amaterasu'nun diğer önemli bir özelliği ise bakire oluşudur. Her ne kadar çocuk sahibi olsa da o hiçbir erkekle evlenmemiştir. *Susano*'nun kendisi ile savaşmayacağını anlayınca bunun bir göstergesi olarak karşılıklı bir anlaşma yapar. Bu antlaşma "*Ame no Yasu no Kawa no ukehi*" (天の安の河の誓約) olarak da bilinir. Bu anlaşmaya göre cinsel herhangi bir birleşme olmadan iki taraf da çocuk sahibi olacaklardır. *Amaterasu*, boynundaki mücevherlerden (*Tama kazari* 玉飾り) beş tanesini ağzına alıp çiğnedikten sonra üfler. Üflemenin ardından ortalığı yoğun bir sis kaplar ve *Amaterasu*'nun beş oğlu (Mikogami 御子神) varlık sahnesine adım atarlar. İlk erkek çocuk olan "*Ame no oshiho mimi mikoto*" isimli *kami*nin oğlu *Ninigi* Japon imparatorlarının soyunu oluşturur. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bakire ve aynı zamanda askeri cesarete sahip dişil bir *kami*nin, kirlenmeden elde ettiği çocuklarının soyundan gelen imparatorlarla saflığını, bilgeliğini, cesaretini, gücünü ve üstünlüğünü paylaşmasıdır. Şintoizm'e göre *Amaterasu* sadece dişil bir *kami* değildir. O hem saf bir bakire dişi hem de savaşçı bir erkek karakterine sahip olmasıyla karmaşık bir yapıya sahiptir. İnanışa göre Japon İmparatorları da ancak böyle karmaşık ve üstün özelliklere sahip bir *kami*den gelebilirlerdi.

Sonuç olarak Güneş, Şintoizm'de çok önemli doğal bir fenomendir ve onunla ilişkilendirdikleri *kami Amatreasu, Takamagahara* gibi çok önemli bir yeri yönetmektedir. Güneş hemen hemen tüm dinlerde ayrı bir öneme sahip olsa da Şintoizm'de siyaset ve dini hayat tamamen bu fenomen üzerine kurulmuştur. Nitekim daha önce de bahsedildiği gibi, *Amaterasu* sadece pirinç üretiminin önemi ile ilişkilendirilen bir *kami* değildir. O daha ziyade imparatorluk *kami*si (*kouso kami* 皇祖

[20] Tobe, *Nihon No Megamisama Ga Yoku Wakaru Hon* 日本の女神様がよくわかる, s.32-33.

神) olarak hürmet duyulması gereken güce, bilgeliğe, fedakârlığa olan inancı temsil eder. Bu yüzden İmparatorluk sarayında yönetilen ayinler tamamen *Amaterasu* ile ilgilidir ve bu ayinleri genelde imparator yönetir.

4.2 Dağ

Tabiatta ihtişamı ile göz kamaştıran dağlar kutsallık açısndan önemli bir yere sahiptir. Dağlar, birçok dinde kozmik anlamda evrenin ya da dünyanın merkezi ve tanrısal bir mekândır. Bu bağlamda dağlar Tanrı'nın ihtişamını ve kudretini simgeler.[21] Dağların ve tepelerin yeryüzünün kuvvet merkezleri olduğu hakkındaki tasavvur çok eskilere dayanır. Bilhassa volkanik veya üzeri devamlı karla kaplı dağlar kutsal sayılarak tazim edilir. Daha sonraları dağlar tanrıların ikamet yerleri olarak kabul edilmiştir. Buna göre İnsanların derelerde, tanrıların dağlarda ikamet ettikleri inancı yayılmıştır.[22] Dinler tarihinde kutsalın önemli tezahürlerinden biri olan dağlar, Şintoizm'de de yüce ilahi varlıklar *kami*lere ev sahipliği yapması bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden japonya'da dağların isimlerinin sonuna saygı ve nezaket ifadesi olarak "san" eki getirilir. Özellikle Fuji dağı (Fujisan) yüksekliği nedeniyle Japonya'da ayrı bir öneme ve saygınlığa sahiptir.

Japonca'da *Yama* (山) olarak ifade edilen dağların Şinto geleneğinde toplum ile yakından ilişkili bir yönü bulunmaktaydı. Antik çağda, *yama* (dağ) kelimesi, köyün ötesindeki yeri, hayvanların bulunduğu yeri, odun ve yenilebilir bitkilerin kaynağını işaret ediyordu.[23] Tabi burada dağların işaret ettiği temel nokta, zirvesi değil; eteklerindeki ormanlardı. Şinto geleneğinde ve bu geleneği oluşturan halk inanışında, dağlar ve bitkilerin yetiştiği ormanlar arasında kesintisiz bir ilişkinin

[21] Yıldırım, s. 245.
[22] Sarıkçıoğlu, s. 36.
[23] Takemitsu Makoto 武光誠, *Chishiki Zero Kara No Shintou Nyuumon* 知識ゼロからの神道入門, Tokyo: Gentosha, 2006, s.153.

olduğuna dair bir anlayış vardır. Doğal fenomenlerle iç içe olan erken dönem Şinto geleneğinde özellikle dağların tarımsal yönünü yansıtan üç unsur bulunur. Bunlardan *birincisi*; dağların her bakımdan doğal bir kaynak oluşudur. Özellikle dereleri oluşturan su kaynaklarının dağlardan doğuyor olması dağları, üreten ya da üretime yardımcı olan bir unsur haline getirmiştir. *İkincisi* ise dağlardan gelen doğal kaynaklarla pirinç tarlalarının besleniyor oluşudur. Bilindiği gibi Jomon döneminin sonu ile Yayoi döneminin başından itibaren Japon adasının belli bölgelerinde pirinç üretimi yapılmaya başlanmıştır. Pirinç üretimi insanların temel geçim kaynağı haline gelmeye başlayınca pirinç üretimini destekleyen unsurlar da önemli hale gelmiştir. Bu yüzden dağlar da bereketi sağlamaları bakımından insanlar için temel bir öge olmuştur. Çünkü dağlar olmasaydı temel geçim kaynağı olan tarlalar da olmazdı. Son olarak hayatta kalmak için dağlardan gelen su kaynaklarına ihtiyaç duyan insan yerleşimleri, dağların tarımsal yönünü yansıtan ilişkinin *üçüncü* kısmını oluşturur. Dağlara bu denli değer atfeden Jomon halkı, dağlarda geçici veya sürekli olarak ikamet eden *kami*lerin olduğuna inanmışlardır. Dağların hayat veren enerjisi ise *kami*lerden gelmektedir. Bu yüzden o dönemdeki insanlar, daha iyi pirinç üretebilmek ya da avcılık yapabilmek adına *kami*lere şükran ve "*kami*lerden izin alma" mahiyetinde ritüeller geliştirmişlerdir. *Yamanokami* (山の神様) olarak ifade edilen dağ *kami*leri, üretimi ve bereketi (*seisan* 生産) kontrol eden ilahi varlıklardır. Şinto inanışına göre bu *kami*ler var olan dünyevi her türlü varlığı kontrol ederler. Çünkü hayvanlar, dağ bitkileri, bakır, demir ve pirinç tarlaları için gerekli olan suya varıncaya kadar hepsinin dağlarda bulunması *Yamanokami* sayesindedir.[24]

Dağlar yer altından gelen enerji ile oluştuğu için, dağ tepesi o enerjiyi temsil eder. Hatta insan burnu ile dağ arasında bir bağlantı kurulur. Buna göre diğer

[24] Ikeyuu Kikuo 池由菊夫, *Shintou no Shikitarito Kokoroe* 神道のしきたりと心得, Tokyo: İkedashoten, 1990, s.53

canlılarınkinden farklı olarak insan burnu beynin büyüyerek kafatasındaki alt kemiklere baskı yapması sonucu ortaya çıkmıştır. Diğer canlılarda beyin küçük olduğu için ağız öne doğrudur. Ancak insan suratı ağızın da içerde olması sebebiyle dikey bir hatta sahiptir. Burun ise insanı insan yapan temel organ beynin aktivitesi sonucu oluşmuştur. Dağlarda aynı şekilde Dünya'nın oluşmasını sağlayan volkanik enerji sonucunda ortaya çıkmıştır. Nasıl ki insan burnu beynin büyümesi ile oluşmuşsa, dağlar da yerdeki enerjinin büyümesiyle yükselerek meydana gelmiştir.[25] Yükselen bu tepe noktalarında ise *Yamanokami*ler bereketin ve enerjinin sembolleridir.[26]

*Yamanokami*lerin antik dönemden itibaren günümüze kadar olan süreçte üç temel yönünün bulunduğu söylenebilir. *İlk olarak* yukarda da bahsedildiği gibi üretkenlikle ilişkilendirilen yöndür. *Yamanokami*ler, avcı, orman bekçisi ve ağaç işçilerinin koruyucularıdır. Hayvanların sahibi ve ormanın efendileridir. Av eti veya kereste almak ve ormanda koruma talep etmek için ritüeller biçimindeki teklifler *Yamanokami*lere yapılırdı. Yaban domuzu, maymun, tavşan, tilki vb. hayvanlar *Yamanokami*ler ile iletişim kurmak için iyi bir aracı olmuştur.[27]

İkincisi, Tarım *kami*si olarak da bilinen *Yamanokami*lerin geçici olarak dağları terk edip ormanlarda ya da tarlalarda ikamet ettiğine inanılmıştır. Bu yüzden indiği yere bereketi getiren *Yamanokami*leri üretimi artırması için tarlalara davet eden ritüeller geliştirilmiştir. Burada tarlalarda ikamet eden başka *kami*lerin de olduğunu vurgulamak gerekir. Nitekim Kojiki'de geçen anlatılarda *Ta no Kami* (田の神) ve *Kuku Koshi no Kami* gibi *kami*ler de bereket ve pirinç hasatı ile

[25] Yoriaki Hamuro 葉室頼昭, *Shintou No Kokoro* 神道のこころ, Tokyo: Shunjuusha 春秋社, 1997, s.131-132.
[26] Hamuro, s.134
[27] J. Edward Kidder, *"Agriculture and Ritual in the Middle Jomon Period"* Asian Perspectives, XI, 1968, s.63.

ilişkilendirilmektedir.[28] Dağların o dönemdeki insanların gözündeki konumu dikkate alındığında dağlar ile ilişkilendirilen *kami*ler ile tarlalarda ikamet eden *kami*ler arasında hiyerarşik anlamda bir farklılık söz konusudur. Hiyerarşik olarak üstün olan *Yamanokami*ler, ikametini değiştirebilir ve tarlaların *kami*si haline gelebilirdi.[29] Özellikle ekilebilir alanın çoğaldığı ve ormanların azalmaya başladığı dönemlerde, *kamiyi* bir ağaç dalında tarlalara taşıyıp bereketi artırmak için ritüeller geliştirilmiştir. Yine o dönemdeki insanlar bu ritüellerle bağlantılı olarak tarlalara bekçi olması için korkuluklar (Kakashi-案山子)[30] yerleştirip dağ *kami*lerinin bir şekilde dikkatini çekmeye çalışmışlardır. Böylece dağ *kami*leri bahsi geçen korkuluklara yerleşerek ekinleri doğrudan izleyebilir ve tarlaları kuşlardan koruyup mahsullerin gelişmesini sağlayabilirdi. Dağ ile ilişkilendirilen bu ritüelin Yayoi döneminden (M.Ö. 200 – M.S. 250) itibaren şekillenmeye başladığı düşünülmektedir.[31]

Üçüncüsü, hayatta kalmak için dağların kendisine ve dağlardan gelen suya ihtiyaç duyan insan yerleşimlerinin *Yamanokami* ile olan kolektif iletişimleridir. *Yamanokami*ler, aile ve köy atalarının ruhları ve tarımla ilgili *kami*ler ile ilişkilendirilince aynı zamanda ata ruhlarını da temsil etmeye başlamıştır.[32] Bu yüzden Ata ruhlarının dağlardan inerek, yeni yılda ve yaz ortasında, insan yerleşimlerine periyodik ziyaretler yaptıklarına inanılırdı. Bu yüzden onları karşılamak için de ritüeller geliştirilmiştir. *Yamanokami*lerin dağ, tarla ve ata ruhları ile ilişkilendirilmesi sonucunda yerleşim yerlerinde dağ, tarla ve ata ruhları için küçük tapınaklar yapılmıştır.

---

[28]*The Kojiki*, Library of Alexandria, çev.: Basil Hall Chamberlain, 1932, s. 116.
[29]Kudou Izu 工藤伊豆, *Shintou İro Ha- Jinja Matsuri No Kiso Chishiki* 神道いろは一神社祭りの基礎知識, Tokyo: Jinja Honchō Kyōgaku Kenkyūjo 神社本庁教学研究所, 2004, s.142.
[30] Bknz: *The Kojiki*, s. 181
[31]John Einarsen, *The Sacred Mountains of Asia*, Boston: Shambhala, 1995, s.112.
[32] Izu, s.142.

Son olarak Şinto kültüründe dağların kutsal yerler olarak mezarlar ile de bağlantısı bulunmaktadır. *Yama* kelimesi eski zamanlardan beri mezarın eş anlamlısı olarak da kullanılmıştır.[33] Genellikle ölüleri gömdükten sonra oluşan küçük tümsek ile ilişkilendirilmiştir. Ata ruhlarına saygıdan dolayı kolay erişilemeyen dağ/orman alanlarına yapılan mezarlar, antik dönemden beri ata ruhlarının dağlar ile ilişkilendirilmesinin bir sonucudur. Kofun bölümünde değinildiği gibi, Antik dönemden 7. yüzyıla kadar, Japonya'nın her bir imparatoru kofun olarak adlandırılan dağ şeklindeki Tümülüs mezarlara gömülmüştür.

Dağlar genel olarak diğer doğal fenomenlerle yakından ilişkili doğal bir fenomen olmasından dolayı Şinto geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle sonraki dönemlerde öğretisinin temeline dağları oturtan Şugendo hareketi, Japonların dağlara atfettiği değeri belirtmesi açısından önemlidir.

4.3 Su

Su, denizleri, nehirleri de kapsayan geniş bir fenomendir ve rüzgârları oluşturan temel bir güçtür. Tüm varoluşun temel kaynağı, dünyanın temeli, bitkilerin özü, yaratıcı güç ve her derdin devası olmakla birlikte su, her tür kozmik tezahürün temeli, bütün yaşam tohumlarının taşıyıcısı ve bütün biçimlere kaynaklık eden bir özü simgeler.[34] Bu bağlamda Şinto geleneğinde su, rüzgâr, ağaç, ateş gibi doğal güçlerin hiç birisi birbirinden ayrılamaz. Yine dağ eteklerinde bulunan su kaynakları ve onlarla ilişkili mitolojiler Şinto geleneğinde önemli bir yere sahiptir.

Su fenomeni üzerinde durulacak olursa; su, Şintoizm'de öncelikle arınma ritüeli için gerekli olan ve o olmadan ritüelin gerçekleşemeyeceği temel bir fenomendir. Şinto kültüründe Japonca *Mizu (*水)olarak ifade edilen su, normal sıcaklıkta sıvı formdadır

[33] https://kotobank.jp/word/山/Seisen-Ban Nihonkokugodaijiten 精選版日本国語大辞典, e.t: 15.10.2019.
[34] Yıldırım, s. 241.

ancak deniz seviyesinde yüz santigrat dereceye kadar ısıtılırsa gaz formuna ulaşır. Sıfır derecenin altında soğuduğunda ise katı hale gelir. Suyun bu özelliği, yeryüzündeki yağışların oluşumunda önemli bir role sahiptir. Zira sıvı haldeki suyun ısınıp buharlaşarak yükselmesi akabinde, yükseldikçe tekrar soğuyarak yağmur ya da kar şeklinde tekrar yeryüzüne geri iner. Şintoizm'de suyun bu sirkülasyonu gizemli bir güç olarak kabul edilmektedir. [35] Yine rahatlatıcı bir özelliğe sahip olan su, deniz dalgalarının şiddetlenmesiyle öldürücü ve yıkıcı bir hal alabilmektedir. Ya da nehir formunda düz ve stabil olarak akıp besleyici bir kaynakken, sellerle bir çok şeyi yanında götürerek harabiyet verebilir. Su, böyle iyileştiren ve besleyen bir doğaya sahip olmasının yanında, yıkıcı bir etkiyi de doğasında barındırmasıyla Şintoizm'de gizemli (*Fushigi* 不思議) bir enerji olarak kabul edilmiştir.[36]

Arınma ayinlerinin temelinde de bu enerjinin özümsenmesi fikri yer almaktadır. Yine suyun her şekle girebilmesi, şeffaf olduğu için her renge uyum sağlayabilmesi (*Houyouryoku* 包容力) Şintoizm'de suyu, ayrı bir yere koymaktadır. Antik dönemden sonra, Şintoizm'in Budizm ile olan senkretizminde Şinto'nun özünü koruması, su fenomenine benzetilmektedir. Zira Japonlarda bu bağlamda su gibi düşünülmektedir çünkü yaygın kanaate göre her türlü kültürle karşılaşsalar da özlerini asla kaybetmeyip asıl kimliklerini korumaktadırlar.[37]

Şinto mitolojileri bağlamında su ile ilişkilendirilen *kami Wakauka No Mikoto* (若宇加能売命) dur. Yamato'da (Nara ili) Hirose Jinja'da ikamet eden bir *kami*dir. Hirose Tapınağı, Yamato Havzası'ndan akan tüm nehirlerin birleştiği bir noktada yer aldığı için bu tapınakla ilişkilendirilen *Wakauka No Mikoto,* su *kami*si ya da nehir *kami*si

[35] Hamuro, s.140
[36] Hamuro, s.141.
[37] Hamuro, s.142.

anlamlarına gelen *Mizu No Kami* (水の神) ya da *Kawa No Kami* (川の神) olarak da bilinmektedir.

Antik çağlardan beri, Japon adasında nehir havzalarında yaşayan insanlar, nehirlerin taşarak yerel felaketlere yol açmaması için ritüeller ve dualar geliştirmiştir. Özellikle, nehirlerin birleştiği ve dallandığı yerlerde, şiddetli yağışların devam etmesi durumunda, nehirlerin taşarak, tarlaları yutması tehlikesi vardır. Ama aynı zamanda, nehirlerin verimli bir yerden getirdiği toprakla mahsulün büyümesini sağlaması bakımından tarımda önemli bir role sahiptir. Bu yüzden, nehir havzalarının olduğu yerlere su *kami*lerine teşekkür etmek veya gelecek zararları engellemek için küçük tapınaklar inşa edilmiştir.[38] Aynı şekilde, Hirose Jinja'da, her zaman su baskını tehlikesi olan Yamato Nehri'nin yakınlarına kurulmuştur. İnsanlar böylece su ile ilişkilendirdikleri *kami*lerin enerjilerini, su taşkınlarından doğabilecek felaketleri önlemek için kullanabileceklerini düşünmüşlerdir.

Şinto inancına göre bu *kami*lerin diğer *kami*ler ile de derin bir ilişkisi bulunmaktadır. O Dönemde tarlalarda kaya bitkisi çok yetişmekteydi ve bu bitkinin büyümesi için de çok fazla suya ihtiyaç vardı. Özellikle nehir kenarlarında bulunan bu bitki otların *kami*si anlamına gelen *Kaya No Kami* (榧の神) ile ilişkilendirilmiştir. *Wakauka No Mikoto* (Su *kami*si)'nun enerjisi ile hızlıca yetişen kaya bitkisi ile ilgili birçok dini inanç ve uygulama bulunmaktaydı. Örneğin Kaya bitkisinden yapılan *hashi*[39]lerle yemek yenildiği zaman *Kaya No Kami*' nin su vasıtasıyla kaya bitkisine aktardığı enerjinin, mideye iyi gelmesi gibi bir inanç bulunurdu.[40] Yine sonbaharda yetişen kaya bitkilerinden *hashi* yapıp *Kaya No Kami* ve *Mizu No Kamiye*' ye sunmak önemli ritüellerdendir. Bu ritüeller genelde önce Chinowa (茅の輪) adı verilen arınma ibadetleri ile başlar ardından, pirincin güvenli

[38]Masanori Kishikawa 雅範岸川, *Jinja No Oshie* 神社の教え, Tokyo: Shogakkan, 2015, s.135.
[39] Japonların yemek yerken kullandıkları ince uzun çubuklara denir.
[40] Tobe, *Nihon no Kamisama ga Yoku Wakaru Hon,* 日本の神様がよくわかる本, s.163.

bir şekilde büyümesinin arzu edildiği *Aogitou* (青祈禱) ve *Niibash*i (新箸) gibi üretim ile ilgili ritüeller ile devam ederdi.[41] Kaya bitkisi ile ilgili inanç ve ritüeller incelendiğinde söz konusu ritüellerin aynı zamanda su fenomeni ile de yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Zira nehir kenarlarına kurulan yerleşimler beraberinde tarımı da getirmiştir. Bu yüzden su ve tarım ile ilgili ritüeller hep bir arada yapılmıştır.

4.4 Ağaç

Ağaç, yerin dibine salınan kökleri, göğe doğru dik bir biçimde yükselen gövdesi ve gökyüzüne dağılan dal, budak ve yapraklarıyla olduğu kadar, mevsimden mevsime kendini yenilemesi ve daha birçok özelliğiyle eski çağlardan beri insanlığın dikkatini çekmiştir. Bununla birlikte ağaç, daima hayatın ve ebediliğin timsali olarak benimsenmiştir.[42] Şinto geleneğinde ormanları oluşturan ağaçlar da *kami*lerin ikame ettikleri kutsal yerler olması bakımından önemli bir yere sahiptir. Zira Japonya'da antik dönemde her ağaç kutsal sayılmasa da özellikle ormanlardaki büyük gövdeli ve yaşlı ağaçlar kutsal kabul edilirdi. *Shinboku* (神木) olarak ifade edilen bu kutsal ağaçlar[43] bulundukları bölgenin *kami*sini sembolize eder.[44] Özellikle ilk dönemlerden itibaren bu ağaçların *kami*ye ait olduğunu belirtmek için *Shimenawa* denilen örgü şeklindeki kalın urganlar ağaçların gövdesine dolanmıştır. Bu, *kami*nin ikame ettiği ağacı diğer ağaçlardan ayırmıştır.

Günümüzde *Jinja* girişlerine yerleştirilen *Shimenawa*lar kutsal olan ile olmayanı ayırmaktadır. Antik dönemden itibaren *kami* ile ilişkilendirilen ağaçlar, günümüzde

[41] https://kotobank.jp/word/新箸/ , 株式会社平凡社世界大百科事典第２版について, e.t:15.10.2019.
[42] Kemal Polat, "Kutsal Nesnelerle ilgili Halk İnanışları", *Halk İnanışları*, Editör: Durmuş Arık, Baki Adam, Ankara: Grafiker, 2017, s.128.
[43] Brian Bocking, *A Popular Dictionary of Shinto*, London: Curzon Press, 2005, s.122
[44] Nanzan University, *"Shinto Symbols"*, *Contemporary Religions in Japan*, cilt:7, no:1, 1966, s.14.

sakaki adı verilen küçük versiyonları yapılarak arınma ve sunu ritüellerinde kullanılmaktadır.[45]

Resim 18:Gövdesine *Shimenava* dolanmış bir *Shinboku* 神木

Kaynak:https://amanaimages.com/info/infoRM.aspx?SearchKey=01010016065 e.t. 29.04.2012

Şintoizm'de ağaç türleri ve tahta ile ilişkilendirilen *kami Ooyatsuhime No Mikoto* (大屋津姫命) dur. Güneş *kami*si *Amaterasu*'nun erkek kardeşi olan rüzgâr *kami*si *Susano No Mikoto'* nun kızı olan *Ooyatsuhime No Mikoto*, babası tarafından ağaç türlerinin *kami*si olarak tayin edilmiştir. *Nihonshoki*' de anlatılan mitolojiye göre, *Susano* sakalını çekip bıraktığında Japon sedir ağacı, göğüs kılını çekip bıraktığında Japon selvi ağacı, kalça tüyünü çekip bıraktığında porsuk ağacı, kaşının bir kılını çekip bıraktığında kâfur ağacı, oluşmuştur. Ağaç türlerini oluşturduktan sonra, onların ne için kullanılacağını da belirlemiştir. Buna göre Japon sedir ağacı ile kâfur ağacını gemi yapımında kullanılması için Japon selvi ağacını saray yapımında kullanılması için, Makato ağacını ise tabut (*Nekan* 寝官) yapımında kullanılması için belirlemiştir. Daha sonra *Susano*, kızı *Ooyatsuhime*, oğlu *İntakure* ve diğer kızı *Tsumatsuhime* (杁津姫命)'yi tüylerinden

[45] Kato Kenji, *Shinto Shrine*, Tokyo: Shogakukan, 2016, s.30.

oluşturduğu ağaçların tohumlarını dağların tepelerine ekmeleri için görevlendirmiştir.[46] *Ooyatsuhime*'nin ağaç türlerinin *kami*si olma yönüyle abisi *İntakure* ile aynı özelliklere sahiptir ancak *Ooyatsuhime*'yi babası Susano, ağaç türlerinin *kami*si olmasının yanında onu tahtanın kullanımıyla ilgili insanlara yön veren bir yönetici yapmıştır.[47] Bu yüzden Şintoizm'de keresteler insanların barınma ihtiyaçlarını karşılamak için önemli nesnelerdir ve bir yapı inşa edilirken gerekli olan ruhsal enerjinin kaynağı dişil ve üreten ilahi güç olarak Ooyatsuhime düşünülmektedir. Özellikle *Ooyatsuhime* kelimesi incelendiğinde, kelimenin içindeki *ya* (屋) sesi ev anlamına gelmektedir. Yine Ooyatsuhime'nin kız kardeşi *Tsumatsuhime*'nin ismi incelendiğinde *tsuma*（爪）hecesi ev yapmak için kereste haline getirilmiş ham odunlar anlamına gelir.[48]

Sonuç olarak Şinto mitolojilerindeki ağaç ile ilişkilendirilen *kamil*erin dolaylı olarak birçok durumla ilişkili olduğu görülmektedir. Antik dönemden beri Japonya'da ağaçların saray, gemi ve ev yapımında kullanılması, inşaat malzemelerinin temelini oluşturan ağacı önemli bir yere koymuştur. Bu yüzden ağaç ile ilişkilendirilen her bir mit aslında Japonya'nın antik dönemlerden itibaren ağaçlar ile olan etkileşimini göstermektedir.

4.5 Ateş

Ateş, sıcaklık ve ısı kaynağı olması bakımından önemli bir doğal fenomendir. Ateşin doğada su ve taş gibi diğer fenomenlerden ayrılan yönü onun insanlar tarafından keşfedilmiş olmasıdır. Bu yönü ile hem insani hem de ısı ve ışık kaynağı olması bakımından ilahi bir özelliğe sahiptir. Başka bir deyişle ateş insan tarafından kazanılan tabii bir güçtür.[49] Ancak yine de ateşin kontrol edilemediği durumlarda ortaya çıkan

[46] Tobe, *Nihon no Kamisama ga Yoku Wakaru Hon,* 日本の神様がよくわかる本 s. 160.
[47] http://home.p07.itscom.net/strmdrf/nihonsyoki.htm, *Nihonshoki, Daiichi Kamishiro,* e.t: 12.07.2019
[48] Tobe, *Nihon no Kamisama ga Yoku Wakaru Hon* 日本の神様がよくわかる本, s.161.
[49] Sarıkçıoğlu, s. 42.

felaketler insanların ateşe korku ile tapınmalarına ve ona saygı duymalarına neden olmuştur. Bu bağlamda ateşin Şinto geleneğinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Zira Japonya'nın iklim yapısıyla gelişen sık ormanlar için büyük bir tehlike arz eden ateş, korkulan ve zarar vermemesi için tapınılan ve ritüeller geliştirilen bir doğal fenomen olmuştur. Aslında Ateş tüm doğal fenomenler içerisinde bu yönü ile sadece Japonlar için değil; tüm insanlar için kullanımının başlanmasıyla birlikte önemli bir devinim noktası haline gelmiştir. İnsanlar ateşin enerji veren, ısıtan ve kötü ruhlardan koruyan özelliğini kullanmayı öğrense de doğal etkileşimlerle kendiliğinden ortaya çıkan ateşin yıkıcı gücünden her zaman çekinmişlerdir. Bu yüzden ateş belki kullanılabilirdi ancak ona hükmedilemezdi. Bu bağlamda Şinto kültüründe Japonların antik dönemlerden beri kabul ettikleri ateş ile ilgili inançlarının temelinde ateşin Japon Adası'nda volkanlar, yıldırımlar şeklinde ortaya çıkarak doğal felaketlere sebebiyet veren bir enerjiye sahip olması ile ilgili bir düşüncesi vardır.[50] Buna göre Ateş hükmedilemez bir fenomen olduğu için onu kontrol altına alarak kullanmayı öğrenmek ondan gelebilecek zararları da önlemek anlamına gelmekteydi. İnsanlar ateşin gücünü kontrol altına aldıklarında, ateşi kültürel yaşamlarının içine dâhil ederek faydalı bir enerji haline getirmişlerdir. Yine de ateş her ne kadar faydalı bir enerjiye sahip olsa da özünde doğanın yıkıcı gücünü barındıran tarafı hiç kaybolmamıştır. Bu bağlamda Şinto geleneğinde ateş fenomeni, insanları tehdit (*Kyoui* 脅威) eden güçle onları yaşatan var eden (*Onkei* 恩恵) enerjiyi bir arada barındırır.[51]

Şinto mitolojisinde ateş fenomeni ile ilişkilendirilen temel ilahi varlık *Kagutsuchi No Mikoto* (軻遇突智)'dur. Mitolojiye göre dişil *kami İzanami*, ateş *kami*si (*Hi No Kami* 火の神) olarak da bilinen *Kagutsuchi No Mikoto*'yu doğurduğu esnada ölmüştür. Bunun

[50] Kodou Toshihiko 後藤俊彦, S*hintou wo Kataru* 神道を語る, Tokyo: Shunjusha 春秋社, 2014, s.39.
[51]Tobe, *Nihon no Kamisama ga Yoku Wakaru Hon,* 日本の神様がよくわかる本, s. 74

üzerine baba olan eril *kami İzanami, Kagutsuchi*'nin başını keserek öldürmüş ve parçalarından kılıç ve demir *kami*si, volkan dağları ile ilişkili *kami*ler ve kaya ile ilişkili *kami*ler gibi sayıca fazla birçok *kami* yaratmıştır.[52] Bu mitolojiden yola çıkarak hayatı temsil eden dişil *kami İzanami*'nin ateşi temsil eden *Kagutsuchi* tarafından öldürülmesi, antik dönem başlarında Japonya'da henüz ateşin kontrol edilemeyişi ile ilişkilendirilebilir. Yine *eril kami İzanagi'*nin *Kagutsuchi*'yi öldürüp farklı doğal fenomenlerle ilişkili *kami*leri yaratmasıyla, Japonların ateşe hükmedişi ve ateşten fayda sağlamaya başlamalarının tasvir edilmiş olduğu düşünülebilir. Zira daha sonraki dönemlerde kılıç gibi silahlardan evde kullanılacak yaşam malzemesine varıncaya kadar birçok objenin ateşte demirin dövülmesi ile oluşması, ateşin kontrol altına alındığı bu mitoloji ile ilişkilendirilebilir.

Ateş fenomeni ile ilişkilendirilen diğer *kami*ler ise *Kamadokami* (竈神) ile *Koujin* (荒神)'dir. Mutfak *kamil*eri olarak da bilinen bu ilahi varlıkların, antik dönemde insanların hayatlarını koruyup, onlara bereket ve zenginlik getirdiklerine dair bir inanış vardır. [53] Ama aynı zamanda insanların *Kamadokami* ve *Koujin'*i gücendirip kızdırdıklarında, bu *kamil*erin öfkelenip bütün ateşleriyle evleri yıktığına, insanların zenginliklerini ve hatta yaşamlarını (*Seimei* 生命) bile çaldığına dair bir inanış da bulunmaktadır.[54] Bu yüzden zamanla bu *kami*leri yatıştırma ayinleri geliştirilip onların bu korkunç taraflarından korunulmaya çalışılmıştır. Zira antik dönemde yaşanılan evlerden evlerde kullanılan nesnelere kadar her şey tahtadan yapıldığı için ateş büyük bir tehlikeydi ve Japon Adası'nın ikliminden dolayı her zaman yangın çıkma ihtimali vardı.

[52] Tada Gen, *Kojiki-Nihonshoki* 古事記・日本書紀, Tokyo: Saitousha 西東社, 2013, s.23.
[53] Koike Yasuhisa 小池康寿, *Nihonjin'nara Shitte Okitai Tadashī Kasō No Hon* 日本人なら知っておきたい正しい家相の本, Tokyo: Purejidento-sha プレジデント社, 2015, s.14.
[54] Tobe, *Nihon no Kamisama ga Yoku Wakaru Hon* 日本の神様がよくわかる本, s. 75

[55] Bu yüzden yangınları kontrol etmek amacıyla yeşil yaprak demetlerinin kullanıldığı bir çok ritüel geliştirilmiştir.

4.6 Rüzgâr

Antik dönemlerde dâhil olmak üzere, iklimi nedeniyle güçlü mevsim rüzgârlarına maruz kalan Japonya'da, günlük hayattan başlayarak çiftçilikten denizciliğe varıncaya kadar birçok alanda etkiye sahip olan rüzgarın bu özellikleri nedeniyle Şinto mitolojisinde yer edinen doğal bir fenomen olduğu anlaşılmaktadır. Şinto mitolojisinde *Fuujin* olarak da bilinen "rüzgâr *kami*si" (*Kaze No Kami* 風の神), *Shinatsuhiko* (級長津彦命) adını almaktadır.[56] Mitolojide *İzanagi*, yeryüzündeki sisi dağıtmak için üflediğinde "adamın uzun nefesi"[57] anlamına gelen *Shinatsuhiko* isimli rüzgâr *kami*si doğar. Bu *kami*nin Japonya'da pirinç tarımı için gerekli olan muson yağmurlarının taşınmasında önemli bir rolü olduğuna inanılır. Bu yüzden antik dönemde Yamato bölgesinde iyi hasat vermesi için *Shinatsuhiko*'ya dualar edilirdi.[58] Ancak Aynı zamanda, tehlikeli bir rüzgâr olan tayfunların da ortaya çıkmasını sağlamasıyla *Shinatsuhiko* Japonlar arasında daha çok felaket ve hastalık ile ilişkilendirilmiştir. Özellikle rüzgâr anlamına gelen *Kaze* (風) kelimesi aynı zamanda soğuk algınlığı anlamına gelir ve günümüzde Japonlar rüzgâr yüzünden hasta olduklarını belirtmek amacıyla "soğuk algınlığı olmak" anlamına gelen ancak kelimelere tek tek anlam verildiğinde "rüzgarı aldım" anlamında *"kaze wo hikimasu"* deyimini kullanmaktadırlar. Özellikle, on yedinci yüzyılda Tawaraya Sotatsu (1570-1643) isimli Japon ressam tarafından rüzgâr *kami*sinin rüzgâr taşıyan canavar

[55] Micheal Ashkenazi, Handbook of Japanese Mythology, 2003; Japon Mitolojisi, İstanbul: Say, çev: Özlem Özarpacı, 2018, s. 283.
[56] Suzuki Yasutami 鈴木康民, Kojiki Nihonshoki 古事記・日本書紀, Tokyo: Nagaokashoten, 2012, s.32.
[57] Nakayama Kaoru, "*Shinatsuhiko", Encylopedia of Shinto,* 2005, bknz:http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=139 e.t.10.12.2019
[58] W.G. Aston, *Shinto*, Frankurt: Outlook Verlag, 2019, s.112; Asıl eser: W.G. Aston, *Shinto*, London, 1905.

şeklinde tasvir edilmesi[59] o döneme kadarki Japonların rüzgâr algısını somut bir şekilde anlatmaktadır.

Resim 19: Bir çuval rüzgâr taşıyan canavar şeklindeki rüzgar *kami*si

***Kaynak*:**https://www.kyohaku.go.jp/eng/syuzou/meihin/kinsei/item10.html, e.t. 15.10.2019

Bin ikiyüzlü yıllarda Moğol saldırılarına uğrayan Japonların rüzgâr *kami*sinin gönderdiği ilahi rüzgâr (*kamikaze*) ile onları yenmesi, daha sonradan ikinci dünya savaşında intihar savaş uçaklarının pilotlarının *kamikaze* olarak isimlendirilmesine kaynaklık eder. Japonlar antik dönemde tayfunların oluşmaması için dua edilen rüzgâr *kami*sini, ikinci dünya savaşında yeniden ritüelize ederek düşmanlarına karşı kullanmak istemişlerdir. Zira her bir pilotun intihar saldırısı aslında ülkenin kurtarılması için Japon ulusu adına yapılmış en kutsal ritüeldir. [60]

Sonuç olarak, doğa ile iç içe yaşayan Japonların doğa ile olan ilişkilileri de ritüelize bir şekilde gelişmiştir. Şinto geleneğindeki birçok ritüelin, *matsuri*nin temelinde antik dönemlerde Japon Adası'nda yaşamış insanların doğa ile olan iyi kötü tecrübeleri yer almaktadır. Şintoizm ise bu etkileşimin ve ortaya çıkan tecrübelerin manevi ve dinsel anlamdaki ifade biçimi olarak düşünülmelidir.

[59] Satako Tamamushi, "*Tawaraya Soutatsu and the Yamato-e Revial"*, Critical Perspectives on Classicism in Japanese Painting, 1600 – 1700, Honoulu: Univ of Hawaii Press, Editör: Elizabeth Lillehoj, 2004, s.53.
[60] Robin L. Rielly, *Kamikaze Attacks of World War II,* London: Macfarland, 2012, s.16.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİNTOİZM'DE TEMEL İBADETLER

1. Şintoizm'de İbadet ve Tarihsel Gelişimi

Japon dilinde *saishi* (祭祀) olarak ifade edilen ibadet kelimesi tek bir anlama gelmemekle birlikte daha çok ritüel, sunu ve festival gibi diğer dini uygulamalar için kullanılan genel bir ifadedir.[61]*Saishi*(祭祀) genel bir ifade olarak kullanılırken, saishi kapsamında yapılan uygulamalar saigi （祭儀） olarak ifade edilir. Gizemli mistik uygulamalar olarak isimlendirilen *Higi* (秘儀) ya da uygulamalar ile ilgili kuralların ifadesi olarak kullanılan *Giten* (儀典) ve *Reiten* (礼典) kelimeleri ifade edilirken de *saishi* (祭祀) kullanılır.

İbadet anlamına gelebilecek daha birçok kelime bulunmakla birlikte genel bir isim olarak *saishi* (祭祀) kullanılır. Şintoizm geleneğinde sistemleşmiş bir ibadet anlayışı bulunmamakla birlikte Japonların doğa ile olan iç içe yaşamları hem tanrı anlayışlarını hem de ibadet anlayışlarını ciddi bir şekilde etkilemiş ve şekillendirmiştir. Geçimlerini idame ettirmek için antik dönemlerden itibaren pirinç yetiştiriciliği[62] yapan Japonların pirinç üretimi için önemli olan su, güneş, rüzgâr gibi doğal fenomenlere yükledikleri anlam incelendiğinde doğal fenomenler ve Şinto geleneği arasında derin bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu yüzden Şintoizm'de doğadan bağımsız bir ibadet anlayışı tasavvur edilemez.[63] Çünkü doğadaki her şey *"Ki"*（気） denilen hayat enerjisini k*ami*

[61] Kishikawa, s.104
[62] Satoshi Yamaguchi, *Shinto From An İnternational Perspective* Tokyo: Ebisu-Kosyo, 2012, s. 21.
[63] H.Byron Earthart, *Religion in Japan*, Boston: Wardsworth, 2004, s. 24.

denilen üstün ve yüce ruhlardan almaktadır.[64] Ateşin yakıcı olması, suyun hayat vermesi, havanın canlılar için hayat verici olmasının kaynağında *kami*ler bulunur. Onlar olmadığında hayat yani *Ki* 気 de olmaz. O yüzden doğaya ve onunla birlikte hayatın temelindeki *"Ki"* (気)'ye sahip çıkmak gerekir. *Ki*'nin kaynağı olan *kami*lere saygı duymak ve onları unutmamak gerekir. Japonya'da ormanların köşelerinde ve evlerin bazı yerlerinde bulunan "*kamidana*" （神棚） adı verilen sunaklar bunun en önemli göstergelerinden biridir. *Kamidana*'ya bırakılan küçük bir pirinç topu (*onigiri*) doğadaki kuşları besleme gibi görünen bir hayvan severlikten ziyade doğanın canlılığının kaynağına yani *kami*lere teşekkür etmektir.[65] Tabi bu doğal fenomenlere saygı ile başlayan sürecin oluşumuna, Japonların tarihsel olarak geçirdiği sosyal, ekonomik ve siyasi dönüşümlerin oldukça katkısı olmuştur.

Japonların tarihi serüveni incelendiğinde karşımıza homojen bir toplum yapısı çıkmamakta ve onların ırksal kökenleri hakkında da net bir bilgi bulunmamaktadır.[66] Japon adasının etrafındaki diğer Asya milletlerinin birbirleri ile olan etkileşimi ya da bu adaya olan göçleri o dönemdeki yerel inançları etkilemiştir. Özellikle Japon adasının Asya kıtasına bağlı olduğu dönemlerde Kuzey ve Güney Asya bölgelerinden gelen göç dalgaları ve akabinde Moğolistan'da, Kore'de ve Mançurya'da keşfedilen el yapımı eserlerin erken Japonya dediğimiz MÖ. 14.000 ile 300 arası döneme ait Japonya'daki eserler ile benzerlik göstermesi Japon toplumunun hem etnik hem de kültürel olarak eklektik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.[67]Burada vurgulanması gereken temel

[64]Sugata Masaaki 菅田正昭, *Shintou no Subete* 神道のすべて, Tokyo: Nihon No Bungeisha 日本の文芸社, 2004, s23.
[65] Kishikawa, s.150
[66] John Whitney Hall, *Japan From Prehistory to Modern Times*, Tokyo: Charles E.Tuttle Company, 1971, s.13
[67] Ouguchi Yuujirou 王口勇次郎 v.dğr., *Nihonshi* 日本史, Tokyo: Yamakawa Shuppansha 山川出版社,1990, s. 29

konu, Japonların etnik kökeninden daha çok Japon toplumunun tarihsel süreç içerisinde geçirdiği dönüşümlerin Şinto geleneğindeki ibadet algısı üzerindeki etkisidir.

Japon Adası'nda daha önceki göçler, etnik eklentiler ve Asya toplumlarının sosyo-kültürel etkileşiminden sonraki süreçte daha homojen bir Japon toplumunun ortaya çıktığı söylenebilir. Yani bu toplumlar bir şekilde geçimlerini sağlamak için belli uygulamalar etrafında birleşerek ortak bir tarih yaratmışlardır. Bu yüzden M.Ö 14.000 ile M.Ö 300'lerden sonraki dönemler Şinto geleneğindeki uygulamalar hakkında daha net bilgiler vermektedir.

Jomon dönemi denilen M.Ö 14.000-300 yılları arasındaki dönemde Japonya'da Jomon toplumu bulunuyordu. Daha öncede bahsedildiği gibi Japon adasında hâkim bir ırk olmamakla birlikte Jomon toplumunun da ana karadan gelen göç dalgaları ile oluştuğu söylenebilir. Jomon isminin kökeni o döneme ait yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen çömlek benzeri objelerin dış yüzeyinde oldukça yaygın bir şekilde bulunan "ip şekli"nden gelmektedir.[68]

Jomon halkı yerleşik bir hayata sahip değildi. Japonların inanç uygulamalarında önemli bir yere sahip olan pirinç yetiştiriciliği Jomon döneminde ortaya çıkmamıştı ancak Jomon halkının avlanma, ya da taşları kullanarak kesici aletler yapma ve denizden elde ettikleri yumuşakcaları[69] tüketmeleri, doğa ile bir şekilde etkileşime girdiklerini ve bu etkileşimin zamanla doğal nesnelerin merkezde olduğu korku ve saygı temelli bir tapınmayı meydana getirmiştir.[70] Yine bereket ile ilgili olduğu düşünülen büyük ve uzun şekilde taştan yapılmış fallik sembollerin ve kadın şeklindeki küçük kilden heykelciklerin o dönemde yaygın bir şekilde bereket ve doğurganlık merkezli bir tapınmanın olduğuna

[68] Yuujirou, s.30.
[69] Earthart, s. 21.
[70] Milton W. Meyer, *Japonya Tarihi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, çev: Lizet Deadato, 2014, s.23

dikkat çekilmiştir. Özellikle o dönemde ruhlarla transandantal bir şekilde iletişime geçen Şaman kadınların yönettiği ayinlerin olduğu belirtilmiştir.[71]

Jomon döneminden sonra gelen Yayoi döneminde Japon adasındaki halkın artık göçebe bir yaşamdan yerleşik hayata geçtiği gözlemlenmiştir. Yerleşik yaşama geçen Japonlar daha sonra pirinç üretimi ile uğraşarak Şintoizm'deki pek çok ritüelin temelini atmıştır. Daha sonraki dönemlerde (Nara, Heian, Kamakura) Japonlar Budizm, Daoizm, Konfüçyanizm gibi dinlerden etkilenmiş ancak bu etkiler antik dönemde oluşmuş yerel halk inanışlarına sadık kalarak yayılmıştır. Sonuç olarak Şintoizm'de *Saishi* şeklinde telaffuz edilen uygulamaların temelinin antik dönemde atıldığı ve daha sonraki dönemlerde de çeşitlendiği ve geliştiği söylenebilir. Bu dönemlerdeki dini uygulamalar sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak anlatılacağından burada sadece kısaca değinmekle yetinilmiştir.

Şintoizm'deki ibadet geleneği dört temel aşamada gelişmiştir. Bunlardan birincisi; Doğa ile olan bütünleşik yaşam ve pirinç üretimi; ikincisi taş ve kilin kullanılarak ilk tapınma objelerinin ortaya çıkması; üçüncüsü daha sonrasında gelişen aktif kültürel etkileşimler (Çin ve Kore) ; dördüncüsü bu kültürel etkileşimler sonrasında toplumsal tabakalaşma ve politik olayların (Nara, Heian, Kamakura) baş göstermesidir. Bu aşamaların hepsi belli bir tarihsel süreç etrafında gelişerek şekillenmiştir. Bu yüzden bu tarihsel süreçlerin Şintoizm'deki ibadet algısının anlaşılabilmesi amacıyla irdelenmesi önem kazanmaktadır.

1.1 Antik Dönem

Antik dönemdeki ibadetler dağlar, dereler, kayalar ve ağaçlar gibi doğal fenomenleri kapsayan ritüellerin yanı sıra ölü gömme ile ilgili ayin ve uygulamalardan

[71] Earthart, s. 21

oluşmaktadır. Zamanla, tarımın ilerlemesiyle birlikte, tarımsal hayatın dönemsel faaliyetleri bu ritüellerin merkezini oluşturmaya başlamıştır. Daha sonraki süreçlerde soy ile ilgili grupların oluşmasıyla birlikte ata ruhlarına tapınmayı ihtiva eden ritüeller türemeye başlamıştır.

Antik dönemdeki ibadetler Jomon, Yayoi ve Kofun dönemleri olarak sınıflandırabilir. Bu dönemlerin yaklaşık olarak M.Ö 1000 ile M.S 650 yılına kadar olan süreçleri kapsadığı düşünülmektedir.

1.1.1 Jomon ve Yayoi Dönemleri

Jomon dönemi tarihsel olarak (yaklaşık 12.000 - 300 M.Ö.) altı alt döneme ayrılır. Bu dönemler ise başlamakta olan (Incipient), başlangıç dönemi, erken dönem, orta dönem, geç dönem ve son dönem şeklinde sınıflandırılır. Eldeki verilere göre kilden yapılmış, göğüsleri olan ve belirsiz yüz özelliklerine sahip en eski kadın figürü, Japonya'nın Honshu Adası'nın Mie Vilayeti'ndeki Kayumi-Ijiri antik kazı sahasında keşfedilmiştir. Tarihlendirme olarak Jomon döneminin yeni başlayan dönemi (*Incipient*) ile lişkilendirilmektedir.[72] Japon adasının ilk yerlileri Jomonlara ait olduğu düşünülen kadın figürlerinin varlığı anaerkil bir toplum yapısına işaret etmektedir.[73] O dönemde belki de kadınların temel uğraşıları, ritüel mahiyetindeki işleri yönetmekti. Erkekler ise avlanma, barınma ve gerekirse dövüşme gibi işlerle uğraşıyordu.[74] Bu yüzden bu kadın figürler, "herhangi bir etki, onu taklit ederek elde edilebilir"[75] ilkesi gereğince doğurganlığı devam ettirme ya da toplumda bereketin devamlılığını sağlama gibi amaçlar için yapılmış olabilir. Zira Jomon döneminin sonuna doğru ilkimin değişerek sıcaklık oranlarının

[72] Junko Habu, *Ancient Jōmon of Japan*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s.104
[73] Hall, s.13
[74] Kidder, "*Agriculture and Ritual in the Middle Jomon Period"*, s.22
[75] James G. Frazer, *The Golden Bough The Roots of Religion and Folklore*, Altın *Dal*, İstanbul: Payel yayıncılık, çev: Mehmet H. Doğan, İkinci basm 2004, s.10

artması ve su kaynaklarının azalması gibi nedenler yüzünden Jomon popülasyonu ciddi oranda azalmıştır.[76] Bu yüzden Jomon toplumu bereketi yeniden topraklarına getirmek ve doğal kaynakların yeniden çoğalmasını sağlamak adına kadın figürlerini ritüel objesi olarak kullanmış olabilirler. Nitekim daha önceki bölümlerde de işaret edildiği gibi Yayoi döneminde ortaya çıkacak olan kadın şamanların (*miko* 巫女) toplumda söz sahibi olan bir statüde olmaları Jomon kültürünün izlerini yansıtır. Zira daha sonraki yüzyıllarda (M.Ö 250 li yıllardan itibaren) Kore ve Kuzeydoğu Asya anakarasından Japon adalarına gelen yeni göçler[77] Jomon kültürünü dönüştürmüştü. Dönüşen kültürle birlikte yeni bir kültür olan Yayoi kültürü ortaya çıkmıştı. Jomon döneminin dikkat çeken en önemli özelliği kilden yapılmış birçok eser ihtiva ediyor oluşudur. Bu eserler bazen bereket için bazen de hastalıkları tedavi etmek için kullanılırdı. Özellikle hasta olan kişinin hastalığı ayin yoluyla insan figürlü heykellere aktarılırdı. Böylece hastalık, hasta olan kişiden küçük heykele geçerdi. Günümüzde Omamori ve Migawari (身代わり) olarak da bilinen ve kişilerin yanında koruyucu[78] olarak taşıdıkları nesnelerin tılsım içeren ilahi nesneler olarak kabul edilmesi, Jomon dönemindeki uygulamalarla ciddi benzerlik göstermektedir. Aslında günümüzde Japonya'da inançla ilgili birçok pratiğin Jomon döneminden eklektik bir biçimde evrilerek geldiği söylenebilir.

Jomon dönemine ait olduğu düşünülen eserlerin hepsi kadın figürlerinden oluşmuyordu. Çanak, çömlek ya da küçük heykel şeklinde figürler de bulunurdu. Orta Jomon döneminden sonra hayvan başı motiflerini de içeren heykellerin, ibadet objesi olarak kullanılmaya başladığı söylenebilir. Zira Japonya'nın Nagona ve Yamanashi bölgelerinde yapılan kazı çalışmalarında ilgili döneme ait bu figürlere sıkça rastlanmıştır.[79] Özellikle yılan motiflerinin bu figürlere çokça işlendiği görülür. Yılanın

[76] J. Edward Kidder, *Himiko and Japan's ElusiveChiefdom of Yamata*, Honolulu: Hawai Press, 2007, s.59
[77] Ashkenazi, s.40
[78] Takie Lebra, *Identity, Gender and Status in Japan, Folkestone*: Global Oriental Ltd, 2007, s.131
[79] Kidder, "*Agriculture and Ritual in the Middle Jomon Period"*, s.22

antik Japonya'da ayrı bir öneminin olduğu düşünülebilir. Zira birçok esere birbirini tekrar eder biçimde işlenen yılan motifleri, yılanın o dönemde önemli bir *totem* olduğunu gösteriyor. Özellikle doğa ile içrek bir bağı olduğu düşünülen *kami* kelimesinin etimolojisinin de yılandan geldiğine dair birçok görüş bulunmaktadır. Antik dönemde yılan *kamui* (蛇) kelimesi ile ifade ediliyordu.[80]

Kamui kelimesi aynı zamanda doğumda yardımcı olarak kabul edilen ve atalara derin saygı ile bağlantılı bir statüyü ifade ediyordu.[81] *Kamui* zamanla değişerek *kami* sözcüğüne evirilmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi *Jomon*'un kelime anlamı iptir. Bu dönem ismini üzerinde ip işlemelerine sıkça yer veren çanak çömlek ve çeşitli heykellerden almaktadır. Ancak bunların halat değil de yılan tasviri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Özellikle yılan motifleri ile işlenmiş kadın figürleri düşünüldüğünde yılan ve kadın arasında ilahi bir bağ kurulduğu anlaşılmaktadır. Kadının doğurganlığa sahip olması ile yılanın deri değiştirmesi, kendini yineleyen ölümsüz karakterdeki bir maneviyatın tecelli ettiği güçlü bir ortaklığa işaret eder. Yine hamile kadının karnında büyüyen bebeği nedeniyle genişleyen karnı esnekleşir ve büyür. Aynı şekilde yılan da sonsuzluğu andıran ve birbirini tekrar eden kıvrımlı hareketlerini esnek derisi ile yapar. Bu yüzden kadın ile yılan arasında sonsuzluk, bereket ve doğurganlık bağlamında bir ortaklık kurulur. Bu yüzden yılan ve kadın figürleri Jomon döneminin en önemli ritüel objeleridir.[82]

[80] Masaaki, Shintou no Subete 神道のすべて，s27.
[81] Kidder, "Agriculture and Ritual in the Middle Jomon Period" s.3
[82] Masaaki, Shintou no Subete 神道のすべて，s.28, 31.

Resim 1:*Üzerinde yılan motifleri bulunan Jomon dönemine ait bir kadın figürü.*

Kaynak:*Sugata Masaaki 菅田正昭, Shintou no Subete 神道のすべて, Tokyo: Nihon No Bungeisha, 2004, s.28.*

Resim 2:*Üzerine Yılan motifleri işlenmiş Jomon dönemine ait başka bir eser.*

Kaynak:*Sugata Masaaki 菅田正昭, Shintou no Subete 神道のすべて, Tokyo: Nihon No Bungeisha, 2004, s.28.*

Bereketle ilişkilendirilen antik objelerin merkezde olduğu hastalık iyileştirme, bereketi arttırma amacı da güdülen ritüellerden sonra Jomon döneminde ölü gömme ile alakalı uygulamaların da olduğu söylenebilir. Özellikle Kanto bölgesinde keşfedilen erken Jomon dönemine ait toplu mezarlar, ölümden sonraki hayatla ilişkilendiren ritüellerin olabileceğini göstermektedir.[83] "Chiba ve Kanagawa vilayet bölgesinde yaşayan Jomon halkı ölen kişiyi ölümün gerçekleştiği evin altına gömer ve sonra konutu terk edip yeni bir yere taşınırlardı çünkü ölüm kirlilik ve şanssızlık olarak kabul edilirdi.[84] Ölen kişinin evi kirlettiği düşüncesi Şinto geleneğindeki kirlilik (*tsumi*) ve arınma (*harae*) ilişkisi bağlamında yapılan ritüellere kaynaklık ediyor olabilir. Bu ritüellere göre ölen kişi

[83] Takamune Kawashima, "*Burial practices and social complexity Jomon examples", Documenta Praehistorica*, sayı: XXXVIII, 2011, s.111.
[84] Alan L. Miller, "*Ame No Mıso-Orı Me (The Heavenly Weavıng Maıden): The Cosmic Weaver In Early Shınto Myth And Rıtual" History of Religions*, The University of Chicago Pres, 1984 cilt: 24, no:1, s.31.

evin zeminin altına çukur açılarak defnedilir ve böylece uğursuzluk ev ile beraber yok olurdu.

Yetişkin mezarlarının yanında çocuk mezarlarına da rastlanılmıştır. Arkeolojik kazılardan elde edilen bilgilere göre çocukların Jomon halkının kalbinde özel bir yeri vardı. Özellikle Japon adasının Nagona bölgesindeki bazı yerlerde, Jomon halkının bebeklerini gömmek için farklı gömme ritüelleri benimsedikleri görülür. Yapılan kazı çalışmalarında ölü doğan ve otuz sekiz haftalık bebekler için yapıldığı düşünülen "kavanoz mezarlar" keşfedilmiştir. Daha sonra Yayoi döneminde de önemli yere sahip olacak bu mezarlar, kilden yapılan ve içerisine bir bebeğin rahat bir şekilde sığabileceği kavanozların toprağa dik bir şekilde yerleştirilmesi ile oluşturulurdu. Bu uygulamanın bir cenaze ritüeli olduğu düşünülebilir. Özellikle kavanoz biçimli çömleklerin ana rahmini sembolize ettiği ile ilgili yorumlar vardır. Bu yorumlara göre ölen bebek ana rahminden ayrılsa da bu şekilde ruhunun yaşamını devam ettirebilirdi. [85] Sonuçta ebeveynler bebeklerinin yaşamını bu şekilde devam ettirdiklerini düşünüyorlardı.

Jomon insanlarının ölümü kirlilik olarak değerlendirip, ölümü olabildiğince ölen kişinin yakınlarından uzak tutma düşüncesi, bu tür mezar uygulamalarının temelini oluşturmaktadır. Özetle Jomon döneminin dikkat çeken en önemli ritüelleri, bereket ve üretkenliği artırmak için kadınla ilişkilendirilmiş objelerin koruyucu, hayatı devam ettirici olarak ibadetlerde kullanımının esas alındığı refah temalı ayinler[86] ile hastalıkları

[85] Yasuhiro Yamada, *"Jomon Jidai no Kodomo no Maisou* 縄文時代の子供の埋葬*"* Nihon Kokogaku, 1997, cilt:4, no:4, s.13.
[86] Ilona R. Bausch, "*Fragmentation Practices in Central Japan: Middle Jōmon Clay Figurines at Shakadō*" London: Archaeopress Anthropomorphi Chicago Pres, *History of Religions*, 1984, cilt: 24, no:1, s.31.
[86] Ilona R. Bausch, "*Fragmentation Practic*c and Zoomorphic Miniature Figures in Eurasia, Africa and Meso-America, edt: Dragos Gheorghiu; Ann Cyphers, 2010, s.101.

önleyici, kadın doğumunu kolaylaştıran ve çocukları korumaya yönelik [87] arınma merkezli ritüeller şeklinde özetlenebilir.

Yayoi dönemi Japon tarihinin uzun bir dönemini kapsayan (M.Ö 200- M.S 300) ve kayda değer değişimlerin gerçekleştiği dönem olarak bilinir. Yayoi isminin kendisi ise, 1884 yılında Tokyo'nun Yayoi bölgesindeki yapılan kazılarda, dönemin daha ayrıntılı süslemelere yer veren karakteristik çömlekçiliğinin keşfedilmesiyle ortaya çıkmıştır.[88]

Yayoi döneminde insanlar avcı toplayıcı konumundan tarım yapabilen çiftçiler konumuna geçiş yapmışlar ve aynı zamanda nesnelere şekil vermek için yaptıkları taş aletleri daha etkin bir şekilde kullanmayı öğrenmişlerdir.[89]

Yayoi döneminde yaşayan insanların kemik yapılarının Jomon döneminde yaşayan insanların kemik yapılarından farklı bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. Bu durum Jomon halkı ile Yayoi halkının aynı etnisiteye sahip olmadığını göstermektedir. Yine Yayoi dönemine ait olduğu düşünülen ve Japon adasının Kagoshima, Yamaguchi, Osaka gibi farklı bölgelerinde yapılan kazılarda çıkarılan insan kafatası yapılarına bakıldığında da hepsinin farklı bir yapıda olduğu gözlemlenmiştir. Bu kazılardan çıkan sonuca göre antik Japonya'da saf bir Japon ırkından bahsetmek zor gibi görünüyor. Bu durumla ilgili birkaç teori olsa da en makulü göç teorisidir. Yani o dönemde Japon adasına belli bölgelerden göçler olmuş ve toplum şekillenmeye başlamıştır.[90] Yayoi döneminde demir ve bronzdan yapılan eşyaların kullanımının başlaması özellikle Çin etkisini ya da Çin üzerinden gelen göçleri akla getirir. Yayoi döneminde Japon adasında yaşayan insanların, Jomon döneminin yerlileri üzerine Çin ve Kore üzerinden göç yoluyla gelmiş

[87]Johannes Maringer, "*Clay Figurines of the Jōmon Period: A Contribution to the History of Ancient Religion in Japan*" *History of Religions,* 1974, Chicago: The University of Chicago Press, cilt:14, no: 2, s.135.

[88] Peter Bleed, "*Yayoi Cultures of Japan: An Interpretive Summar*" *Arctic Anthropology*, 1972, cilt: 9, no: 2, s.2.
[89] Hiroshi Kanaseki; Makoto Sahara, "*The Yayoi Period*"Asian Perspectives, 1976 cilt: 12-1, s.15.
[90] Kanaseki, s.15.

topluluklardan oluştuğu söylenebilir. Zamanla bu karmaşık toplum yapısının kültür ve inançları farklı ritüellerin de ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Resim 3: *Yayoi döneminde yaşayan insanların Japon adasındaki bölgelere göre kafatası şekilleri*

Kaynak: *J. Edward Kidder, Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamata, Honolulu: Hawai Press, 2007, s.64.*

Yayoi dönemindeki ibadet uygulamalarına bakıldığında tarım, bu yüzyılın başlarına kadar Japonya'daki tüm ekonomik faaliyetlerin temeliydi. Dolayısıyla en önemli *kami* de tarımla ilgili olanıydı. Bu dönemde pek çok yerde, köylüler biri eril diğeri dişi olan bir çift *kami*ye tapmışlardır. Bu *kami*lerin doğurganlığının toprağın doğurganlığı ile yakından ilişkili olduğu ve bu *kami*lere yönelik yapılan bir ibadetin o yıl bol miktarda hasat yapılmasına yardımcı olacağına dair güçlü bir inanış bulunmaktaydı. Bu tür ibadetlerde genellikle taştan oyulmuş erkek ve dişi fallik tasvirlerinin kullanımı yaygındı.[91] Böyle bir ritüelle hasadın bir sonraki yıl da devam etmesi amaçlanıyordu. Günümüzde ise bu ritüelin izleri birçok yerel festivalde görülebilir. Özellikle *Kanamara*

[91] Bleed, s.16.

(かなまら祭り) denilen festivalde erkek fallik sembolü merkeze alınarak bereket ve sağlık temalı ritüeller yapılmaktadır.[92]

Yayoi dönemindeki bir diğer önemli dini pratik, *Ujikami* (氏神) denilen bölge *kami*lerine yapılan ritüellerdir. Yayoi döneminde Çin ve Kore üzerinden gelen göçlerle birlikte MS 100 civarında, yaklaşık olarak bölgelere göre yüz klanın etrafında şekillenen toplumsal tabakalaşmaya dayalı bir toplum sistemi ortaya çıkmıştı. Bu dönemde klan denince akrabalık ilişkisinden ziyade bölgesel bir ilişki belirleyici olmaktaydı. Tabi bu bölgesel ilişki bir yerde akrabalık ilişkisini de beraberinde getiriyordu.[93] Bu dönemdeki klanların bölgesel olduğunu vurgulamak için *buraku* (部落) kelimesi kullanılmaktadır.[94]Yerel olarak güçlü klanların liderleri, diğer klanlara karşı güçlü bir konumda olmak amacıyla bölgedeki herkesin geçimini sağladığı pirinç tarımı ile ilişkilendirilen *kami*lere yönelik ritüellerin yöneticisi oldu. Zamanla, bu klanların (*uji*) çoğu tarımsal *kami*leri atalarının kurucuları olarak görmeye başladı. Bir başka deyişle, yerel tarımsal *kami*ler, büyük yerel klanların *uji kami*si (uji kurucu *kami)* oldu. Dolayısıyla tarımsal faaliyetlerin şekillendirdiği toplum yapısıyla beraber ortaya çıkan *ujikami*ler zamanla bölge klanların koruyucusu ve temsilcisi haline geldi. Sonraki dönemlerde tüm klanlar imparatorluk çatısı altında birleşince güneş tanrıçası Amaterasu tüm japon adasının *ujikami*si ve orada vücut bulan (*shintai*) koruyucu bir *kami* olmuştur. İmparator ise bu yüce *ujikami* için yapılan ayinleri yönetmiştir.

Bölgesel anlamda klanlara (*Ujizoku* 氏族) yöneticilik eden klan şefleri de önemli bir konumda bulunur ve klanların saygınlığını temsil eden bir önem taşırdı. Özellikle

[92]Yoshida Yoshikazu 吉田友和; Eri Matsuoka 松岡絵里, *Sekai Mo Odoroku Nippon Ryokō* 世界も驚くニッポン旅行,Tokyo: PHP 研究所, 2013, s.146-147.

[93] Harada Toshiaki, "*The Origin of Rites of Worship Within The Local Community"Buraku Saishi No Kigen* 部落祭祀の起源", 1973, Kokugakuin University, s.21.
[94] Toshiaki, s.31.

Yayoi döneminde topluluklar arasındaki işbirliği ve etkileşime bağlı olarak ortaya çıkan klanların zamanla liderlerini *kami*lerle bütünleştirerek ata ruhlarının *kami*ye dönüşmesi temelinde şekillenen *douzoku saishi* (同族祭祀) ritüellerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yine Şinto tapınağının ilkel formu olduğuna inanılan *himorogi* isimli küçük *jinjala*rın[95] aslında klanların bölgelerini işaretlemek ya da liderlerine saygı ve belki de tapınmak için yaptıklarına dair düşünceler bulunmaktadır.[96]Yani Yayoi dönemi farklı sınıf yapılarının etkin iletişim ağının neticesinde yeni ritüellerin oluşmasına zemin hazırladığı düşünülebilir. *Ujikami*lere ibadet ve *ujikami*lerle ilişkilendirilen klanlar ve onların atalarına yönelik ritüeller bu dönemle birlikte gelişen en önemli ritüellerdir.

Bu dönemdeki bir diğer önemli ritüel ise hayvanlarla ilgili olandır. Özellikle Yayoi döneminde geyik ile ilgili bir çok ritüel bulunmaktadır. Yayoi halkı geyik kanına bulanmış tohumların, pirinç bitkilerinin çimlenmesini hızlandıracağına inanırdı.[97] Bu yüzden kana bulanmış tohum ekme ritüeli geliştirdiler. Özellikle Geyiklerin boynuzları yıllık bir döngüde döküldüğü için geyikler, bitkilerin büyüme döngüsü ile ilişkili olarak insanların da yenilenmesini, büyümesini ve ölümünü sembolize ediyordu.[98] Geyik ile ilgili bu bereket temalı ritüeller daha sonraki yüzyıllarda da özünü koruyarak varlığını devam ettirmiştir.

Heian döneminde Japon adasının yönetimini ele geçiren Fujiwara ailesi başkenti Nara'ya taşıdıktan sonra Nara'da Kusaga isimli bir jinja inşa etti. Bu Jinja'nın en önemli özelliği *kami*lerin mesajlarını getiren geyikle ilişkilendirilmesidir. Yayoi döneminden yüz yıllar sonra imparatorluk haline gelen Japonya'da geyik önemli bir figür olma özelliğini kaybetmemiştir. Özellikle o dönemdeki imparator Nimmei (841) tarafından Kasuga

[95] Joseph Cali; John Dougil, *Shinto Shirines*, Honolulu: University Of Hawaı Press, 2013, s38.
[96] Toshiaki, s.22-23.
[97] Edwina Palmer, *Harima Fudoki: A Record of Ancient Japan Reinterpreted, Translated, Annotated, and with Commentary*, Boston: Brill Press, 2015, s.167.
[98] Palmer, s.168.

Jinja'sının etrafındaki geyikleri öldürmek yasaklanmıştır.[99] Çünkü geyiklere yapılan herhangi bir saldırı Fujiwara ailesine yapılmış sayılırdı. Geyiklerin önemi günümüzde de devam etmektedir. Zira Nara Parkı（奈良公園）geyikleri ile dünya çapında ünlü bir parktır. Her ne kadar Nara çevresindeki ormanlık arazinin doğal dengesinin geyikler tarafından bozulduğunu kanıtlayan bilimsel çalışmalar[100] yapılsa da Japonlar için geyikler, korunması gereken ilahi canlılar olma özelliklerini devam ettirmektedir. Bu yüzden geyikler günümüzde hala serbestçe dolaşabilmekte ve parka gelen ziyaretçiler tarafından beslenmektedir.

Önemli bir diğer hayvan ise kuşlardır. Yayoi kazı sahasında yapılan arkeolojik kazılarda ahşap direklere bağlı ahşap kuş figürleri bulunmuştur. Yine tarım bereketi ile ilişkili olarak kuşun, ilk pirinç tohumlarını gagasında çiftçiye getiren pirinç ruhu kuşunun simgesi olduğu düşünülmektedir.[101] Yayoi dönemine ait olan bazı seramiklerin üzerinde küçük gemi, kuş ve insan figürlerine sıkça rastlanılması[102] Yayoi rahiplerinin kuş tüyünden yapıldığı düşünülen kıyafetleri giyerek tekneye binip bereketi artırmak amacıyla kuşları çağırdığı yıllık ritüellerin olduğunu göstermektedir.

Yayoi döneminin dini pratikler bağlamında dikkat çeken bir diğer önemli özelliği ise ritüellerde kullanıldığı düşünülen *Dougu* (道具) isimli objelerdir. Bu objeler ritüel nesneleri anlamına gelen ***saiki***（祭器） kelimesi ile de ifade edilir. Bronz aynalar (*dōkyō* 銅鏡)， bronz çanlar (*doutaku* 銅鐸）ve çelik mızraklar (*douhoko* 銅矛) şeklinde sınıflandırılan bu nesnelerin ritüellerde önemli bir yeri bulunmaktadır. Yayoi dönemi aynalarına güneş ışığı önden yansıdığında aynanın arkasındaki desenlerin de yansıdığı

[99] Nanzan University, s.14.
[100] https://www.japantimes.co.jp/life/2008/10/29/environment/naras-cute-destructive-deer/#.XJaVG4Ntxn1, e.t: 10.09.2019
[101] Kanaseki, s.17.
[102] Bleed, s.5.

gözlemlenmiştir. [103] Aynaların bu özelliği sihirli gibi düşünülüp ritüellerde de kullanılmıştır. Zira yansıyan desenlerin bereketle ilişkilendirilen figürler olduğu düşünüldüğünde aynaların önemli bir ritüel nesnesi olduğu anlaşılmaktadır. Aynalar aynı zamanda klan liderlerinin (*Shucou* 首長) otoritesini gösteren nesneler olarak da siyasi güç ve otoritenin sembolüdür.[104] Nitekim mitolojiye göre güneş *kami*si *Amaterasu,* Japon adasını yönetme görevini torunu *Ninigi*'ye verirken aynayı da (*Yata No Kagami* 八咫鏡) bir yetki nişanesi olarak hediye etmiş ve torununa; "*aynaya her baktığında sanki bana bakıyor gibi olacaksın"* diyerek varlığının ve otoritesinin adeta aynada zuhur ettiğini (*shintai*) ifade etmiştir.[105]

Japonya'nın antik dönemlerinden itibaren aynanın gerçeği olduğu gibi yansıtma özelliğinin bulunmasından dolayı, aynalar tarafsızlığı ve gücü sembolize etmesi bakımından yöneticilerle ilişkilendirilmiştir. Bu yüzden Japon imparatoru gücünü aynadan alır. Ayna ise Amaterasu'nun gücünü imparatora yansıtır. Yerel yöneticileri temsil eden ayna ile ilişkili ritüellerin, Yayoi döneminden sonra ulusallaşmaya başlayan Japon toplumuyla birlikte imparatorun merkezde olduğu bir yapıya dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Doutaku (銅鐸) olarak ifade edilen bronz çanların ritüellerde oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Çanların o dönemde ritüellerde kullanılmasının temel nedeni, Yayoi halkının çanların toprak ruhunu (地霊) taşıdığına yönelik bir inançtır. Bu inanç doğrultusunda toprak ile ilişkilendirilen çanlar, ayinlerde toprak ruhunu çağırmak ya da tarlalara bereketi getirmesi için bir aracı olarak kullanılmıştır. Bu yüzden ilk olarak ayinlerde ses çıkarması için kullanılan çanların[106], şekli gittikçe büyümüş ve üzerine

[103] Kōchi Ken Kyōiku Iinkai 高知県教育委員会, *Yomigaeru Tamura İseki-Gun* よみがえる田村遺跡群, Kochi: Kobun Press 弘文印刷株式会社, 1987, s.43.
[104] Kōchi Ken Kyōiku Iinkai, s.43-44.
[105] Nihongi: *Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697*, s.83, 84.
[106] "Dinlenen çanlar" anlamına gelen *Kiku Doutaku* 聞く銅鐸.

işlenen süslemelerle görsel bir ritüel objesi [107] olarak da ritüellerde kullanılmaya başlamıştır.

Japonya'nın Honshu adasının Hyogo bölgesinde yapılan kazılarda, Yayoi döneminde ayinlerde kullanılan çanların hem bronzdan hem de topraktan yapıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle kilden yapılan çan şeklindeki nesnelerin görünümleri her ne kadar çana benzese de, bronz çanlardan oldukça farklı bir görünüme sahipti. Ancak yine de bu kil çanların bronz çanları taklit etmek amacıyla yapıldığı düşünülmektedir.

Yayoi döneminde çanların kullanıldığı tarımla ilişkili iki tür ritüel bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kadınlar tarafından yapıldığı düşünülen kil çanların merkezde olduğu ritüellerdir. Bu ritüeller de kadınların yaptığı çanların kullanılmasının nedeni, kadını bereket ile ilişkilendirip, bu yolla toprak ruhunun bereketi getirmesi için çağrılmasının amaçlanmasıdır. İkincisi ise erkekler tarafından yapılan bronz çanların kullanıldığı ritüellerdir. [108] Bu ritüellerde kullanılan çanların bronz olması ve üzerindeki detaylı süslemeler, soylu kesim ya da klan liderlerinin başkanlığında yapılan ritüelleri akla getirmektedir. Zira kil çanlar Yayoi döneminde hemen hemen her bölgede bulunmuştur. Bu durum kil çanların Yayoi toplumunun genelinde tarımda bereketi artırmak amacıyla ritüellerde kullanıldığını göstermekle birlikte diğer büyük bronz çanların daha az bölgede bulunması, klan liderleri başkanlığında yapılan daha özel ritüellerin olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

[107] Üzerine işlenen gösterişli süslemelerle ayinlerde göze hitap etmesi amacıyla yapılan "bakılan çanlar" anlamındaki *Miru Doutaku* 見る銅鐸.

[108] Shigeto Ishibashi 茂登石橋, "*Shohyō Ronbun* 書評論文"*Sahara Makoto Dōtaku No Kōkogaku* 佐原真 銅鐸の考古学, Chiba: Chiba Daigaku, Jinbun Shakai Kagaku Kenkyū **千葉大学人文社会科学研究**, 2008, sayı: 17, s.336; https://core.ac.uk/download/pdf/96974447.pdf, e.t: 10.09.2019

Resim4:*Yayoi döneminde ritüellerde kullanılan bronz çanlar*

***Kaynak*:** Nakazawa Hideo 中澤秀夫, *Yomigaeru Tamura İseki-Gun* よみがえる田村遺跡群, Kochi: Kōchi Ken Kyōiku İinkai 高知県教育委員会, 1987, s.44.

Jomon döneminde doğa ile etkileşim yoluyla başlayan dini hayat, Yayoi döneminde tarımın öğrenilmesi ve yerleşik bir hayat yaşanmaya başlanması ile birlikte farklı bir boyuta ulaşmıştır. Özellikle nüfusun artmasıyla birlikte toplumsal dinamikler değişmiş ve toplumda doğum, ölüm gibi geçiş dönemlerine özgü ritüeller oluşturulmuştur. Jomon döneminde de önemli bir yere sahip olan mezarlar, bu dönemde soyluları ya da aynı aileden olanları belirlemek amacıyla farklı şekillerde inşa edilmeye başlanmıştır. Yayoi döneminden sonra ise bu mezarlar önemli şahsiyetleri hatırlatmak amacıyla inşa edilen höyük şeklindeki devasa anıt mezarlara dönüşmüştür.

Kofun (古墳時代 Mezar) olarak bilinen bu dönemin temelleri, Jomon dönemine göre nispeten daha gelişmiş, karmaşık bir toplum yapısına sahip olan Yayoi döneminde

atılmıştır. Yayoi dönemindeki höyükler incelendiğinde, bu höyüklerin genellikle toplum için önemli bir kişi ya da toplum üzerinde önemli bir etkiye sahip olan klan şefi veya doğa ile etkileşime geçen din adamları için yapılmış olabileceği düşünülmektedir.[109] Aynı zamanda Yayoi döneminin sonlarına doğru höyükler, aileleri ya da belli sınıfları belli etmek amacıyla toplu mezarlar şeklinde inşa edildi. Jomon döneminde çocukların içine konulduğu kavanoz mezarlarının Yayoi döneminde kabile şeflerinin ya da statü sahibi kişiler için yeniden revize edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle Yayoi döneminin sonlarına doğru toplu mezarlarda ve klan liderlerine ait olduğu düşünülen höyüklerde yapılan kazılarda keşfedilen *haniwa* (埴輪) isimli küçük heykeller cenaze törenlerinin vazgeçilmez unsurlarından biriydi. Ölen kişinin ruhunu koruyacağına inanılan haniwalar, daha sonraki dönemlerde insanın *kami*lerle iletişim kurabilmesi için yapılan nesnelere kaynaklık ettiği düşünülebilir.[110] Zira Antik dönemden sonraki yüzyıllarda kaleme alınan Kojiki ve Nihongi gibi tarihi kayıtlarda *haniwa* gibi küçük nesnelerin *kami*lerin temsil edilmesi ya da onlarla iletişim kurulabilmesi için büyük bir önemi vardır. *Amaterasu*'nun nişaneleri olarak kabul edilen ayna, kılıç ve magatama buna örnek olarak verilebilir. Yayoi döneminin sonlarına doğru gelindiğinde gelişen Tarım yöntemleriyle birlikte nehir kenarlarına yakın köylerin ürün getirmesi bakımından değeri artmış ve bu da klanlar arasındaki en iyi toprağı elde etme hususundaki çekişmeleri başlatmıştır.

Yayoi döneminin sonları daha karmaşık bir yapıya sahip olması nedeniyle siyasi çekişmelerinde zirvede olduğu bir toplum yapısı ile karşımıza çıkmaktadır. Özellikle o dönemde yaşanan doğal afet kaynaklı olduğu düşünülen kıtlıklar nedeniyle klanların zaman zaman liderleri himayesinde birleşerek ittifaklar oluşturması ya da savaşması yeni bir dönemin doğmasına zemin hazırlamıştır. Zamanla bu liderler koruyucu bir güç haline

[109] Kanaseki, s.24.
[110] Shimada Hiromi 島田裕美, *Shıntou Ha Naze Oshie Ga Nai No Ka* 神道はなぜ教えがないのか, Tokyo: KK　ベストセラーズ, 2013, s.56.

gelip tüm klanı temsil eden kutsal bir varlığa dönüşerek atalara tapınma ritüelinin temelini oluşturmuşlardır. Özellikle klan liderleri için büyük anıt mezarların yapılmasıyla birlikte, liderlere tapınma temelli ritüellerin başladığı ve "*eski mezar dönemi*" olarak Türkçeye çevrilen Kofun（古墳時代) dönemi başlamıştır.

1.1.1.1 Kofun Dönemi

Japon Adası Yayoi döneminin sonlarına (MS. 350) doğru adanın değişik bölgelerine dağılmış farklı klanlar ile yönetiliyordu. Honshu Adası'nda yer alan ve o zamanlar Çin kaynaklarında *Wa*（倭）olarak nitelendirilen bölgedeki klanların, Yamato klanı etrafında birleşmeye başlamasıyla birlikte Kofun dönemi başladığı söylenebilir. Zira Yayoi döneminde Japon adalarının belli bölgelerinde birçok klan doğmuş ve bölgelere hâkim olmaya başlamıştı. Ancak üç yüzlü yıllara gelindiğinde başlangıç noktası olarak bugün Kyushuu olarak bilinen *Wa* bölgesinin kralları yüzyılın "birlikte var olma" sözleşmesini yaparak, onları birbirine bağlayan bir antlaşma yapmışlardır. Bu Japon tarihinde önemli bir çağ olarak görülmüş ve Kofun dönemi olarak sınıflandırılmıştır.[111] Kofun döneminde Yerel olarak güçlü klanların liderleri, bölgedeki herkesin geçimini sağladığını düşündüğü ve tarımla ilişkilendirdiği *kami*lere tapınmayı bir ritüel haline getirmiştir. Zamanla klanların çoğu tarımla ilişkilendirdikleri *kami*leri liderleri ile özdeşleştirerek tarım ve bereket ile ilgili *kami*leri atalarının kurucuları olarak görmeye başlamıştır. Bir başka deyişle, yerel tarımsal *kami*ler, büyük yerel klanların *ujikami*si (uji kurucu *kami*) olmuştur. Yamato bölgesindeki klanlar konfederasyonu, Japon Adaları'nın diğer *ujikami* ve halklarına karşı hegemonyasını genişlettiğinden, onların *ujikami*leri daha

[111] Kishimoto Naofimi 岸本直文, "*Yamato ni Okeru Kokka Keisei to Kofun Jidai Kaishi no Purosesu*" 倭における国家形成と古墳時代開始のプロセス, Kokuritsu Rekishi Minzoku Hakubutsukan Kenkyū Hōkoku 国立歴史民俗博物館研究報告, 2014, sayı: 185, s. 391.

yaygın olarak tanınmıştır. Kofun döneminde Çin kayıtlarında *Wa* olarak geçen bölgedeki klanlar arasındaki çekişmeyi Yamato klanı kazanarak nüfuzunu genişletmiştir. Tabi daha sonraki süreçlerde Yamato Klanı'nın güneşle ilişkilendirilen hükümdarı Himiko, klanları kendi himayesine alarak Japon adasında geniş çaplı bir imparatorluğun kurulmasının temellerini atmıştır. Bu süreç Kofun döneminin başlarını kapsamaktadır. Özellikle Güneş, Himiko'dan dolayı Yamato klanının *ujikami*si olarak kabul edilmiş ve Yamato klanının Japon adasındaki nüfuzunu artırmasıyla birlikte önce yerel bir *kami* olan güneş *kami*si imparatorluğun genel sembolü haline gelmiştir.[112]

Kofun döneminden önce Yayoi döneminin hemen sonlarına doğru bölgede ciddi bir kıtlık yaşanmıştır. Bu kıtlığın ortadan kaldırılması için bölge klanları toplanarak yerel *kamilere* yönelik zil (*doutaku*) ya da bronzdan yapılmış oklar vasıtasıyla çeşitli ritüeller[113] gerçekleştirse de bölgede ciddi bir kıyıma sebep olan kıtlığın sonu gelmemiştir. Himiko ise kıtlık dönemindeki bu siyasi krizi fırsata çevirmek için klanların etrafında birleşeceği yeni bir dini sistem kurmak maksadıyla Çin'den getirdiği ritüel objelerini klanlara tanıtarak halkın kendisinden uzaklaşmasını engellemiştir. Himiko, aslında yerel *kami*lerin işlevini yitirdiğini söyleyerek insanları daha genel bir *kami* etrafında birleştirip geniş çaplı bir devlet kurmayı planlamıştır. Böylece İmparatorluğun temelleri atılmış ve Jomon dönemi ile Yayoi döneminin sonlarına kadar çatışma halinde olan klanlar tek ve etkili bir *ujikami Amaterasu* etrafında birleşerek bir imparatorluğa dönüşebilmiştir.

Himiko'nun Çin'den getirtiği ritüel objelerinin başında aynalar bulunuyordu. Aynalar o dönemde Çin'de önemli ilahi semboller[114] olarak görülürdü. Çin'den sadece aynalar değil; krallar için anıt mezarlar yapma geleneği de gelmişti. Çünkü kral bu

[112] Yuji Seki 関裕二, *Kodai Shintou to Jinja* 古代神道と神社, Tokyo: KK Besutoserāzu ベストセラーズ, 2015, s.70-71.
[113] Hironobu Ishino 石野博信, "*Rites and Rituals of the Kofun Period*", Japanese Journal of Religious Studies, Cilt: 19, Sayı: 2/3, 1992, s. 192.
[114] Donald A. Mackenzie, *Myths of China and Japan*, London: The Gresham Publishing, 1912, s.211.

dönemde klanlar için tek birleştirici unsurdu. Himiko bu sayede hem klanların dağılmasını engellemiş hem de Yamato Krallığı'nı kurmuştu. Kofun döneminde aynanın koruyucu bir yönü olduğunu düşünen Çinlilerden "ayna sembolizmi" nin benimsenmesiyle birlikte anahtar deliği şeklindeki daha büyük Tümülüs mezar uygulamalarına geçilmesi, önce kıtlıktan korunma temelinde başlayan ancak daha sonradan siyasi ve dini bir oluşuma zemin hazırlayan bir sistem halini almıştır.

Kofun dönemi, Japon adasında klanlar arasında uygulanan ritüellerin değişmesi ve *Zenpoukouenfun* (前方後円墳） olarak ifade edilen anahtar deliği şeklindeki mezar uygulamaları bakımından Japon tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirebilir. Özellikle Nara'da Makimuku bölgesinde yapılan kazılarda keşfedilen kalıntılarda yapılan incelemelere göre, kalıntıların boyutu 4,4 x 5,3 metre boyutlarında bir tapınağa ait olduğu anlaşılmıştır. Bu tapınağın keşfedilmesiyle birlikte daha önce nehir kenarlarında ya da herhangi doğal bir mekandaibadet edilen *kami*lere artık tapınaklar inşa edilerek tapınılmaya başlanmıştır. Bu yüzden Makimuki'de keşfedilen tapınaklar, Kofun döneminde yönetim anlayışının daha genel ve merkezi olmaya başlamasına paralel olarak Japon adalarında ritüellerin daha sistematik ve toplu olarak yapıldığını göstermektedir. Eğer bu yapılar dini olarak tasarlandılarsa Kofun dönemine kadarki uygulamaları reddeden dini bir devrimin[115] ortaya çıktığı ifade edilebilir. Özellikle Kofun dönemindeki ilk tapınakların Şinto geleneğinde önemli bir yeri olan *jinja* tapınaklarına benzerliği dikkate alındığında Kofun dönemi tapınaklarının Şinto geleneğindeki *jinja*ların ilk prototipleri[116] olduğu düşünülmektedir.

Kofun dönemindeki en önemli ritüel, yerel halk için önem ifade eden kralların büyük mezarlara defnedilme törenleri ile *haniwa* isimli koruyucu objelerin mezar içine

[115] Ishino, s. 192.
[116] Nobuhiro Shibuya 渋谷申博, *Zero Kara Wakaru Shintou no Subete* ゼロから分かる神道のすべて, Tokyo: Mikasa Shobo 三笠書房 , 2014, s. 27.

yerleştirildiği sunu ritüelleridir. Daha önce de bahsedildiği gibi, Yayoi ve Jomon dönemlerinde mezar uygulamaları bulunmaktadır. Ancak Yayoi döneminin sonlarına doğru *Funkyuuhaka (*墳丘墓）olarak ifade edilen ve üstü çıkıntılı ve dağı andıran höyük şeklinde mezarlar ortaya çıkmıştı. Yayoi döneminin sonlarına doğru artan nüfusla birlikte yönetici sınıfındaki yerel klan liderlerinin de önemi artmış ve bu durum liderlerin ruhunun öldükten sonrada köyünü koruması ve gözetmesi için *Funkyuuhaka* denilen höyük mezarların yapımına zemin hazırlamıştı.

Höyük mezarlarının büyüklüğü klan liderlerinin etkinliğini ve gücünü temsil ederdi. Yani bir mezar ne kadar büyük ise o dönemdeki liderin gücü ve otoritesi de o derece büyüktü. Bir diğer önemli husus ise bu mezarlar köylere bakacak şekilde yapılırdı. İnanışa göre zirve noktasından klan liderinin ruhu köyü koruyup gözetirdi. Kofun döneminin başlarında tepesi şekilsiz höyük mezarlardan sonra tepesi kare şeklinde *Houfun* (方墳）olarak ifade edilen mezarlar ile tepesi çember biçiminde *Enfun* (円墳）diye isimlendirilen iki mezar türü inşa edildi. Bu mezarlardan *Houfun'*nun tepesi kare şeklindeydi ve aynı dönemde Çin'de de aynı şekilde kralların ruhunu yaşatmak için yapılırdı. Houfun mezarları günümüzde Japonya'nın İzumo bölgesindedir.[117]

Enfun mezarları ise tepesi çember şeklindeydi ve genellikle nüfuzu yüksek klan liderleri için yapılırdı. Kofun döneminin ortalarında anahtar deliği şeklinde *Zenpoukouenfun* (前方後円墳) ismi ile ifade edilen mezarların yapımına başlandı. Özellikle bu mezarların 4. Yüzyılın ortalarına doğru Japonya Adası'nda iyice yaygınlaşmaya başladığı anlaşılmaktadır.

[117] Hatsushige Otsukasane 大塚初重, *"Zenpōkōhōfun Jousetsu"*前方後円墳常設, *Meijidaigaku Jinmonkagaku Kenkyūjo Kiyō* 明治大学人文科学研究所紀要, 1962, Sayı: 1, s. 34.

Anahtar deliği şeklindeki bu mezarların neden bu şekli aldığına dair üç önemli arkeolojik açıklama bulunmaktadır. Özellikle Japon bilim insanları bu konu hakkında fikir birliğine varabilmiş değillerdir. *Birinci açıklamaya göre, Zenpoukouenfun,* o dönemde diğer klanlar içinde gücünü ispatlayan ve gelişen Yamato klanı, daha önceki kral mezarlarını gölgede bırakmak maksadıyla daha gösterişli mezarlar yapmaya başlamıştır. Bunu yaparken daha önceki *Houfun* ve *Enfun* mezarlarının şekillerini birleştirmişler ve ortaya anahtar biçiminde Zenpoukouenfun mezarları ortaya çıkmıştır. Özellikle Yamato ailesinin Kyuushu bölgesinden Touhoku bölgesine kadar sınırlarının genişlediği [118] dikkate alındığında aynı şekilde *Zenpoukouenfun* mezarlarının da o bölgelerde bulunduğu görülmüştür. Yani eski mezar höyüklerinin Kinai bölgesinden başlayıp çevredeki alanlara kademeli olarak yayılması, Yamato krallığının kurulması ve siyasi gelişiminin bir yansımasıolarak görülmüştür.[119]

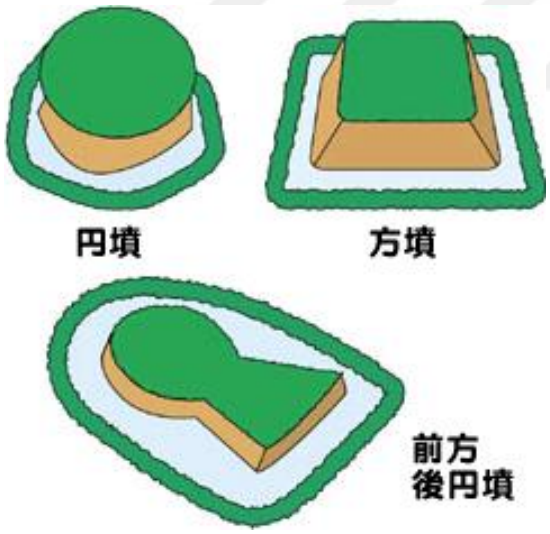

Şekil 1:Yandaki Şekilde sol baştan sırayla *Enfun* 円墳, *Houfun* 方墳, *Zenpoukouenfun* 前方後円墳 gösterilmektedir.

Zenpoukouenfun mezarlarının nasıl ortaya çıktığına dair *ikinci açıklamaya göre,* bu mezarların ortaya çıkış şekli *Enfun* mezarlarının zamanla gelişen toplum ile birlikte

[118] Seki Yuuji 関裕二, *Tennouke Tanjou no Nazo* 天皇家の誕生の謎, Tokyo: Gakushūkenkyūsha 学習研究社, 2004, s.88.
[119] Bkz: Hatsushige Otsukasane 大塚初重, "*Zenpōkōhōfun No Kenkyū"* 前方後方墳の研究, Meijidaigaku Daigakuin Kiyō 明治大学大学院紀要, 1964, Sayı:1, s.133.

evrilmesi yoluyla olmuştur. *Enfun* mezarları daha önce de bahsedildiği gibi çember biçimindeki yüksek mezarlara denilmektedir. *Enfun* mezarlarının bir diğer özelliği tepesindeki çemberin altına tüm mezarı dolaşacak şekilde daha sonradan su kanallarının yapılmış olmasıdır. Bu su kanallarındaki suların çemberin tepesine defnedilen (*Yador*u 宿る) Kralın ruhunu koruduğuna inanılırdı.[120]

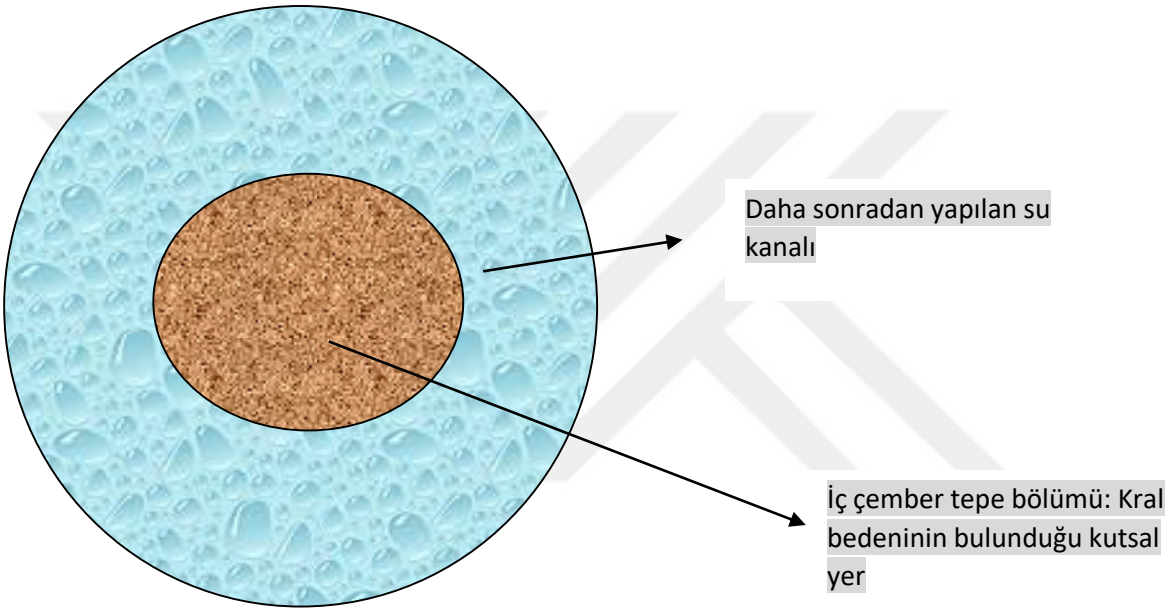

Şekil 2: *Enfun* 円墳 olarak ifade edilen çember mezar

Yayoi ve Jomon dönemlerindeki ölülerin önemli bazı eşyaları ile gömüldüğü mezar uygulamalarında olduğu gibi, Kofun dönemindeki *Enfun* mezarlarının tepe bölümlerine kral, *Fukusouhin* olarak ifade edilen kutsal objelerle birlikte gömülürdü. Mezarın etrafındaki su kanalı inanışa göre kralın ruhuna dokunulmazlık ve kutsallık sağlamaktaydı. Su kanalının dışındaki alan dış dünyayı, su kanalının içindeki alan yani

[120] Ishino, s.195.

kralın cenazesinin bulunduğu yer ise dünya ötesindeki alanı temsil etmekteydi. Kofun halkı zamanla su kanalından geçerek Klan liderinin mezarına ulaşmak ve ona sunu ritüelleri gerçekleştirmek için su kanalından mezara giden köprü (*Hashi* 端) gibi bir yol yapmak istemişlerdir. Bu yol sayesinde kutsal ile temas sağlanmıştır.[121] Adeta iki ayrı âlemi birbirine bağlayan köprü görevindeki bu yol zamanla genişleyerek mezarın bir bölümü haline gelmiştir. Daha sonra en sonunda *Zenpoukouenfun*olarak bilinen anahtar deliği şeklini almıştır. İlk *Zenpoukoufun* örnekleri ise Kinki bölgesinde bulunmuştur.[122]

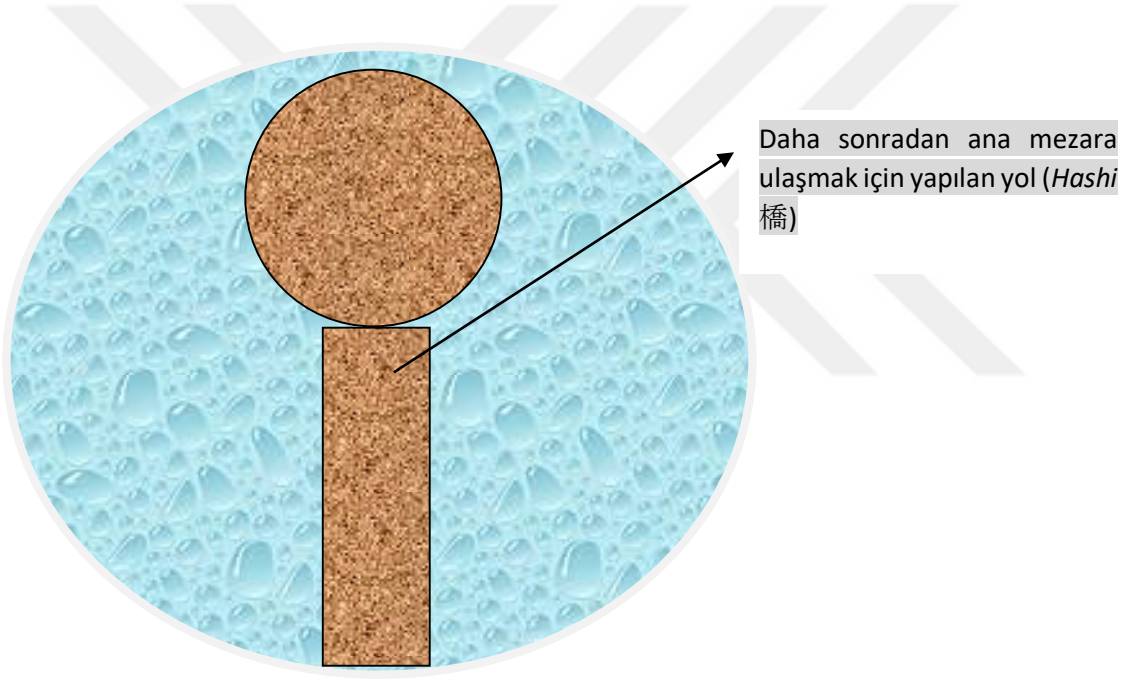

***Şekil 3*: *Zenpoukouenfun* (前方後円墳) Mezarlarının tahmin edilen ilk şekli**

[121] Hatsushige Otsukane, "*Zenpōkōhōfun Josetsu* 前方後方墳序説",Meijidaigaku Jinmonkagaku Kenkyūjo Kiyō 明治大学人文科学研究所紀要, 1961, Sayı: 1, s. 14-15.
[122] Migishima Kazuo, "*Kofun Period: Research Trends*", Tokyo: *Trends in Japanese Archaeological Research-Nihon Kōkogaku Kenkyū No Dōkō* 日本考古学研究の動向, 2008, sayı: 61, s.6.

Resim 5:Japonya'nın en büyük anahtar deliği şeklindeki anıt mezardır. *Zenpoukouenfun* 前方後円墳 mezarlarının zirve halidir. Japonya'nın 16. İmparatoru Nintoku'ya aittir. *Daisen Kofun* olarak da bilinir.

Kaynak:https://taachannel.com/nintokutennouryou-gakkari-riyuu-3725, e.t: 15.09.2019

Zenpoukouenfun mezarlarının nasıl oluştuğuna dair *son açıklama,* anahtar deliği biçimindeki mezarların Çin'den örnek alınarak yapıldığı şeklindedir. Özellikle Çin'in ilk imparatoru olarak kabul edilen Qin Shi Huang (259-210), yaptığı reformlarla Çin'de derebeylikleri birleştirerek bir imparatorluk kurmuş ve daha kendi sağlığında yedi yüz

binden oluşan işçiyle anıt mezarının yapımına başlamıştı.[123] Xiang bölgesinden yaklaşık otuz kilometre uzaktaki Li Dağı'nın eteklerine inşa edilen bu anıt mezarın içine hala girilememiştir. Qin Shi, bu mezarı yaptırmakla aslında kendi ölümsüzlüğünü ve Çin İmparatorluğunu sembolize etmiştir. Bu yüzden bu kutsallığın bir sır olarak kalmasını istemiş ve mezarın inşasında çalışan işçileri öldürtmüştür.[124]

Çin'in kademeli olarak imparatorluğa evrilme sürecini benimseyen Japonlar daha sonraki süreçlerde görüleceği gibi Çin'den birçok şeyi örnek almışlardır. Çin'in imparatorluk yönetimini örnek almak isteyen o dönemde Yamato devleti olarak bilinen Japonya, Çin'den bölgelerin şehir ve ilçe olarak sınıflandırma modelini örnek almışlardır. Daha sonra günümüzde Kanji olarak ifade edilen Çin yazı sistemini de benimsemişlerdir.[125]Tüm bu gelişmeler dikkate alındığında *Zenpoukoufun* mezarlarının da Çin'den model alınarak yapıldığı düşünülebilir. Zira daha önce değinildiği gibi *Daisen Kofun* olarak bilinen ve Japonya'daki en büyük anıt mezar olma özelliği taşıyan On altıncı Japon imparatoru Nintoku'ya ait olan bu mezar, büyüklüğü ve muazzam yapısıyla Çin İmparatoru Qin Shi'nin anıt mezarını hatırlatmaktadır.

Kofun döneminde en önemli ritüel olarak Kofun mezarlarının oluşum sürecine değinildikten sonra, bu mezarlardaki *fukusouhin* (副葬品) olarak isimlendirilen ritüel objeleri üzerinde durulacaktır. Genel olarak mezar objeleri için *fukusouhin* kavramı kullanılsa da her bir mezar objesi *Haniwa* (埴輪) olarak isimlendirilir.[126] Kofun döneminin ilk dönemlerine damgasını vuran mezar objesi hiç kuşkusuz ayna (*Kagami* 鏡) ve bileziklerdir (*Ude* 腕). Bu objelerin neden mezarlarda kullanıldığı ile ilgili karşımıza birkaç bilgi çıkmaktadır.

[123] Frances Wood, *China's Fırst Emperor And Hıs Terracotta Warriors*, Manhattan: St. Martin's Griffin, 2008, s.6.
[124] David C. Wright, *The History of China*, London: Green Wood Press, 2001, s.49.
[125] Yuujirou, s.42.
[126] Kazuo, s.13-14.

Kofun döneminde mezarların içerisine yerleştirilen objeler aslında kralın nasıl bir karaktere sahip olduğunu göstermekteydi. Yani Krallar gerçek hayatlarında kullandıkları objelerle ilişkilendirilip, mezarlarına da bu objeler konuluyordu. Yayoi döneminin sonları ile Kofun döneminin başlarında liderler aynı zamanda dini bir statüye de sahipti. Kofun döneminin ilk kraliçesi olarak da bilinen *Himiko* da dini bir liderdi. *kami*ler ile iletişime geçme ya da dini-karizmatik özelliğini kullanarak klanları Yamato oluşumu içerisinde birleştirmeyi başarabilmişti. Himiko askeri silahlı kuvvetlere sahip bir liderden çok, dua eden ayinleri yöneten dini bir statüye sahip bir liderdi. Bu yüzden gündelik hayatında ritüellerinde kullandığı ayna ve altın bilezikler o öldükten sonra mezarına konulmuştur.

Kofun döneminin başlarında kullanılan en önemli ritüel objesi *Kagami* olarak ifade edilen aynalardır. Üçgen biçimlere sahip anlamına gelen *Sankakuenshinjuukyou* (三角縁神獣鏡) şeklinde de ifade edilmektedir.[127] Üzerindeki canavar (*Akumono* あくもの) ve doğa ile ilişkilendirilen *kami* figürlerine bakıldığında bu aynaların ritüellerde kullanıldığı anlaşılmaktadır.[128]

Ayna figürü Japon mitolojinde de ayrı bir öneme sahiptir. *Amaterasu*'nun en önemli nişanesinden biri olan *kagami*, Japon imparatorluğunun en önemli simgelerindendir. Amaterasu'nun kendi suretini aynada görmesiyle saklandığı mağaradan çıkıp yeryüzünün tekrar ışığa kavuşturması Japon mitolojisinde önemli bir yere sahiptir.[129] Amaterasu daha sonra torunu Ninigi'ye Kagami'yi emanet olarak vererek

[127] Shozō shiryō shōsai/ Sankakubuchishinjūkyō – Kunaichō 所蔵資料詳細／三角縁神獣鏡 - 宮内庁, http://www.kunaicho.go.jp/culture/shoryobu/syuzou-r05.html , e.t: 22.09.2019
[128] Kobayashi Yukio, *"Sankakubuchishinjūkyō No Kenkyū: Katashiki Bunrui-Hen"*, 京都大學文學部研究紀要 Memoirs of the Faculty of Letters, Kyoto: Kyoto University, 1971,Sayı: 13, s. 97.
[129]Kosaka Tatsuya 小坂達也, *Nihon no Kamisama Kaiun* 日本の神様開運, Tokyo: Sodensha 祥伝社, 2019, s.104-105.

gücünü ve otoritesini de paylaşmıştır. Günümüzde İmparatorluk sarayında halen Amaterasu'nun emaneti saklanmaktadır.

Resim 6:*Sankakuenshinjuukyou* 三角縁神獣鏡

Kaynak:http://www.kunaicho.go.jp/culture/shoryobu/img/pr05.jpg, e.t: *09.10.2019*

Kofun döneminin ortaları ila sonlarına yaklaşıldığında bundan önceki liderlerin şamanik ve dini karakterlerinden farklı olarak, kofun mezarlarında yapılan kazılarda kılıç ve zırh benzeri objelerin keşfedilmesiyle birlikte askeri statüye sahip liderlerin varlığı ön plana çıkmaktadır. Tüm bu objeler tek tek *haniwa* olarak isimlendirilmekle birlikte şekline göre farklı anlamlara da gelebilmektedir.[130] Kılıç şeklindeki haniwalar kralı mezarında koruyacakken çanak şeklindeki oval hatlara sahip haniwalar ise krala sunuyu sembolize etmektedir. Yine insan şeklindeki *haniwalar* imparatorun halkını temsil etmektedir. Zaman içerisinde insan şeklindeki *haniwaların* çoğalmasıyla birlikte Haniwa ile ilgili ritüeller de değişiklik göstermeye başlamıştır.[131] Özellikle yapılan kazılarda çıkarılan *haniwalar*, miko 巫女 ve *okannagi* 男覡 olarak ifade edilen Kofun Dönemindeki

[130] Yuujirou, s.44-45.

[131] Maeda Mayuko 前田真由, "*Kumamoto Ken Shutsudo Jinbutsu Haniwa Miru Seisaku Houhou* 熊本県出土人物埴輪見る制作方法", *Yatsushirokai Engan Chiiki Okeru Kofun Jidai Zaichi Haka-Sei No Hattatsu Katei Ni Kansuru Kisoteki Kenkyuu* 八代海沿岸地域おける古墳時代在地墓制の発達過程に関する基礎的研究, Kumamoto: Kumamoto University, 2009, s.183-184.

erkek ve kadın rahiplerin dış görünüşleri ve saç şekilleri hakkında kayda değer bilgiler sunmaktadır. Yine avcı insan şeklindeki figürler, gemi üzerinde yolculuğa çıkan insan figürleri ya da rahip şeklindeki figürler Kofun dönemindeki toplumsal sınıflar hakkında da bilgi vermektedir.[132] Kralın aynı zamanda halkını sembolize eden bu insan suretindeki *haniwalar* Kofun dönemindeki en önemli ritüel objelerindendir. Ölen kral, insan şeklindeki *Haniwalar* ile hükümranlığını dünya ötesi alemde de sürdürebilmektedir. Jomon döneminde de haniwaya benzer *dougu* 道具 adı verilen küçük heykel şeklinde objeler bulunmaktadır, ancak kofun dönemindeki objelerin farkı, cenaze törenlerinde bir kez kullanılıp bir daha hiç kullanılmamasıdır. Jomon dönemindeki objeler ise bereket ya da korunma amaçlı olarak tekrar tekrar ritüellerde kullanılmıştır.

Resim 7:*Miko ve Okannagi isimli erkek ve kadın rahip haniwaları*

Kaynak:http://archaeology.jp/sites/2006/mukade/kofun1s.jpg, e.t: 08.07.2019

[132]Hideharu Harunari 春成秀爾 , "*Haniwa No E"* 埴輪の絵, *Kokuritsu Rekishiminzokuhakubutsukan kenkyū hōkoku* 国立歴史民俗博物館研究報告, 1990, sayı: 80, s. 209, 218.

Kofun dönemi, Shinto ritüellerinin kurumsallaşmasında önemli bir yere sahiptir. Çin ile kurulan ilişkilerin ileri dönemlerde derinleşmesi, Çin-Kore kanalıyla Japon adasına birçok farklı kültürün girmesine vesile olmuştur. Bu yüzden Daha öncesinde sadece doğa ile ilişkili yerel inanış ve uygulamalardan ibaret olan Şinto inancı, Kofun döneminden itibaren toplumun imparatorluk seviyesinde karmaşık bir yapı arz etmeye başlamasıyla daha kurumsal bir oluşum yoluna girmeye başlamıştır. Özellikle Kanji yazı sisteminin kullanılmaya başlamasıyla Japonlar kendi tarihlerini yazmaya ve bir devlet olma bilincini tarihi kayıtlara geçirmeye başlamışlardır. O dönemden itibaren Japonlar kendi yerel inançlarını diğer inançlardan ayırmak için de *kamilerin* yolu anlamına gelen *shintou* (神道) kavramını kullanmaya başlamışlardır. İsim olarak ayırsalar da tam bir ayrım yapmak zor gibi görünmektedir. Zira 538 yılından itibaren Hindistan'da doğan Budizm'in Çin ve Kore üzerinden Japon adasına gelmesiyle Yayoi döneminde pirinç ile ilişkilendirilen bir çok ritüel, Budizm öğretisi ile harmanlanarak dönüşmüştür. Kofun döneminden itibaren Çin ve Kore üzerinden gelen bu kültür Japon dilinde "üzerinde kültürü getirdi" anlamına gelen *Toraijin* (渡来人)[133] kelimesi ile ifade edilmiştir. Asya'dan gelen bu yeni kültür dalgası Japon Adası için yeni bir toplum yapısı meydana getirmiştir.

Sonuç olarak Kofun Döneminde en dikkat çeken nokta, mezar uygulamaları ve Yamato devleti etrafında klanların birleşmesidir. Klanların birleşmeye başlamasıyla liderler adına yapılan cenaze törenleri de detaylanmaya başlamıştır. Kofun dönemine kadar doğal fenomenlere tapınım (*Shizen Sūhai* 自然崇拝), ata ruhlarına tapınım (Sorei Sūhai 祖霊崇拝)[134] şeklinde gelişen Şinto geleneği bu dönemden sonra kendi özünü

[133] Inoue Mitsuo 井上満郎, "*Kodai-Shi No Naka No Chōsen Bunka — Higashiajia Sekai To Nihon* —古代史のなかの朝鮮文化—東アジア世界と日本", Review of Asian and Pacific Studies, 2018 sayı: 43, s. 70.
[134] Makoto, s.23.

korumak kaydıyla Budizm ile senkretik bir sürece girerek Buda temalı birçok kültürel ögeyi de bünyesine katmıştır.

1.2 Klasik ve Modern Dönem

Klasik dönem olarak ifade edilen Asuka, Nara ve Heian dönemleri M.S 537- 1185 yıları arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır. Bu tarihler arasında küçük birçok dönem olsa da Asuka, Nara ve Heian dönemleri beraberinde getirdiği sosyo-kültürel değişimlerden dolayı ayrı bir öneme sahiptir. Bu nedenle Şintoizm'deki değişimlerin nedenini anlama ve günümüze kadar gelen dini uygulamaların kökenini kavrayabilme bağlamında Asuka, Nara ve Heian dönemlerini incelemek Japonya'nın dini evrimi hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Askeri hükümet ve savaşlar dönemi olarak da bilinen orta çağ dönemi de gelişen dini olaylar bağlamında bu başlık altında değerlendirilecektir. Ancak savaşların nedenlerini incelemek çalışmanın maksadını aşacağından sadece bu dönemdeki dini değişimler üzerinde inceleme yapılmıştır.

1868 ve sonrasını kapsayan Modern dönem Meiji dönemi ile başlamakta ve günümüze kadar devam etmektedir. Meiji düzenlemeleri ve sonrasının anlatılacağı bu bölümde Meiji döneminde yapılan dini birçok değişiklik hakkında bilgi verilecektir. Meiji döneminden günümüze kadar siyasi, ekonomik ve daha birçok farklı alanda yenilikler yapılsada önemli dini değişiklikler Meiji döenminde gerçlekleştiği için Modern dönemde temel olarak Meiji dönemindeki değişen dini düşünce ve beraberinde getirdiği toplumsal değişiklikler ve dini uygulamalar üzerinde durulacaktır.

1.2.1 Asuka, Nara ve Heian Dönemleri ve Sonrası

Shinto geleneğinin temellerinin atıldığı Jomon, Yayoi ve Kofun dönemlerinden sonra, Asuka, Nara ve Heian Dönemleri ile birlikte Çin'in yönetim biçiminin örnek

alınarak kutsal imparator merkezli bir devletin kurulması ve yine aynı şeklide Çin üzerinden gelen Budist öğretiler ile felsefe anlamında zenginleşen Shinto geleneğinin ritüellerinin de geliştiği düşünülebilir.

Japonya'da Nara yakınlarındaki Fujiwara merkezli, 592'de İmparatoriçe Suiko'nun Japon tahtına çıkması ve Toyura Sarayı'nın kurulmasıyla başlayan Asuko Dönemi (538-710), Sui (589-618) hanedanlığı ile Tang (618-907) hanedanlığının Çin'i yönettiği dönemlere denk gelmektedir. Çin güçlü olduğu bu dönemlerde sadece Japonya'yı değil, diğer Asya kültürlerini de ciddi anlamda etkilemiştir. Özellikle mimari, sanat, felsefe ve edebiyat alanında Çin'den ciddi bir kültür alışverişinin başladığı görülmektedir.[135]

Japonya'da her ne kadar Kofun döneminin sonlarına doğru Yamato ismi altında tüm klanlar birleşerek merkezi hükümete dayalı bir yönetim anlayışı oluştursa da, antik dönemlerden beri kültürel benliklerinin temelini oluşturan klan sistemine sıkı sıkıya bağlı olan Japon halkı, merkezi otoritenin tam olarak işleyemeyeceği gevşek bir yönetim anlayışına sahiplerdi. Klanlar imparatora bağlı olsalar da kendi *uji*lerinden sorumlu olmayı istiyorlardı. Bu yüzden tam anlamıyla mutlak bir merkezi hükümetin oluşabilmesi için Çin'deki İmparatorluk yönetim biçiminin uygulanması gerekti. Bu yüzden Çin Modeline dayalı bir bürokrasi sistemi kuruldu. Bu modele göre toprak imparatorluğun malı ilan edilmiş ve toprağı hibe etme hakkı imparatora verilmiştir.[136] Ancak bu gelişmeler olmadan önce Asuko Döneminde Çin'den Japonya'ya gelen ilk bilinçli alıntı Budizm olmuştur.[137] Budizm o kadar çok benimsenmiştir ki bir dönem imparatorluk sarayında resmi devlet dini olarak bile kabul edilmiştir. Japonya'ya Çin üzerinden gelen Budist ögeler, Budizm'deki Mahayana ekolünün benimsediği görüşleri ihtiva etmiştir.

[135] George L. Israel, *World History*, Georgia: University of North Georgia, 2016, s.155.
[136] Ashkenazi, s. 43.
[137] Meyer, s.34.

Kişinin sadece kendisi için değil başkalarının kurtuluşu için de çaba sarf etmesi gerektiğini vurgulayan bu görüş Japon kültürünün yerel inanışlarına kolayca adapte olabilmiştir.[138]

Mahayana Ekolünde Bodhisatvalar kendi kurtuluşları için nitelikleri yeterli olmasına rağmen başkalarını kurtuluşa erdirene kadar kendi kurtuluşlarını erteleyebilen ve kendilerini diğer insanların kurtuşuna adayan kimselerdir. Bu kavram Şinto geleneğinde *Bosatsu* 菩薩 olarak ifade edilir[139] ve Hindistan'da tüm Budaların merhametini temsil eden Avalokiteshvara isimli Bodhisatva, Çin'e kadın bir tanrıça olarak Guan Yin ismiyle transfer olup Japonya'ya ise Çin üzerinden gelerek Japonca *Kannon* 観音 olarak ifade edilmiştir.[140]

Asuko döneminden itibaren *Kannon* heykelleri önemli bir tapınım objesi haline gelmiştir. Asuko Döneminde Japonya'ya ilk olarak Budizm'in, felsefi öğretilerden ziyade Buda heykelleri vasıtasıyla girdiği söylenebilir.[141] İmparator Shushun (587-592) döneminde Yamato devletinin müttefiki olan Kore kralı Paekche (Japonca adıyla Kudara), Japon İmparatorluğunu Budizm ile tanıştırmak maksadıyla birkaç Buda heykeli ve Budizm kutsal metinlerinden oluşan sutraları göndermiştir. Ancak o dönemde İmparatorluk sarayında yönetimde etkili olan Soga ve Mononobe klanları arasında Budizm'in karşılanması hususunda fikir ayrılıkları meydana gelmiştir. Budizmi benimseyen ve saraydaki tapınaklara ibadet objesi olarak Buda heykellerini kullanmak isteyen Soga klanı Mononobe ile ciddi bir fikir ayrılığı yaşamıştır. Nihayet yaptığı savaşta Mononobe klanını mağlup eden Soga klanı şefi Soga No İname, İmparator Shusun'u tahttan feragat etmeye zorlayarak kendi yeğeni Suiko'yu tahta çıkarmıştır. Tahttan

[138] Ali İhsan Yitik, *Doğu Dinleri*, İstanbul: İsam Yayınları, 2014, s. 125.
[139] Takeshi Mitsuhashi, *Nihon No Kamigami To Jinja* 日本の神々と神社, Tokyo: Seishunshuppansha 青春出版社, 2010, s.28.
[140] https://www.britannica.com/topic/Avalokiteshvara, 06.11.2019
[141] Hall, s.57-58.

indirilen imparatordan önceki İmparator Yomei (585-587)'nin ikinci oğlu olan prens Umayada, zeki bir bilgin ve yetenekli bir idareci olma vasıflarından dolayı İmparatoriçe Suiko'nun naibi olup, hükümet sisteminin detaylı bir şekilde düzenlenip Çinlileştirilmesini sağlamıştır.[142] Daha sonra Soga No Umako ile birlikte Japon tarihi kayıtları olan Kojiki ve Nihongi'yi derleyerek Şinto geleneği için önemli olan mitolojilerin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Yine ülkenin birçok yerine Budist tapınaklar inşa edilmiş ve bu tapınakların bölümlerine Buda heykelleri yerleştirilmiştir. İlk yapılan Buda mabedi Nara' daki Hōryū-ji Tapınağıdır. İçerisinde önemli bir *bosatsu* heykeli olan Kudara Kannon'u barındırmıştır.

Resim 6:Hōryū-ji Tapınağı

Kaynak:http://www.horyuji.or.jp/en/garan/, e.t: 06.11.2019

Şinto geleneğinde hiç şüphesiz Buda heykelleri, ritüellerin çeşitlenmesi hususunda önemli bir etken olarak düşünülebilir. Zira Şinto geleneğindeki *kami*lerin belli şekilleri bulunmamaktadır. Sadece kendisini doğal fenomenler vasıtasıyla belli

[142] Sir George Bailey Sansom, *A History of Japan to 1334*, Stanford: Stanford University Press, 1958, cilt: 1, s.47-49.

etmektedir. (*Yoshira*) Yani *kamiler*, Bazen bir ağaçta, bazen bir dere kenarında ya da dağ tepesinde salt enerji olarak ortaya çıkan, görünmez ancak hissedilebilir ve korku uyandıran bir varlık olarak değerlendirilmektedir. Çünkü *kami*lerin kendilerine ait maddi formları (*Kamijitai* 神自体) yoktur. Budizm'de ise Buda heykelleri Buda'nın varlığını temsil etmektedir. Bu heykeller Japonya'ya kurtuluşun ve ölümden sonraki hayatın sembolleri olarak girmiştir. Daha sonraki süreçlerde Buda heykelleri ve *Kannonlar* ile kutsal ikona düşüncesine iyice alışan Japonlar, Şinto *kami* anlayışı ile Budizm'i senkretize ederek *Shinbutsushuugou* (神仏習合) olarak ifade edilen Şinto-Budist etkileşimini oluşturmuşlardır.[143]

Resim 7: Kannon Heykeli

Kaynak:https://cdn.britannica.com/51/147151-050-910AACFE/Statue-Kannon.jpg, e.t: 06.11.2019

Asuko döneminde Japonya'da buda heykelleri ile gelişim gösteren Budizm, daha sonraki dönemlerde Şinto *kami*lerinin de heykellerinin yapılmasıyla [144] birlikte Şintoizmdeki görülemez ve korku uyandıran *kami* düşüncesini dönüştürerek Şinto geleneğinde önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Japonlar artık görülebilir *kami* heykelleri aracılığıyla ritüeller gerçekleştirmeye başlamıştır. Daha önceki bölümlerde de

[143] Mitsuhashi Takeshi 三橋武, *Shintou No Hon* 神道の本, Tokyo: Saitousha 西東社, 2011, s.28.
[144] Makoto, s.147.

değinildiği gibi Japonlar aslında ritüellerinde *haniwa* adı verilen objeler kullanmışlardı ancak devasa boyutlarda heykeller yaparak onlara tapınmamışlardı. Budizm'le birlikte Japonların heykellere tapınım ritüelleri geliştirdikleri düşünülebilir.

Antik dönemden itibaren ata ruhları ile ilişkili ritüeller Soryō-sai (祖霊祭) olarak ifade edilmektedir. Bu ritüellerde ölen kişinin ruhunun ölümsüz olduğu kabul edilir ve yakın ailesi tarafından başarıları anılarak ruhuna (*Mitama* 御霊) çeşitli sunuların verildiği törenler gerçekleştirilirdi. Budizmin gelmesiyle birlikte ölümden sonra insani acı ve arzulardan kurtulma (*Nirvana*, *Nehan* 涅槃) düşüncesi Ata ruhlarına tapınım ayinlerini de dönüştürmüştü. Buna göre ölen kişinin aydınlanma sınırına yaklaşma durumu varsa, asketik pratikleri yerine getirdiyse ya da dünyevi arzularını sınırlandırdıysa ölümünden kırk dokuz gün sonra kurtuluşa ermesi için *Houyou* (法要) olarak ifade edilen Buda heykellerine dua edilen ritüeller geliştirildi. Eğer kişi aydınlanma sınırına ulaşmışsa Buda heykellerine dua edilmesi vasıtasıyla bu dünya ile bağı tamamen kopar ve kurtuluşa (*Nehan* 涅槃) erişmiş olurdu.[145] Ancak *soryō-sai* ritüellerinde ise kişinin bu dünya ile bağı hiçbir zaman kopmazdı. Çünkü Şinto düşüncesine göre ölen kişinin ruhu ailesi ile birlikte olmaya ve onları korumaya devam ederdi.

Budizm'in heykeller aracılığı ile Japonya'ya girmesi sonucunda Buda heykellerinin merkezde olduğu *Houyou* gibi ayinler ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Budizm Şinto geleneğini etkilese de hiçbir zaman Şinto'nun yerini tam olarak alamamıştır. Asuko döneminde toprağın vergilendirme sistemine geçilmesiyle birlikte halka yüklenen ağır vergiler ve saraydaki soylu ailelerin vergilerden muaf olma talebi sonucunda vergi yükü altına giren sıradan halkın Budist öğretileri anlayıp sistemleştirecek bir ortamı olmamıştır. O yüzden Budizm sıradan halk için her zaman

[145] Izu, s.164-165

kolay ve anlaşılır bir din olmamıştır. Bu nedenle Şinto geleneğinden tam anlamıyla hiçbir zaman uzaklaşmamış veya kopma yaşanmamıştır.

Asuka Döneminden sonra Şinto geleneği ile birlikte bütünleşerek etkinliğini artıran Budizm dini Nara ve Heian dönemlerinde de bu etkisini artırmayı sürdürmüştür. Asuka döneminin sonlarına doğru Budizm'i destekleyen Soga klanı ve destekçileri Fujiwara adıyla bilinen Nakatomi klanı tarafından devrilse de Budizm Fujiwara ailesi tarafından da korunmaya devam etmiştir.[146] Nara (奈良時代) (710-794) ve Heian (平安時代) (794-1185) dönemlerinde önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilecek nokta Japonya'da Budizm'in kalıcı bir sistem haline gelmeye başlamasıdır.

Budizm ilk olarak Asuko döneminde Kore kralının *Buda Kannonları* hediyeleri ile Japonya'ya tanıtılmıştır. Nara döneminden itibaren Budizm daha çok felsefi ve ilkesel açıdan birçok öğreti ile Japonya'da etkisini göstermeye başlamıştır. Özellikle Shoutoku Taishi'den sonra 630-838 yılları arasında beş yüz kişiden fazla olan on üç resmi elçi Çin'e gönderilmiştir. Bu resmi görevliler aracılığıyla Japonlar, Çin'den devlet yönetimi ile ilgili ipuçları almanın yanında Budist rahipler ile kurdukları iletişim vasıtası ile Budizm Teolojisinin felsefesini anlama imkanı bulmuşlardır.[147] Daha sonra Çin'den gelen elçiler Japonya'da Budizm temelli felsefi ve dini öğretileri merkeze aldıkları mezhepler kurmuşlardır. Nara döneminde Budizm Teolojisinin felsefesini halk arasında da yaymak için kurulan ve *Nantoku Rokushuu* 南都六宗 olarak da ifade edilen bu altı Budist mezhebinden ilki *Hosso* 法相宗 mezhebidir.[148] Günümüzde hala varlığını sürdürmektedir. Şinto geleneğinde herhangi bir karşılığı olmayan ve birçok yeni öğretiyi Japonya ile tanıştıran bu mezhep, eylemlerin niteliğine göre karşılaşılacak karmik sonuç

[146] Meyer, s.23
[147] Hall, s.58.
[148] https://kotobank.jp/word/法相/ , ブリタニカ国際大百科事典, 09.11.2019.

ya da fiziksel dünyanın gerçek dışılığını ve tek gerçekliğin bilinç düzeyi olması[149] gibi öğretiler üzerinde durmaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan bir diğer önemli sistem Budizm ve Şinto etkileşimini ifade eden *Shinbutsushuugou* (神仏習合) düşüncesidir. Bu düşüncenin temelini ise *kami*lerin Budizm'in getirdiği karma yasasına bulaşmasıyla kendi formlarından ayrılarak aşağı bir seviyeye düştüğünü ifade eden *Jinshinridatsusetsu* (神身離脱説) fikri oluşturmaktır. Buna göre *kami*ler dünyaya ait oldukları için dünyevi arzuları (*Bonnou* 煩悩)nedeniyle acı çeken bir doğaya sahiplerdir.[150]

*Kami*ler Budist kozmolojisinde aydınlanmış insanlardan üstün varlıklardır fakat yine de doğum ve ölümün karmik âlemine bulaştıkları için aydınlanmış Budalardan oldukça aşağı seviyelere inmişlerdir. Bunun sonucunda bölgelerinde üstün güç olarak kabul edilen *kamil*er, *deva* ve *asura*lar gibi evrensel sınıflandırmada daha aşağı varlık tiplerine dönüştürülmüştür. Bu yüzden *kami*lerin bu durumdan kurtulması ancak Budist öğretilerinin takip edilmesi ile gerçekleşebilmektedir.

Japonya'da imparatorluk sarayındaki seçkinler, Nara ve Heian dönemlerinde Budizm'in *kami*leri koruduğuna dair bir görüş geliştirmişlerdir. Buna göre *kami*leri Buda'nın faydalı öğretileri ile yakınlaştırmak amacıyla Şinto Jinjalarının yanına Şinto ve Budizm senkretizminin bir ifadesi olarak *Jinguuji (*神宮寺), *Bettouji* (別当時), *Shingaji* (神願寺) gibi farklı isimler verilen Şinto-Budist tapınakları inşa edilmiştir. Bu tapınaklar için en çok kullanılan isim ise *Jinguuji*dir. Bu tapınakların inşa edilmesinin amacı, *jinguuji*lerde Budist öğretilerin okunmasıyla ortaya çıkan iyi karmaların *kami*leri kurtuluşa götürebileceği inancıdır.[151] Bu yüzden 8. yüzyıldan itibaren bu tapınaklar ilk önce Yamato bölgesinin çevresine inşa edilmeye başlanmış ve daha sonra tüm ülkeye

[149] YamaoriTetsuo 山折哲雄, *Bukkyou Yougo No Kiso Chishiki* 仏教用語の基礎知識,Tokyo: Kadokawa Shoten 角川書店, 2000, s. 63.
[150] Takeshi, s29.
[151] Takeshi, s.27.

yayılmıştır. Ancak Meiji döneminde Şinto geleneğini Budizm'den ayırma girişimleri sonucunda birçok Jinguuji ortadan kaldırılmış ya da Budist tapınağı olarak yeniden revize edilmiştir.

Nara ve Heian dönemlerinde Budizm'in Şinto üzerindeki etkisi başka bir kavram incelendiğinde de görülebilir. Bu kavram, Şinto *kami*lerinin Buda'nın ve *Bosatsu*ların (Budizm'deki Bodhisatva) yeryüzündeki geçici tezahürleri olduğunu öne süren *Honjinsuijaku* 本地垂迹 düşüncesidir. Bu kavrama göre Şinto *kami*leri, aslında gerçek formlarında Buda veya *bosatsu*dur. *kami*lerin gerçek formunun Buda veya *bosatsu* olduğu *honji* (本地) kavramıyla ifade edilir. Buda veya *bosatsu*ların insanların hayatını kurtarmak adına, geçici olarak *kami* şeklini almaları ise *suijaku* (垂迹) kavramı ile ifade edilmektedir.[152] Buna göre Şinto *kami*lerinden biri olan *Hachimanshin* (八幡伸), *Amidanyorai* (阿弥陀如来) isimli Buda'nın geçici tezahürü olarak düşünülmektedir.[153] Japoncada *nyorai* kelimesi Amida Buda'nın yüceliğini ifade eden bir kelimedir.[154] Kurtuluş ve inancın Budası olarak kabul edilen Amida Buda'ya ibadet etmek çok önemlidir. Çok yaşa Amida Buda anlamına gelen *Nembutsu* sözü tekrar edilerek meditasyon ayinleri yapılırdı.[155]*Hachimanshin* aslında Japon imparatorlarından Ojin'in daha sonradan halkı tarafından *kami* haline getirilmesini ifade eder. Daha öncede değinildiği gibi Kofun döneminin sonlarına doğru Japonlar, imparatorlarını tanrılaştırarak onlar için dev mezarlar inşa etmişlerdir.

Hachimanshin Japon mitolojisinde savaş *kami*si olarak kabul edilmektedir. Ulusal felaketlerde merhametinden dolayı koruyucu bir doğaya sahip olduğuna inanılan

[152] Takeshi, s.28.
[153] Takehiko Oshima 大島建彦, v.dgr., *Nihon no shinbutsu no jiten* 日本の神仏の辞典, Editör: Takashi Yamamoto 隆山本,Tokyo: Taishuukanshoten 大修館書店, 2001, s.1014
[154]https://kotobank.jp/word/阿弥陀如来/, Shogakugan 諸学願, 14.11.2019.
[155] Ashkenazi, s.93,191.

Hachimanshin, Japonya'yı kötülüklere karşı korumaktadır. Özellikle Heian döneminden sonra gelen Kamakura döneminde Japonya'ya düzenlenen Moğol saldırıları, Japon adasındaki şiddetli tayfunlar nedeniyle başarısız olmuştur. Japonlar bu rüzgârlara daha sonra Hacimanshin'in gönderdiği ilahi rüzgâr anlamına gelen *kamikaze* 神風 adını vermiştir.[156]

Şinto geleneğinde imparatorların *kami* formuna dönüşme düşüncesi ile birlikte koruyucu bir *kami* formu alan İmparator Ojin, bu sefer Budizm'in etkisiyle Budizm'de kurtuluş ve merhametin Budası olan *Amidanyorai* halini almıştır. *Honjisuijaku* düşüncesine göre Şinto *kami*sinin tezahür ettiği bir başka Buda ise *dainichinyorai* (大日如来)dir. Japon imparatorunun soyuna kaynaklık eden güneş *kami*si *Amaterasu*'nun aslında dünyanın nihai gerçekliğini temsil eden *Dainichinyorai* olduğu kabul edilir. Japonya'nın Budist etkisine maruz kalmasından sonra Budizm'de önemli bir yere sahip olan *Dainichinyorai* ile Japonyadaki en ulu yönetici *kami Amaterasu* arasında bir bağ kurulması dikkat çekicidir. Hatta Meiji Dönemine kadar Amaterasu'nun ikamet ettiği İse Jingu bile Dainicinyorai'nin tezahürü olarak kabul edilmiştir. Yine İmparator Shomu'nun hükümdarlığı döneminde, Todaiji (Büyük Doğu Tapınağı) inşa edilmiş ve içine on altı metre yüksekliğinde, yaldızlı bronz bir heykel olan *Buda Dainichi* (Büyük Güneş Budası) yerleştirilmiştir.[157] *Honjisuijaku* düşüncesi ile birlikte, ibadetler artık buda heykellerine yapılıp, sunu teşekkür ya da evlilik törenleri ile ilgili ritüeller de Buda heykelleri önünde uygulanmıştır.

Felsefi bir düşünce sistemini Japonlara tanıtması açısından Nara ve Heian dönemleri, Şinto geleneğindeki ritüellerin gelişmesi ve dönüşmesi bakımından önem arz etmiştir. Bununla birlikte Çin'den gelen tek sistem Budizm Felsefesi olmamıştır.

[156] Cali, s.273.
[157] E. Steinilber-Oberlin, *The Buddhist Sect Of Japan*, London: Routledge, 2011, s.58-59.

Özellikle Nara döneminde devletin İmparatorla bütünleştirildiği uygulamalar da Japonya'da büyük ilgi görmüştür. Hiç kuşkusuz İmparatorun sembolik de olsa merkezde olduğu birçok uygulama ortaya çıkmıştır. Bunlardan en dikkat çekici olanı devletin işleyişi ile ilgili kuralları içerisinde barındıran *Ritsuryou* Sistemidir.[158] Bu sistem, kurallara uyulmadığı takdirde uygulanacak cezalar (*Ritsu*) ile devletin yönetilmesi ile ilgili alınacak idari kararlardan (*Ryou*) oluşurdu.[159] Bu idari kararlar ve uygulamalar içerisinde *Choutei saishi* (朝廷祭祀) olarak ifade edilen İmparator ve saray ile ilişkilendirilen ibadetler de yer almıştır. Bu ayinlerin nasıl yapılması gerektiği ya da zamanı ile ilgili, imparatorluk sarayı içerisinde *Jingikan* (神祇官) denilen bir kurul oluşturulmuştur.[160] Bu kurul saray ve imparatorla ilgili ayinleri denetler ve ilgili düzenlemelerin hayata geçirilmesi hususunda kararlar alırdı. *Ritsuryou* sistemindeki en önemli ibadetlerden birisi, *Niinamesai* (新嘗祭)olarak bilinen ve yıllık olarak her on birinci ayın yirmi üçüncü gününde imparatorun o yılki pirinç hasadı için *kami*lere teşekkür ettiği hasat ritüelleridir.[161] Shuukaku-sai (収穫祭) olarak da isimlendirilen bu ayinler bizzat imparator tarafından yönetilirdi.[162] İmparator olmadan bu ayinlerin gerçekleştirilmesi söz konusu değildi. Daha öncede üzerinde durulduğu gibi hasat ya da verimlilik ile ilgili ayinler Jomon döneminden itibaren yapılmaya başlanmıştır.[163]

Hasat ile ilgili yerleşik bir ayin sisteminin kurulması ise imparator Tenmu (r. 673-686) ve imparatoriçe Jitō (r. 690- 697) döneminde meydana gelmiştir. Nara ve Heian dönemlerinde Çin'in etkileri her alanda hissedilmiştir. Özellikle daha önce imparatorlarını *Ohokimi* diye isimlendiren Japonlar Yedinci yüzyılın başından sonra

[158] Takeshi, s26.
[159] Nishibeppu Motaka 西別府元日 *Ritsuryou Kokka No TenkaiChiki Shihai* 律令国家の展開地機支配, Tokyo: Shibunkaku 思文閣出版, 2011, s.57.
[160]Helen Hardacre, *Shinto A History*, New York: Oxford University Press, 2017, s.29.
[161] Izu, s.124.
[162]Murakami Shigeyoshi 村上重良, *Tennou No Saishi* 天皇の祭祀, Tokyo: Iwanami Shoten 岩波書店, 1977, s.11.
[163] Shigeyoshi, s.1.

Çince en yüce imparator anlamına gelen Teiou (帝王) ve Tentei (天帝) isimlerinden türeyen ve imparatorun dinsel karakterini vurgulayan Tennou (天皇) ismini kullanmaya başlamışlardır. Teiou ve Tentei kelimeleri Çin'in Yin Yang astronomisinde önemli bir yere sahip olan ve dönen evrenin sabit bir enlemi olarak Kutupyıldız'ını (Hokkyokusei 北極星) tarif etmek için kullanılırdı. Tang hanedanlığı döneminde de İmparatorlar için Kutup Yıldızı anlamına gelen Teiou veya Tentei kelimeleri kullanılmıştır. Japonlar da bu felsefeden etkilenerek, kendi imparatorlarını Tennou olarak anmaya başlamışlardır.[164] Bu durum Japonların Çin İmparatorlarının mitolojik ve dini karakterini de örmek aldığını göstermiştir.

Çin'den Budizm'in yanında Çine özgü Ying- Kültünün de Şinto ritüellerine aktarıldığı söylenebilir. Aslında *Yin-Yang* kültü, Tenmu ve Jito'nun devrinden çok önce Koreli göçmenler tarafından Japonya'ya getirilmiştir. Nara döneminde saraydaki ibadetlerin idaresi için kurulan *Jingikan*, sarayda *Yin-Yang* kültü ve astronomi, takvim yapımı ve zaman hesaplama konusunda uzmanlaşmış *Onyouryou* (陰陽寮) isminde *Yin-Yang* daireleri kurmuştur.[165] *Yin Yang* (*Onmyo*u 陰陽) düşüncesine göre evrendeki her ş ey *Yin* 陰 ve *Yang* 陽 olarak ifade edilen zıtlıklar arasındaki denge sayesinde ayakta kalabilmektedir. Güneş ve ay, kadın ve erkek ya da yer ve gök bu zıtlıklara örnek olarak gösterilmiştir. *Yin Yang* düşüncesine göre tahta, ateş, toprak, altın ve su elementleri arasındaki dengesel ilişki de Yin Yang düşüncesinin temelini oluşturmuştur.[166] Çünkü toprak ateşi söndürebildiği gibi ateşin yanması için gerekli olan tahta elementinin de oluşmasını sağlar. Bu yüzden zıtlıklar arasındaki "denge" Yin Yang düşüncesinin özünü oluşturmaktadır.

[164] Shigeyoshi, s.2.
[165] https://kotobank.jp/word/陰陽寮/Heibonsha 平凡社, e.t: 14.11.2019.
[166] Makoto, s.153.

Onryou daireleri de imparatoru *Yin* ve *Yang* arasındaki dengeyi korumak ve dolayısıyla halkın güvenlik ve refahını güvenceye almakla sorumlu evrensel bir varlık olarak tanımlamıştır. Göğün ve Yerin *kami*leri de bu evrensel dengenin bir parçasıdır ve *Onryou* dairelerinin verdiği kararlar doğrudan *Jingikan* kurulunu da ilgilendirmiştir. Özellikle Kriz zamanlarında *kami*lere seslenen birçok geçici ritüel, *Onryou* daireleri tarafından oluşturulmuş ve *Yin Yang* ritüelleri zamanla sarayda uygulanan ve *Jingi* olarak ifade edilen Şinto seremonileri ile birleşerek yeni bir şekil almıştır. Buna göre *Yin Yang* düşüncesiyle harmanlanan Şinto ritüelleri ağırlıklı olarak, saraydan kötü ruhların kovulması, imparatorun ve başkentinin korunması ile ilgili ritüelleri içermektedir. Özellikle bu ritüellerin ana teması, tehlikeli *Yin* ruhlarını *Yang* güçlerine teslim ederek boyun eğdirme fikri üzerine kurulmuştur. Bunun şaşırtıcı bir örneği, *Kamo Jinja*'sındaki popüler at yarışlarının kökenini açıklayan, 8. yüzyıldan kalma raporda yer almıştır. İmparator Kinmei'nin hüküm sürdüğü zamanlarda (6.yüzyıl) muazzam bir rüzgâr ve yağmur olmuş, insanlar bu yüzden çok sıkıntı çekmişlerdir. O dönemde bu doğal felaketlerin nedeni, Kamo'daki yerel bir *kami*nin laneti (*Tatari* 祟り) yüzünden olduğu düşünülmüştür. Bu sorunun ortadan kaldırılması için dördüncü ayın uğurlu bir gününde festival düzenlenmiştir. *Kamo No Matsuri* (加茂の祭り) olarak da ifade edilen bu festivalde aslan maskesi takan adamların sürdüğü atların üzerine ziller asılarak kötü ruhların kovulması amaçlanmıştır. Bu ritüelin kökeni sorgulandığında Yin Yang kültünün etkisi açık bir şekilde görülmüştür. Zira Çin Festivallerinde Yang'ın güçlü sembolleri olarak bilinen atlar[167] ve hayvan maskelerinin belirgin bir şekilde kullanılmıştır.

8. ve 9. yüzyıllarda, doğal afetler ve tahmin edilemez ölçüdeki salgın hastalıkların yaşanması nedeniyle *Yin Yang* ritüellerinin önemi artmıştır. Çünkü tüm bozuklukların

[167] Roel Sterckx, *The Animal and Daemon in Early China*, Albany: State University of New York Press, 2002, s.86.

kaynağında *Yin ve Yang* arasındaki dengenin bozulduğuna inanılmıştır. Bu düşünce nedeniyle bu yüzyıllarda saraydaki *onryou* daireleri *Yin Yang* ile ilgili çeşitli ritüeller geliştirmişlerdir.

Saray ile ilişkili bir diğer ibadet ise *Kinensai* (祈年祭) isimli bahar karşılama ritüelidir. Bu ritüel *Toshigoi no Matsuri* olarak da bilinir.[168] *Kinensai* ve *Ninemesai* hasat ve bereket bağlamından antik dönemden beri önemli ritüeller olarak kabul edilmiştir. *Kinensai* her yıl on birinci ayın on yedinci gününde bereketli hasatın (*Gokoku Houjou* 五穀豊穣) elde edilmesinden sonra ülkenin ulusal güvenliğinin korunması için *kami*lere dua edilen bir matsuri olup, imparatorluk sarayında ve İse Jingu'da başlayıp Japonya'nın her bölgesindeki Şinto tapınaklarında yapılmaktadır.[169]

Nara döneminin başından itibaren geliştirilen *ritsuryou* sisteminin altında gelişen bu ritüel ülkenin tüm Şinto tapınaklarında *Heihaku* (幣帛) olarak ifade edilen kâğıt veya diğer eşyaların yanı sıra kağıda sarılmış hediyelerden oluşan sunu objelerini[170] *kami*lere sunmakla gerçekleşmektedirü. Heian döneminden sonra Jingikan dairelerine bağlı 2861 *jinja* kurulmuştur. Bu *jinja*lar imparatorluk sarayında uygulanan *kinensai* ritüelini aynı günde uygulamaya çalışarak ülkenin ulusal güvenliği için dua etmeyi amaçlamıştır. *Heihaku* denilen kumaş objeler sunu olarak kullanılabildiği gibi sake, kurutulmuş et ve deniz ürünleri de sunu objesi olarak kullanılmıştır. *Kinensai* ve *Ninemesai* ritüellerinden önce ruhen hazır olmak maksadıyla *Monoimi* (物忌み) olarak ifade edilen sert oruçlar tutulmuştur.[171] İnanışa göre bu yolla *kamil*er daha çabuk gelir ve istekleri yerine getirirdi.

---

[168] Fujimori Kaoru, *"Kinensai", Encyclopedia of Shinto*, Tokyo: Kokugakuin University, 2007, s.1. http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=878, e.t: 5.05.2019

[169] Izu, s.112.

[170] Suzuki Kentarō, *"Heihaku", Encyclopedia of Shinto, 2005, s.1.* *http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=327*, e.t: 05.05.2019

[171] Takashi Ishikawa, *Kokoro: The Soul of Japan*, Minneapolis: East Publications, 1986, s.112; Kudou Izu 工藤伊豆, s.113.

Kinensai İmparator yönetiminde ülke genelindeki genel bir ritüel iken *Ninemesai* sadece İmparatorluk sarayında gerçekleşmekteydi. Heian ve Nara döneminden sonra ülkedeki iç siyasi karışıklıklar ve askeri yönetimlerin kurulması ile birlikte *Ninemesai* ve *Kinensai* ritüelleri önemini kaybederek uygulanabilirliğini yitirmiştir. Ancak Meiji döneminden sonra yeniden canlandırılmış ve uygulanmaya başlamıştır.

Nara ve Heian dönemlerinde İmparatorluk sarayında önemli imtiyazlara sahip kabileler bulunmaktaydı. Mevcut imparatorlar baskın bir kabilenin desteğini alıp, arkada onların etkin olmasına müsaade ederdi. Kabile üyelerinin bazı bölgelerde imtiyaz sahibi olması ve asker bulundurma istekleri zamanla kendi aralarındaki iç çatışmaları doğurmuştu. Bu anlaşmazlıkların ortadan kaldırılmasında devreye sokulan paralı askerlerin git gide önemi artmaya başlamıştı. Önceleri sadece aristokratların koruyucuları olan bu askerler zamanla aristokrat kesime hâkim olarak başlarında *şogun* olarak ifade edilen askeri bir liderin olduğu bakufu adı verilen askeri bir yönetim şekli kurmuşlardır.[172] Ancak bu yönetim şeklinde de toprak sahibi kabileler birbirleri ile savaşmaya devam etmişlerdir. Muromachi Döneminde (1336-1573) kabileler arasındaki bu çekişmeler uzun sürerek *Ounin* adı verilen savaşlara dönüşüp birçok insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. [173] *Bakufu* adı verilen Bu yönetim şeklinde birçok Şinto ritüeli unutulmuştur. İmparatorun ülke yönetiminde herhangi bir etkisi kalmamıştır. Dolayısıyla bu dönemde imparatorlukla ilişkili birçok Şinto ritüeli rafa kaldırılmıştır.[174]

Tokugawa ailesinin *şogun*luk makamını ele geçirmesi ile birlikte kabilelerin birbirleri ile savaşını kontrol altına alan Edo Dönemi (1615-1668) başlamıştır. Bu dönemde *Şogun*, imtiyaz sahibi toprak sahiplerine *daimyou* (toprak lideri) ünvanı vererek

[172] Jeffrey P. Mass, *The Bakufu in Japanese History*, Stanford: Stanford University Press, 1993, s.14.
[173] Marry Elizabeth Berry, *The Culture Of Civil War in Kyoto*, London: University of California Press, 1994. S.46.
[174] Izu, s.113.

resmi olarak tanımış ve bu yola onları kontrol altında tutmayı planlamıştır.[175] Zaten o yıllarda Portekiz ve Hollanda gibi ülkelerin Japonya'yı tanıma girişimleri ülkede batıya karşı bir birlik olma düşüncesini doğurmuştur. Bu yüzden Japonya batı akınlarını engellemek için askeri hükümet şekli olan *şogun*luk ve yerel toprak sahibi daimyou liderliğinde bir yönetim anlayışı benimsemiştir. Budizm Bu dönemde de etkin olmaya devam etmiştir. Özellikle *Teraukeseido* (寺請制度) adı verilen bir sistem kurulmuştur. Bu sisteme göre Budist inancının onaylanabilmesi için herkesin yakınlarındaki belirlenmiş *Boudaiji* (菩提寺) denilen tapınaklara üye olması gerekmekteydi. Böylece o bölgedeki Budist tapınağının kayıtlı bir ailesi (*Danka* 檀家) haline gelen Japonların, cenaze törenlerini de Budist tarzında yapmaları genel bir kabul halini almıştır. Hatta o dönemde *Bakufu* hükümeti *Teraukeseido* sistemini güçlendirmek için Şinto rahiplerinin (*Shinshoku* 神職) bile *Boudaiji* tapınaklarına üye yapılması kuralını getirmiştir.[176]

Budizm'in Japonya'da neden bu kadar etkili olduğu düşünüldüğünde birkaç değerlendirme yapılabilir. Birincisi daha öncede belirtildiği gibi Çin üzerinden gelen Budizm Japonya'ya sadece teoloji getirmemiş; aynı zamanda Konfüçyüs'ün devlet ahlakı öğretilerini de getirmiştir. İkincisi ise Budizm'in Japonya'ya Soga klanı desteği ile girmesinden sonra, Japonya'da birkaç yüzyıllık süreçte adım adım yayılması Japonları Budizm inanç ve öğretilerine alıştırmıştır.[177] Bir diğer önemli neden ise, Budizm'in Japon geleneklerini reddetmeden öğretisini yaymaya çalışmasıdır. Ata ruhlarına saygı duyan ve tapınan Japonlar Budizm geldikten sonra da bu geleneklerini sürdürmeye devam etmiştir. Bir başka deyişle Budizm Şinto geleneğini reddetmemiş onunla birlikte dönüşmüştür.

[175] James Murdoch, *A History Of Japan*, London: Broadway House, 1926, s.4.
[176] Nobuhiro Shibuya 渋谷申博, *Zero Kara Wakaru Shintou no Subete* ゼロから分かる神道のすべて, Tokyo: Mikasashobo 株式会社三笠書房, 2014, s.84.
[177] İnoue Hiroshi 井上寛司, *Shintou no Kyozou to jitsuzou* 神道の虚像と実像, Tokyo: Koudansha 講談社, 2011, s.32,33.

Edo döneminde batıdan gelen rahipler ile birlikte Hristiyanlık da Japonya'ya giriş yapmış ancak o dönemde Hristiyanlığın Budizm gibi Şinto ile bir senkretizme girmesi mümkün olmamıştır. Çünkü Hristyiyanlık teolojik olarak Hz. İsa'yı tanrı olarak dikte etmekle birlikte ata ruhlarına tapınmayı ve diğer *kami*leri reddediyordu. Bu yüzden Hristiyanlık Japonya'da yayılma imkânı bulamamıştır. Hristiyanlığın geldiği dönemde Hristiyan olmayan Japonlar kendi yerel ritüellerini yapmayı sürdürmüşlerdir.

Japonya'ya 1850'li yıllardan sonra batıdan ticaret temalı birçok girişim olmuştur. Tokugawa *Şogun*luğu başta bu girişimlere sıcak bakmasa da daha sonra bazı anlaşmalar imzalayarak Nagasaki, Kanawaga, Niigata gibi bazı limanları batı gemilerine ticaret için açmıştır.[178] Özellikle 1858 yılında Amerikalılar ile imzalanan Harris anlaşması Amerikalı tüccarlara büyük ayrıcalıklar sağlamıştır. Her ne kadar şogunluk bu antlaşmaya imza atsa da sembolik de olsa varlığını koruyan İmparator bu antlaşmaya şiddetle karşı çıkmıştır. Batıya limanların açılmasını sağlayan bu antlaşmalara o dönemde sadece imparatoru değil; *şogun*luğun zamanında batılılara karşı birlik olmak düşüncesiyle ikna ettiği toprak sahipleri bazı *daimyo*ları da kızdırmıştır. Bu yüzden son *şogun*un ölümünden sonra değişen imparatorun yerine gelen Mutsuhito ile birlikte yeni bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Japonlar daha sonra Yeni imparatorun adını yaptığı yenilikler ve modernleşme girişimleri nedeniyle aydınlanmış kişi anlamına gelen Meiji (明治) olarak anmışlardır. Onun yaşadığı dönem ve sonrası ise Modern dönem olarak anılacaktır. *Bakufu* hükümetleri ortaçağ boyunca iç karışıklıklara sebep olmuştur. Ancak Meiji dönemi ile birlikte iç savaş döneminden kurtulan Japonya, yeniden kendi kimlikleri olan Şinto geleneğine ve ritüellerine yönelebilmişlerdir.

[178] Meyer, s.134.

1.2.1.1 Meiji Dönemi (ModernDönem) ve Sonrası

İmparator Mutsuhito ile başlayan Meiji Dönemi, milli servetin artırılması ve ekonominin canlanmasını amaçlayan,[179] Budizm etkisinin kırılmaya ve saf Şinto ritüellerinin canlandırılmaya çalışıldığı bir dönemdir. Ülke içi karışıklıklardan çok yorulan Japonya Meiji dönemi ile birlikte modernleşmeyi yaşamaya başlamıştır. Özellikle ulusal bir devlet olma bilincinin geliştiği bu dönemde İmparatorun saygınlığı artmıştır. Japonlar ancak ulusal Şinto devleti bilincinin onların birliklerini koruyacağını anlamışlardır. Bu yüzden İmparator merkezinde yeniden sistemlerini revize etmişlerdir. Bu restorasyon süreci dinde dahil olmak üzere siyasetten toplum yapısına kadar bir çok düzenlemeyi içermiştir. Öncelikle *daimyou* sınıfını ortadan kaldıran Meiji, onları eski mülklerinin valileri olarak atamış ve maaş olarak eski gelirlerinin onda birini vererek oluşabilecek tartışmaların önüne geçmiştir. Yine bazılarına asalet unvanı verilmiştir. Aslında Meiji, bu sınıfı ortadan kaldırmakla bu sınıfa ait askeri güçleri de ortadan kaldırmıştır. Artık emrinde sadece merkezi hükümetin askeri birliği yer almıştır. Bu durum ortaya çıkabilecek iç savaşları da önlemiştir. Reformlara karşı çıkan birkaç ayaklanma olsa da Japonya'nın değişimini engelleyememiştir. Çünkü toplum, seçkin sınıflara toprak veren ve bu sınıfların kendi bölgelerinde asker bulundurmasına göz yumup iç çatışmaların oluşmasına zemin hazırlayan feodal sistemin altında çok ezilmiştir. Bu yüzden Meiji restorasyonlarını toplum olumlu karşılamıştır. Bu yenilenme sürecine siyasi yapı ile birlikte dini ritüeller de dâhil edilmiştir.

Meiji döneminde dikkat çeken en önemli Şinto ritüeli hac yolculuklarıdır. Bu dönemin sayısız kutsal yolculuk yerlerinden en bilinenleri Ise, Oyama ve Konpira'dır. Ancak bu yerlerin içinde Ise'de bulunan tapınaklar en ünlüleridir.[180] 1830'daki verilere

[179]Clark L. Beck, Ardath W. Burks, *Aspects of Meiji Modernization: The Japan Helpers and the Helped,* London: New Brunswick, 1983, s.1.
[180] Cali, s.221.

göre neredeyse dört buçuk milyon kişinin hac ziyareti için Ise'ye gittiği tespit edilmiştir. Bu ziyaretlerin genel amacı bolca mahsül talep etmek ve *kami*ye derin şükran duygusu ile saygıyı iletmekti. Şükran için Ise'ye yapılan bu ziyaretlere *Okagemairi* (お陰参り) denilmektedir.[181] Ise'ye yapılan bu ziyaretler *onshi* denilen bir dini rahip sınıfını doğurmuştur. Daha öncede farklı bir isimle var olan bu rahiplerin varlığı Meiji döneminden sonra daha da önem kazanmıştır.

Onshi rahipleri Ise tılsımları ve takvimlerini dağıtıp aynı zamanda rehber olarak hizmet etmişler ve Ise'ye yolculuk yapacakların hac esnasında yapacağı işleri takip edip denetlemişlerdir.[182]

Kutsal ziyaretleri yapanlar, Ise Tapınağı'nın *kami*lerinin, 8. yüzyılın büyük imparatorluk mitoloji tarihinde olduğunu düşünerek hac ritüelini yapmışlar ancak Meiji döneminde derin bir mitoloji bağlantısı olmayan *kamil*erin merkezde olduğu ritüellere de uygulamalar arasında yer verilmiştir. Oyama Jinja'ya yapılan ziyaretler de bu açıdan dikkat çekmiştir. Toshinaga Maeda isimli eski bir *daimyou* için yapılan bu tapınak, *Amaterasu* gibi ulusal mahiyetteki Japon mitlerinden uzak olmasına rağmen yine de hac için ziyaret edilen bir tapınak haline gelmiştir.

Bir diğer ritüel ise diş ağrısı çekenlerin yaptığı bir ritüeldi. Bu ritüel Hakami tapınağına özgü bir ritüeldi. *Hakami* (歯神) diş *kami*siydi ve diş ağrısı çekenler soya fasulyelelerini Hakami tapınağının altına gömerek ekilen soya fasulyeleri filizlenene kadar, diş kamisi *Hakami*'den acılarını almasını beklerlerdi.[183]

[181] Bocking, s.102.
[182] Barbara Ambros, *Emplacing A Pilgrimage: The Ōyama Cult And Regional Religion İn Early Modern Japan*, Boston: Harvard University Asia Center, 2008, s.7.
[183]Miyata Noboru 宮田昇, *Kinsei No Hayarigami* 近世野流行り神, Tokyo: Hyouransha 評論社, 1972, s.140.

Meiji döneminde popüler olmaya başlayan bir başka dini uygulama ise pirinç *kami*si Inari'nin tilki ile ilişkilendirilerek tilki heykellerine sunuların yapıldığı ritüeldi.[184] Modern dönemin başlarında, Inari'ya ve tilki sahibi olmaya duyulan inanç, daha sonra büyük kentsel şehirlere yayıldı. Örneğin, 1830'larda Edo bölgesinde, Ichigoya'da "*çalı inari*"si olarak bilinen bir tapınak göz şikâyetlerini tedavi eden ritüellere ev sahipliği yapmıştır. Tapınak efsanesine göre, *İnari* tilki şeklinde tasavvur edilmiş ve dağlarda gezinirken takıldığı bir çay çalısı gözünü çıkarmıştı. İnanışa göre eğer, gözle ilgili şikâyeti olan kişi 27 gün boyunca çaydan uzak durur ve uygun adaklarda bulunursa, *çalı inari*si gözünü iyileştirirdi.[185]

On dokuzuncu yüzyılın başlarına gelindiğinde, erken modern dönemde Japonya'nın *kami* olgusunu zenginleştiren ve sadece Şinto geleneğini öne çıkaran birçok düşünce sistemi ortaya çıkmıştır. Kurozumi Maneteda (1780-1850), Nakayama Miki (1798-1887) ve Kawate Bunjiro (1814-83) gibi Japonya'nın yoksul kentlerindeki fakir ailelerde yetişen Şinto rahipleri, *kami* olarak geniş bir destekçi grubuna sahip oldukları için bu düşünce sistemlerinin en önemli temsilcileri olarak görülmüştür. Dönüştükleri *kami*ler birbirinden farklıydı, şimdiye kadar sadece Budist öğretileri ile gelişen Kurtuluş öğretisi, bu kez *kami* haline gelen Şinto rahipleri tarafından vaat ediliyordu.[186] Efsaneye göre Kawate Bunjiro, Şinto geleneğinde erken modern takvimlerinin önünde resmi çizilen, köken olarak *Yin Yang* felsefesindeki kötülükten gelen ve Japonların kalbine korku salan gaddar *kami Konjin* 金神[187] tarafından ele geçirilmişti. Bu yüzden Bunjiro, iki küçük oğlunu ve kızını art arda kaybedip daha sonra geçim kaynağı olan iki besi hayvanını da kaybetmişti. Akabinde kendisi de tedavi edilemez olduğu düşünülen bir

[184] Nanzan University, s.15.
[185] Noboru, s.141.
[186]Kozawa Hiroshi 小沢浩, "*Minshuu Shuukyou no Shinsou"*民衆宗教の真相, Nihon No Shakaishi 日本の社会史, 1987, cilt:8, edit: Naojiro Asao 朝尾直弘, s.302,304.
[187] Bocking, s.79.

boğaz hastalığına yakalanmıştı. *Konjin*'in geleceği zamanlarda belirlenmiş davranış kurallarını (*kataimi)* ihlal edip, farkında olmadan *Konjin*'i gücendirmesini talihsizliklerinin kaynağı olarak düşünmüştü. Zamanla, iyileşen Bunjiro evinde bir tapınak açıp hayatını gaddar *kami Konji* ve acı çekenler arasında aracılık yaparak, *Konjin*'in isteğini yerine getirmeye adamıştı. Daha sonra 1868 yılında kendisine inananlar tarafından Bunjiro, *Konjin'*in bedensel mahiyeti olarak kabul edilmişti. Bu yüzden kendisine taraftarlarınca altın ışığın yüce canlı *kami*si anlamına gelen *İkigami Konko Daijin* denilmiştir. [188] Kurozomi, Nakayama ve Kawate, Meiji dönemindeki ulusal hareketlerin öncüleri olarak kabul edilmiştir. Budist kutsal varlıklarından arınmış yeni bir Şinto düşüncesi oluşturmaya çalışarak ulusal dini merkezler haline gelecek tapınaklar inşa etmişlerdir. Üçü de gelip geçiciydi ancak *kami* fikrinden uzaklaşmayıp saf Şinto geleneğine geri dönmeyi temel amaç edinmişlerdi.

Meiji döneminde öne çıkan bazı anlayış ve ritüellere değinildikten sonra, düşünce ve fikir olarak herhangi bir mezhep kurmadan Şinto geleneğini filolojik ve felsefi temellendirmelerle ulusallaştırmaya çalışan önemli yazarlar dikkat çekmektedir. Bu yazarların başında Motoori Norinaga (本居宣長) gelmektedir. 19. yüzyılın başlarında Motoori Norinaga (1730-1801) Kojiki tefsiri olarak yazdığı kırk dört ciltlik *Kojiki-Den* (古事記伝) adlı eserini yayınlamadan önce, Kojiki aydın kesimlerde ve halk arasında çok bilinmiyordu. Bu başyapıttan önce, *kami*lere ve mitlere dair tüm bilgi neredeyse sadece Nihongi'den alınmıştır. Motoori'nin çalışmasıyla birlikte *kami*lere ve mitlere, özellikle Kojiki'ye olan entelektüel ilgi yeniden canlanmıştır.[189]

[188] Suzuki Hajime, *Konkou Daijin* 金光大神, Okayama: Konkōkyōhonbu kyō-chō 金光教本部教庁, 2003, s.218-220.
[189] Peter Nosco, *Remembering Paradise: Nativism and Nostalgia in Eighteenth-century*, London: Council on east asian studies, 1990, s.12-13.

Bir diğer önemli düşünür Aizawa Seishisai (1781- 1863) dir. Ulusalcı olarak değerlendirilen bu yazarlar, Meiji döneminde tam da ihtiyaç duyulan düşünceler üretmişlerdir. Bu yüzden Japonya'nın birçok yerinden farklı soysal sınıflardan destekçileri olmuştur. Ama yine de onlar keşiş değil düşünürdür ve hiçbirisi Şinto Okulu kurmamıştır. Motoori ve Aizawa güneş *kami*si Amaterasu'nun gelmiş geçmiş en önemli *kami* olduğuna dair aynı kanaate sahip olmuşlardır. Güneş *kami*si temelinde yeni Japonya'yı temellendirip Japonlara üstünlük atfederek dış etkilere karşı felsefi ve düşünsel anlamda bir birlik oluşturmak istemişlerdir. Norinaga'nın *Naobi no Mitama* adlı eserinde değindiği gibi *"Ulu imparatorluk toprakları, ilahi ata güneş ilahının bulunduğu topraklardır. Diğer tüm ülkeler onun cömertliğinden çokça faydalandıkları için Japonya hepsinden üstündür. Güneş Kutsal simgelerini (ayna, kılıç, magatama) elinde tutuyor… Mahkeme tarafından nesillerce aktarılan bu üç kutsal hazine, Japonya'yı, soyundan gelenlerin sonsuza dek hüküm süreceği topraklar kıldı. Böylelikle başlangıçta, cennet ve dünya ile birlikte imparatorluk tahtı Japonya'da kuruldu."*[190]

Japonya'nın siyasi varlığı böylece teolojik olarak temellendirilerek diğer milletlerden üstün olma düşüncesi de ortaya çıkmıştır. Meiji döneminde Siyasilerin kültürel kökenlere yeniden dönüş temalı bu düşünce hareketlerini destekleyerek, askeri yönetimin egemen olduğu dönemlerde etkisini kaybeden imparatorla ilişkili birçok ritüelin yeniden canlandırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Modern dönemde ortaya çıkan bir diğer düşünür ise Hirata Atsutane'dir. Hirata'nın ilk geniş kapsamlı eseri, 1813 yılında yayınladığı "ruhun yüce dayanağı" olarak tercüme edilen*Tama-No-Mihashira'*dır. Bu eserde ruhun anlaşılma ihtiyacını ve ölümden sonraki durumunu inceleyerek, o döneme kadar Budizm öğretileriyle açıklanmış ölüm sonrası ile ilgili problemleri Şinto mitolojileri bağlamında yeniden gözden

[190] Sey Nishimura; Motoori Norinaga, "*The Way Of The Gods. Motoori Noriaga's Naobi No Mitama",* Monumenta Nipponica, Tokyo: Sophia University, 1992, Cilt: 46, Sayı: 1, s.27.

geçirmiştir. Buna göre ölülerin ruhları Japonya'da tapınaklarda var olmaya devam edip, huzurla uyumaları içinse dua edilmesi gerektiği düşüncesi geliştirilmiştir.[191] Hirata ahiret ile ilgili bu yeni fikirlerini temellendirebilmek için mitolojileri yorumlamaya başlamıştır. Bilindiği gibi Kojiki'deki mitolojiye göre Ohokunimushi No Mikoto, yeryüzüne hâkim bir *kami* iken yönetimi Amaterasu'nun zürriyetinden olan imparatorlara devretmeden önce dünyayı yönetmiş sonra da kayıplara karışmıştır.[192] Bu noktada Hirata bir düşünce geliştirerek, *Ohokunimushi*'yi ölülerin dünyası ve görünmez âlemin hükümdarı olarak yeniden değerlendirmiştir. Buna göre "İmparatorun halkı öldüğü zaman ruhları da *kami* olurdu ve görünmeyen âleme giderek orada ulu *kami Ohokunimushi*'nin halkı haline gelirdi"[193] Yani görünmez âlemin hâkimi olarak *Ohokunimushi*, başlangıcı olmadan var olduğu için sonsuz bir varlığa sahiptir ve görünmeyen âlemde hüküm sürmektedir. Bu nedenle yaşayan hiçbir şey onun erdemini ve derinliğini bilemez. Ancak öldükten sonra onun âlemine geçiş yapıldığında o anlaşılabilirdi. Hirata, *Ohokunimushi*'ye üretim, bereket ve egemenlik anlamında birçok özellik atfederek[194], siyasi bir figüre dönüşen Amaterasu karşısında, *Ohokunimushi* temelinde felsefi ve metafizik anlamda daha evrensel bir teoloji sistemi kurmaya çalıştığı görülür. Zira Hirata'nın yazıtlarındaki en dikkat çekici şey batı kaynaklarını eserlerinde kullanmasıdır.[195] Kopernik teorisinden İncil'deki yaratılış hikâyesine varana kadar birçok konuya aşina olan Hirata'nın ruha, ahirete, kozmogoniye dair teorilerinin kaynağında batıdan öğrendiği fikirlerin etkisinin olduğu görülür.[196] Özellikle ölümden sonraki hayat ile ilgili görüşleri, felsefesi ve

[191]Jun Endou, *Hirata Kokugaku To Kinsei Shakai* 平田国学と近世社会, Tokyo: Perikansha ぺりかん社, 2008, s. 27.
[192] Yasutami, s.72-73.
[193] Sasaki Kyoshi, "*Amenominakanushi no Kami in Late Tokugawa Period Kokugaku"*, Contemporary Papers on Japanese Religion, Tokyo: Kokugakuin University, Sayı:4, s. 143: Ayrıca bknz: https://www2.kokugakuin.ac.jp/ijcc/wp/cpjr/kami/sasaki.html e.t: 12.04.2019.
[194] Sasaki Kyoshi, s.138-141.
[195] Wilburn Hansen, *When Tengu Talk: Hirata Atsutane's Ethnography of the Other World*, Honolulu: University of Hawai Press, 2009, s.9.
[196] Donald Keene, "*Hirata Atsutane and Western Learning*", *T'oung Pao Second Series*, 1954, Cilt: 42, Sayı: 5, s.355-356.

sistematiği Şinto geleneğinde tam olarak oturmayan ahiret olgusunu temellendirmeye yöneliktir.

Motoori, Aizawa ve Hirata'nın yazıları 19. yüzyılın ilk yarısında Japonya'nın her bölgesine yayılmıştır. Motoori, hayatı boyunca çalışmalarını yayınlayan ve geniş bir alana yayılmasını sağlayan 500 disiplinli bir ağa sahipti. Aizawa'nın eserleri 1850'lerde ve 1860'larda aktivist samuraylar arasında dolaşmış ve ayrıca 1868'de Meiji Devrimi'ni yürüten tüm siyasiler tarafından titizlikle okunmuştur. Motoori'nin imparatorun soyunun güneş *kami*sinden geldiğini bildiren ideolojik bir sistem inşa etmesi, imparatorluğun yeniden yapılanması için Meiji döneminde atılan büyük bir adım olarak değerlendirilmiştir. II. Dünya savaşına kadar restorasyonlarına devam eden Japonya, sınırlarını genişletme düşüncesine kapılarak bir dizi fetih girişiminde bulunmuştur. Temel amacı o dönem de birçok ülkenin de ele geçirmek istediği Güneydoğu Asya'daki petrol ve değerli hammaddelere ulaşmaktı. Ancak II. Dünya Savaşın'da yenilerek Amerika ve onu destekleyen ülkeler tarafından işgal edilen Japonya, her konuda Amerika'ya bağımlı hale gelmiş[197] bundan sonra tamamen seküler ve laik bir sistem benimsemiştir. İmparator devletin sembolü olarak kabul edilmiştir. Ancak bunun dışında herhangi bir etkinliği kalmamış, yine de İmparatorluk sarayında bazı ritüeller uygulanmaya devam etmiştir. Taht değişim töreni olan Daijousai, ritüel olarak terkedilmemiştir.[198]

2. Temel İbadetler ve Uygulanışı

Şintoizm geleneğinde "saishi" (祭祀) denilen ibadet geleneğinin oluşum süreci daha önce açıklanmıştı. *Kami* olarak ifade edilen kutsal ile iletişim yolları olarak doğal fenomenlerin Şintoizm'de önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Özellikle

[197] Merthan Dündar, *Japonya'nın Orta Asya Politikaları*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2011, s.18.
[198] https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20191022_15/ , e.t: 22 Ekim 2019

*kami*lerin dağ, orman, dere kenarları gibi doğal yerlerde güçlenmesi ya da insanlarla sadece belli yerlerde iletişime geçebilmesi Şinto geleneğinde "arınma" (harae-祓え), "sunu" (shinsen- 神饌), "dua" (祈り), kutlama ve anma (matsuri-祭り) olarak sınıflandırabilecek dört temel ibadet unsurunu oluşturmuştur. Bu dört temel unsurun Japonlar için ifade ettiği değer, insanların *kami*lerle etkileşiminin önemi, Mitolojik tarihsel arka plan bağlamında Şintoizm'deki ibadet olgusunun temel düşüncesiincelenerek burada bir sınıflandırma yapılacaktır. Bu dört temel unsur tam olarak belirlendiğinde Şintoizm'deki ibadet olarak değerlendirilen birçok uygulamanın kaynağı daha iyi anlaşılacaktır.

2.1 Arınma

Japonca ideogramında *"harae"* (祓え) şeklinde ifade edilen kelimenin arınma, temizlenme gibi bir anlamı bulunmaktadır. *Kami*leri anmak ve onlarla buluşmak için insanın yaşarken elde ettiği fiziksel ve manevi kirlerden arınması gerekir. Bunlardan arınmadan *kami*lerle buluşmak doğru değildir. O yüzden *harae* Şintoizm'in temelidir.[199]

*Kami*lerin form bulduğu Şinto tapınaklarına (*Jinja* 神社) girmeden önce *Misogi* 禊 denilen temizlenme uygulaması yapılır. Yine manevi anlamda temizlenme ritüeli olarak da *shubatsu* ve *haraigushi* ayinleri icra edilir. *Harae* unsuru da kendi içinde maddi olarak yapılan *Misogi* 禊 ve manevi olarak yapılan *shubatsu* 修祓 ve *haraegushi* 祓串 şeklinde sınıflandırılabilir.[200] Aslında bahsi geçen kelimelerin kanjileri incelendiğinde *shubatsu*'da (修祓) kullanılan 祓 kanjisi ile *haraigushi*'de（祓串）kullanılan 祓 kanjisi aynıdır ve arınma anlamına gelir. Buradan da maddi ve manevi diye net bir ayrımın yapılamayacağı söylenebilir. Zira *harae* ritüelleri birbirleri ile bağlantılıdır. Kişi *Shubatsu*

[199] Hidemitsu Masuda, *Shintou no Hon* 神道の本, Tokyo: Gakken 学研, 1992 s. 108
[200] Yamaguchi, s. 109

yapmadan önce de *temizu* 手水 ile *Misogi* (禊) yapmalıdır.[201] Ancak Şintoizm'de *harae*nin sadece ibadete hazırlık aşaması olarak düşünülmesi doğru değildir. Çünkü *harae* Şintoizm'de başlı başına bir dini uygulamadır.

Şinto inancına göre doğmadan önce, bebeğin anne karnındaki su ile ilk *harae* ritüeli gerçekleşir ve doğduktan sonra tekrar su ile yıkanır ve ikinci *harae* gerçekleşir. Doğumdan sonra yapılan temizleme her ne kadar fiziksel bir arınma gibi görünse de aslında bebeğe can veren *kami*nin yani hayatın vücutta sabitlenmesi için yapılan bir uygulamadır.[202] Çünkü su, eril *kami* olan İzanagi'nin Yominokuni'den kurtulduktan sonra üzerine yapışan pisliklerden (kegare 穢れ) arınmak için kullandığı ilk doğal fenomendir.[203] Dolayısıyla hayat kaynağıdır ve içerisinde diğer *kami*lere bile hayat veren bir özü; başka bir deyişle diğer *kamiyi* taşır.[204] *İzanagi*'nin bu temizlenme eyleminin sonucunda *Amaterasu, Tsukuyomi* ve *Susanoo* gibi diğer önemli *kami*ler ortaya çıkmıştır. Bugün Japonlar çeşitli uygulamalarla bu mitolojiyi canlandırırlar.[205] Sonuç olarak *harae* ritüelleri *misogi* (禊) , *shubatsu* (修祓), *haraegushi* (祓串) şeklinde başlıklandırılabilir.

2.1.1 Misogi Harae Shubatsu

Misogi (禊) kelime anlamı olarak bazen *harae* kelimesinin yerine kullanılsa da daha çok Jinja ismi verilen Şinto tapınaklarına girmeden önce gerçekleştirilen arınma uygulamalarıdır.[206] İlk *Jinja*lar iki nehir arasında bulunan küçük adacıklara inşa edilirdi ve jinjaların kara ile bağlantılarını sağlayan küçük taş köprüler yoktu. *Jinja*ya ulaşmak

[201] Kenji Kato, *Jinja Bairingaru Gaido* 神社バイリンガルガイド, Tokyo: Shogakukan, 2016, s. 20-21.
[202] Masaaki, Shintou no Subete 神道のすべて, s.79
[203] Matsutani Miyoko, *Nihon no Shinwa* 日本の神話, Tokyo: Kodensha, 2010, s. 98
[204] Tobe, *Nihon no Kamisama ga Yoku Wakaru Hon* 日本の神様がよくわかる本, s.35
[205] Donald L. Philippi, *Trans Kojiki, Princeton*, Tokyo: University of Tokyo Press, 1969, s.41.
[206] Bocking, s.93

isteyenler nehrin içine girip karşıya geçmek zorundaydılar. Nehri geçen kişi jinjaya varmadan önce doğal olarak Misogi ritüelini de yapmış oluyordu.[207]

Şintoizm'de birçok misogi uygulaması vardır. Bunlardan en önemlileri, tapınaklar önünde *temizu* (手水) diye ifade edilen ve Türkçeye "el suyu" olarak tercüme edilen su kaynaklarının kullanılarak gerçekleştirildiği *misogi*lerdir. Tapınak önünde yapılan bu *misogi*ler, *temizu* (手水) diye de bilinir. Tapınağa giden kişi öncelikle su kaynağına yönelir ve *hişaku* （柄杓）diye isimlendirilen ince ve uzun kepçeyi sol eline alıp temiz suya (*Şimizu* 清水) daldırdıktan sonra sağ elini mesh eder. Daha sonra *hişakuy*u sağ eline alarak bu sefer de sol elini mesh eder. Üçüncü adım olarak *hişaku*yu tekrar sol eline alıp suya daldırdıktan sonra sağ eline döktüğü yarım suyla ağzını durular. Son ve dördüncü aşama olarak *hişaku*yu dik bir şekilde kaldırır ve kalan suyu *hişaku*yu baştan sona temizleyecek şekilde yere doğru akıtarak ritüeli tamamlamış olur.[208] Bu, Şintoizm'de bilinen en önemli arınma ritüelidir.

Shubatsu (修祓) genellikle *misogi* ritüelinden sonra *Kannuşi* (神主)olarak ifade edilen Şinto rahipleri tarafından yönetilen bir temizlik ayinidir. Bu ayin ile tapınağa girmeden önce *temizu* ve *misogi*lerle temizlenen kişilerin tuz ile manevi olarak arındırılması amaçlanır. Tuz Şinto geleneğinde arınma ritüellerinde kullanılan temel bir arınma objesidir. Sumo güreşlerinde bile güreşçiler yarışa çıkmadan önce *dohyou*lara (güreşin yapıldığı alan) tuz serpilir. Böylece sumo güreşçileri mental olarak dinç bir kafa ile yarışırlar. *Shubatsu* uygulamasıyla ilgili vurgulanması gereken ayrıntı, bu ayinin bir *kannuşi* (şinto rahibi) tarafından yapılıyor olmasıdır. *Temizu*yu kişiler kendi başlarına yapabilir ancak *shubatsu* ayini için *kannuşi*lerin hazırda bulunması gerekmektedir. Diğer bir önemli arınma ritüeli ise *haraiguşi*dir. Kannuşi genellikle *şubatsu* ayininden sonra

[207] Kikuo, s.85
[208] Masaaki, Shintou no Subete 神道のすべて, s.151.

haraiguşi olarak da bilinen ve ucunda kâğıttan püsküllleri olan tahta bir asa alır ve onu ziyaretçilere doğru sallayarak kötü ruhları kovar. Sonuç olarak günlük hayatta arınma sadece tapınaklara giriş yapmadan önce yapılan bir uygulama gibi görünmektedir. Zira *kami*ler her yerde hazır ve nazır bir biçimde bulunan varlıklar değildir.[209] Onlar ortaya çıkıp insanlarla iletişime geçmek için doğal fenomenlere ihtiyaç duyarlar. Yani *kami*nin ortaya çıkabileceği özel bir yerin mutlaka olması gerekir ve bu yerler nehir kenarları, sık bir orman, dağ etekleri ya da dağ zirveleri olabilir.

Resim 8:*Temizu* ritüeli yapan bir Japon kadın.

Kaynak: Ikeyuu Kikuo 池由菊夫, *Shintou no Shikitarito Kokoroe* 神道のしきたりと心得, Tokyo: İkedashoten, 1990, s.85

[209] Masuda, s. 104

Daha sonra *kami*ye ulaşmak için arınma ritüellerinin yapılması gerekir; yani sadece tapınaklara gitmek, *kami*lerle iletişim için yeterli değildir. Uygulamalardan Şintoizm'de arınma ritüellerinin büyük önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

2.1.1.1 Misogi ve Saikai Ritüellerinin Uygulanışı

Şintoizm'de her şeyden önce saflık ve temizliğe büyük bir önem atfedilir. Şinto tapınaklarında *kami*nin tapınağa gelmesi için yapılan davet ritüellerinde (*Kami Mukae* 神迎え) *misogi* ritüelinin büyük bir önemi vardır. Zira en ufak bir kirlilik durumu söz konusu olduğunda, davet ritüeli yapılsa dahi gelen *kami*, kirilikten nefret edip bir daha gelmemek kaydıyla o tapınağı terk eder.[210] Bu yüzden kişinin hem ruhen hem de bedenen temiz olması gerekir. Beden ve ruh temizliğinin birlikteliği Şintoizm'de *shinshin* (心身) diye ifade edilir. Ruh ise *monoimi* (物忌み) adı da verilen *saikai* (斎戒) ritüelleri ile et yemek, cinsel ilişki, eğlence gibi bedensel zevki artıran şeylerden belli bir süre uzak kalarak arındırılmaya çalışır. Böylece *misogi* ritüelleri ile beden, *saikai* ritüelleri ile ruh arındırılmaya çalışılarak tapınağa gelmesi beklenen *kami* muhteşem bir şekilde karşılanmış olur. Günümüzde *misogiryuu* (禊流) olarak bilinen *misogi* ritüeli en eski arınma ritüelidir. Daha çok erkeklerin toplu olarak yaptığı bu ritüel bireysel de yapılabilmektedir. İçerisinde birçok uygulama barındıran bu ritüelin yapılışı on iki aşamadan oluşur. Ancak on iki aşamaya geçmeden önce bir arınma ritüeli daha yapılır. Buna göre, *misogiryuu* (禊流) ritüeline başlamadan önce kalçadan aşağı doğru su dökülür. Daha sonra iki omuza su dökülür. Son olarak başa dökülerek ilk arınma ritüeli tamamlanmış olur. M*isogiryuu* yapmaya başlamadan önce gerekli olan birkaç malzeme bulunur. Bunlar *hakui* (白衣) isimli bir önlük, *shirohachimaki* (白ハチマキ) adında

[210] Shibuya, s. 27.

beyaz bir kafa bandı ve çıplak ayağa giyilecek terlik *zouri* (草履) lerdir. Daha sonra ilk arınma ritüelini takiben on iki aşamadan oluşan *misogiryuu* ritüelinde sırasıyla şunlar yapılır; *birincisi,* tüm giysiler çıkarılır; alt tarafa sadece *hakui* giyilir; kafaya ise *shirohachimaki* bağlanır ve *zouri* terlikleri giyilir. *İkincisi*, *haraekotoba (*祓詞) isimli *İzanagi*'nin arınmasını anlatan[211] arınma duası okunur. *Üçüncüsü, torifune* (鳥船) denilen bir ritüel yapılır. Bu ritüele göre *wasen* (和船) adı verilen yapay bir geminin etrafında toplanılıp, kürek çeker gibi eğilip doğrularak yüksek sesle *ietsu!eitsu!* (herhangi bir anlamı olmayan ünlem ifadesi) gibi yalvarma ifadesi *içeren* sözlerle *kami*lerin dikkati çekilmeye çalışılır.[212] Bunu yaparak deniz ve su *kamil*erine saygı göstermek amaçlanır. Ayrıca *torifune, misogiryuu* öncesi yapılan bir ayin olduğu için *torifune* uygulamasında asıl arınma ritüeli olan *misogiryuu* ritüelinin yapılabilmesi için *kami*lerden izin almak amaçlanmaktadır. *Dördüncü* olarak *otakebi* (雄健) ritüeli (***Resim 9***) yapılır. Bu ritüelde bacaklardan biri birazcık önde olacak şekilde iki bacak yana açılarak eller kalçada birleştirilir. Daha sonra yüksek sesle yaşamına ruhuna seslenen *ikutama* (生魂) , *tarutama (*足魂), *tamatomarutama (*玉留魂) gibi sözler söylenir. *Tama (*魂) kelimesi Japoncada ruh anlamına gelir. Temiz ruhları çağıran bu sözlerin söylenmesiyle tüm iyi ruhlar ayine davet edilerek, bu ruhların bereket ve temizliği yanlarında getirdiklerine inanılır. *Beşincisi*, sağ eldeki işaret parmağı biraz öne çıkmış bir şekilde sağ kolu da öne doğru kılıç gibi sallayarak dua edilen *okorobi* (雄詰) isimli ritüel (***Resim 10***) yapılır. Bu ritüelde kötülüklerden korunmak için talihsizlik *kami*si *Magatsuhi No Kami*'ye (禍津日神) dua edilir. Mitolojiye göre *Magatsuhi No Kami*, ölüler dünyasından çıktıktan sonra kirlenen ve bundan rahatsızlık duyan *İzanagi'*nin korkusundan ortaya çıkmıştır. Tarih

[211] https://shinto-bukkyo.net/shinto/神道の知識・作法/祓詞-はらえことば/, e.t: 09.02.2018.
[212] Masuda, s.109.

boyunca felaketlerin nedeni olarak bilinmiştir.[213] Bu yüzden arınma ritüelinin bu aşamasında bu *kami*ye kötü talihten korunma amacıyla dua edilir.

Resim 9: *Misogiryuu* ritüelinin dördüncü aşaması olan *Otakebi* 雄健 ayini.

Kaynak:https://cdn-ak.f.st hatena.com/images/fotolife/n/nisinojinnjya/20120909/20120909142656.jpg, e.t: 09.09.2017.

[213] Tamio Tobe, *Yaoyorozu No Kami Nihon No Shinrei-Tachi No Purofīru* 八百万の神々―日本の神霊たちのプロフィール, Tokyo: Shinkigensha 新紀元社, 1997, s.265.

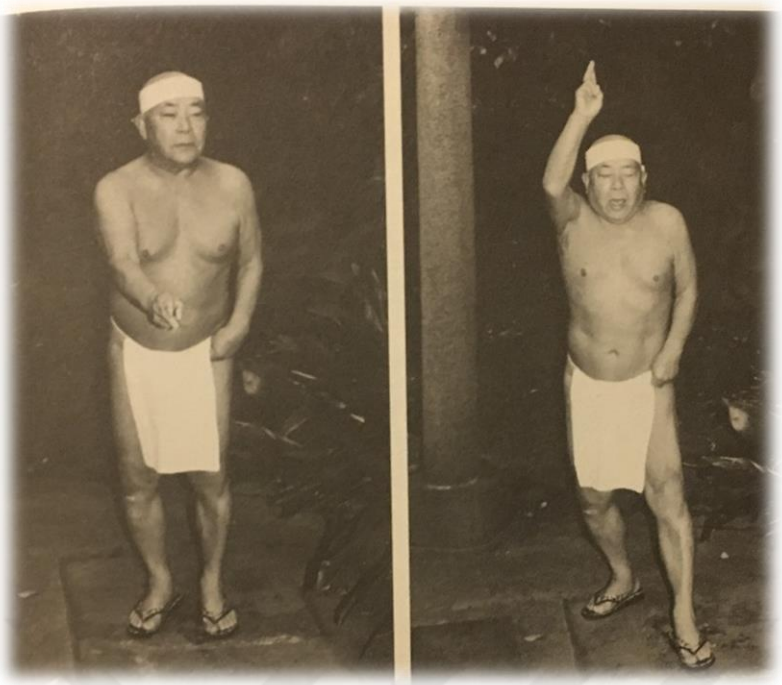

Resim 10: *Misogiryuu*ritüelinin beşinci aşaması olan *Okorobi* 雄詰 ayini.

Kaynak: Hidemitsu Masuda 秀光増田, *Shintou No Hon* 神道の本, Tokyo: Gakken Plus 学研プラス, 1992, s.110.

Altıncısı, doğru nefes teknikleri uygulanarak suya girmek için hazırlık aşamasıolan *ibuki (*伊吹) ritüeli icra edilir. Bu ritüelde nefes sayısının kontrolü çok önemlidir. Olabildiğince az soluk almaya çalışılır. *Yedincisi*, suya girilen ve *Haraedo No Kami* isimli temizlik *kami*si ile buluşulan *misogiryuu* ritüeli gerçekleştirilir. Bu ritüel yapılırken akan suyun altına giren kişi, ellerini karnının önünde bileklerinden birleştirerek iki elini aşağı doğru serbest bırakıp sallamaya başlar. Buna *furitama* (振魂) (***Resim 11***) denir. *Haraedo no Kami'*yi karşılayan Japonlar *furitama* yaparak saygılarını göstermiş olurlar.

Resim 11:*Misogiryuu* ritüelinin suya girilen yedinci aşaması Misogi ayininde yapılan *Furitama* 振魂.

Kaynak: Hidemitsu Masuda 秀光増田 Shintou No Hon 神道の本, Tokyo: Gakken Plus 学研プラス, 1992, s.109.

Sekizincisi, *torifune* ritüeli tekrarlanır. *Dokuzuncusu*, *otokebi* ritüeli tekrarlanır. Onuncusu *okorobi* ritüeli tekrarlanır. *On birinci* aşamada misogiryuu ritüeli tekrarlanır. *On ikinci* ve son aşamada beyaz bir önlük giyilerek kapanış duası yapılarak *misogiryuu* ritüelinin on iki aşaması da bitirilmiş olur.

Saikai ritüelleri, bedensel hazlardan uzak durarak yapılan manevi arınma ritüelleridir. Zihin ve bedenin birlikte, doğuştan gelen uyumunu (*shinsei* 神性) göstermek için, ruhun yapısını bozabilecek manevi zayıflıklar (*yugami* 歪み) ile dışarıdan gelebilecek her türlü maddi bozulmalardan uzaklaşmak *saikai* ritüellerinin temelini oluşturur. Saikai kelimesi incelendiğinde, *sai (*斎) kelimesi kötü düşüncelerden uzaklaşmayı, *kai (*戒) ise bedensel günahlardan sakınıp, dinsel ritüellerden önce bir süreliğine zihnin saf ve arınmış halini korumak için bedensel hazlardan kaçınmak anlamına gelir.[214] Buna göre *saikai* ise ruh ve beden temizliğinin birlikteliğini ifade

[214] Masuda, s.109.

eder.[215] *Saikai* ritüelleri, kısa süreli maddi arınma ayinleri *misogilerin* aksine uzun bir süreçte gerçekleşir. Bu süreçte kişi *yaruyakana* denilen yasaklanmış eylemlerden kaçınmaya çalışır. Hatta en fundamentalist *saikai* anlayışlarına göre ölümden gelen kirlilik en büyük kirlenme sebebidir. Bu yüzden ölüm eşiğindeki ağır hastalar ve diğer hastaların ziyaretine gidilmez. Bunun yanında et, yumurta gibi hayvansal gıdalar ile sake içkisinden de uzak durulur. *Saikai* anlayışına göre bu yiyecek ve içecekler, insanın bedensel ihityaçlarını tetikleyerek manevi kiriliğe neden olur. Yine karı ile kocanın *saikai* sürecinde yataklarını ayırması gerekmektedir. *Saikai* ritüellerinin temelini, bedensel haz ve kötü düşüncelerden uzak durma ilkesi oluştursa da, kişinin kendini zihnen geliştirebileceği, ruhunu eğitebileceği *jouka* isimli Şinto ilmihal kitaplarını da okuması gerekir.[216] Ev içerisindeki Şinto *kami*lerini temsil eden *kami*danalara tapınarak da "zihin ve bedeni arıtıp, kazanılan bu saflığı muhafaza etme bilinci" korunmuş olur. Zira *saikai* anlayışına göre *kamidana*lar, kişiye zihin ve bedenin özündeki o saf bütünlüğü hatırlatır.

2.2 Sunu

Japonca'da *Şinsen* (神饌) olarak ifade edilen sunu, aslında din fenomolojisinde kansız kurbanlar[217] sınıflandırmasında yer almaktadır. Şinto geleneğinde kansız sunular ön planda olmakla birlikte antik dönemden çok eski tarihlerde ata ruhlarına hayvan kurbanları şeklinde sunu ritüelleri gerçekleştirilirdi. Hatta ölen kişinin karısı ve hizmetkârlarının kurban edilerek ölen kişiye adandığı insan kurbanı uygulaması da bulunuyordu. Bu uygulamaya *hogaki* adı verilirdi. Ancak İmparator Suinin (MÖ 29 – 70), bu insan kurbanı uygulamasına ölen kişinin yakınlarının da ölen kişiyle birlikte kurban edilmesi âdetinin acımasızca olduğunu dile getirerek yasaklamıştır. [218] İmparator

[215] Masamichi Abe 阿部正路, *Shintou Ga Yoku Wakaru Hon* 神道がよくわかる本, Tokyo: PHP, 2004, s.60.
[216] Masuda, s.110.
[217] Sarıkçıoğlu, s.138.
[218] Lafcadio Hearn, *Japonya*, Ankara: Doğu Batı Yayınevi, çev: Oğuz Adanır, 2011, s. 35.

Suinin'den sonra canlı kurban uygulamasından vazgeçilerek bitki kurbanı uygulamnasına geçilmiştir. Buna göre Şintoizm'de *kami*lere takdim edilen meyve, sebze ve daha birçok bitki ürünü sunu ibadetinde önemli bir yere sahiptir.

*Kami*lere sunmak (*sonaeru* 供える) ve adamak anlamına gelen *şinsen* (神饌) kavramı Şintoizm'de daha çok *kami*lere pirinç, sake (Pirinçten elde edilen alkollü Japon içkisi), pirinç kekleri, balık, tavuk eti, kırmızı et, sebze, meyve, tuz ve su gibi yiyecek ve içeceklerin sunulmasını ifade eder.[219]

2.2.1 Sunu Ritüeli ile Kami İlişkisi

Şintoizm'de ibadetin temel unsurlarından biri olarak değerlendirilen sunu ritüelinin aslında *kami* ile yakından bir ilişkisinin olduğunu görülür. Çünkü *kami*nin "*ka*"sı, aslında "*ke*" (気) sesinin dönüşmüş halidir. "*Ki*"olarak da telaffuz edilen bu kanji (気) gözle görülüp, elle dokunulabilen bir şey olmasa da gizemli bir gücü ve enerjiyi içerdiğine inanılır. [220]Ancak enerjinin nasıl bir şey olduğu ve nereden geldiği tam olarak açıklanamamaktadır. İşte anlaşılamayan ve gizemli olan bu güç "*ke*" (気) sesi ile tarif edilmektedir. Hayatın kendisi olarak da yorumlanan[221] bu enerjinin korunması ve her zaman diri tutulması da ancak yiyecek ve içeceklerle (食べ物-飲み物) mümkün olmaktadır. Zira hayatın devamı (*inochi* 命) ancak yiyecek ve içeceklerle sağlanabilir. Özellikle antik Japon dilinde yiyecek sözcüğünün "*ke*" olarak ifade edilmesi Şintoizm'de yiyecekler ve görünmeyen enerji "*ki*" (気) arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır.

Japonya'nın güney açıklarında bulunan Aogashima ve Hachijo adalarında konuşulan Japoncanın Hachi şivesinde, sabah yemeği için "*asake*" akşam yemeği için

[219] Kishikawa, s.105.
[220] Masaaki, Shintou no Subete 神道のすべて, s.151.
[221] Sugata Masaaki, *Shintou Ga Yoku Wakaru* 神道がよくわかる, Tokyo: Nihonbungeisha-日本文芸社, 2009, s. 25

ise "*youke*" kelimeleri kullanılır. Sonuç olarak bugün bile Japonların yemek için aynı "ke" sesini kullandığı görülür. Yine Japon Dili'nin önemli klasiklerinden biri olarak kabul edilen *manyoushuu* (万葉集) içerisinde de yemeğin konduğu kaplardan "*ke*" diye bahsedilmektedir.[222]

Manyoushuu'nun düzenleyicilerinden biri olan *arima no miko,* seyahatte tabak bulundurmanın zorluğundan dolayı *chinquapin* (椎/shii) denilen kestane ağacının yapraklarının tabak gibi kullanılıp, aynı şekilde bu yaprakların da "*ke*" sesi ile ifade edildiğini aktarmaktadır. Böylece ağaç yaprağındaki enerjinin (気) yiyecek ile devamı sağlanmaktadır. Onu tüketen insanların ruhlarındaki enerjinin ise bu yolla devamlılığı sağlanmış olur. Böylelikle *kami* ve insan birlikteliği kurulur. İmdi Japonya'da her bölgenin bereket ve bolluğu ile ilişkilendirilen *İnari Jinja* denilen tapınaklar mevcuttur burada ikamet eden *kami*lere *Touyoke* denilir. Burada ikamet eden *kami*lerin isimlerinde de "*Ke*" sesi vardır. "*Miketsukami*" ve "*Ukenomitama*" bu kamilerden en önemlileridir.[223]

Yukarıda bahsedildiği gibi, Şintoizm'de "*Ke*" ömrü devam ettiren ve koruyan bir şeydir ama aynı zamanda "*Ke*" *kami* ile ortak bir ontolojiye sahiptir. Yani *kami*lerin *kami* olarak kalmasını sağlayan salt bir enerji kaynağıdır. Özellikle Japon mitolojisi incelendiğinde burnundan, ağzından ve kalçasından çıkardığı kutsal ve lezzetli sunuları diğer büyük *kami Susanou'ya* sunan *Ohogetsuhime*'nin sunuları *Susano* tarafından kabul edilmediği ve "lezzetli sunuları" kirli olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Bu yüzden Susanou, Ohogetsuhime'yi öldürmüştür. Bu mitolojiye göre her ne kadar Ohogetsuhime ölse de onun kafasından, gözlerinden, kulaklarından, burnundan ve kadınlık organlarından, kalçasından ipek böceği, pirinç çeltiği, darı, arpa, soya ortaya çıkmıştır.[224] Yiyeceklerin *kami* ile olan münasebeti bu mitolojiden de yola çıkarak anlaşılabilmektedir.

[222] Masaaki, *Shintou Ga Yoku Wakaru* 神道がよくわかる, s. 21
[223] Masaaki, Shintou Ga Yoku Wakaru 神道がよくわかる, s. 24
[224] Miyoko, s.115

Yani yiyecekler Şintoizm'e göre *kami*nin bir parçasıdır. Buradan yola çıkarak yiyecekler, *kami*lerin parçası olarak düşünüldüğünde; jinjalarda, evdeki *kamidanalarda kami*lere yiyecek sunmanın neyi ifade ettiği anlaşılabilmektedir. Zira *kami* ile bütünleşmiş olan yiyecekleri *kami*ye sunmak; hem *kami*nin kendi olanı alması anlamına gelmekte hem de bu yolla bir şintonun "*Ki*"nin（気）kaynağı olan yiyeceği *kami*ye ulaştırarak kendisi için ilerde bir kurtuluş yolu sağlaması mümkün olmaktadır.

2.2.1.1 Sunu Ritüeli Uygulanışı

Shinsen (神饌) olarak ifade edilen sunu ritüeli gerçekleştirilirken *kami*lere sunulacak yiyeceklerden ziyade sunum şekli çok önemlidir. Bu yüzden sunum için kullanılacak araç ve gereçlerin temiz ve düzenli olmasına çok dikkat edilmelidir. Zira sunu ritüelinde de temizlik önemli bir yere sahiptir. Daha öncede behsedildiği üzere yiyecek ve içecek gibi birçok şey *kami*lere sunu olarak bağışlanabilir. Ancak sunum şekli ve zaman, *shinsen* ritüelinde önemli bir yer tutar. *Kami*lere sunulacak yiyeceklerden sunum sırasına varana kadar birçok detay, sunu ritüellerinin özünü oluşturmaktadır. Sunu tepsisindeki her bir sıranın belli bir anlamı bulunmaktadır. *Shinsen*ritüeli evlerde *kamidana* denilen minyatür *jinjal*ar önünde yapılabilceği gibi *jinja*lar içerisinde de yapılabilir. *Shinsen*ritüelininyapılabilmesi için gerekli temel sunu objeleri, sake içkisi, tuz ve sudur. Tabi bunun dışında da mevsime özgü nadir bulunan yiyecek ve içecekler de sunulabilir. Ancak temel sunu objeleri pirinç, tuz, su ve sake içkisidir. Pirinç ve tuz *hiraka* (平瓮) adında yassı kâselere yerleştirilir. Su ise küçük şişe şeklindeki *suiki* (水器) isimli kavanoz benzeri objelere konur. Ağaç dallarının yerleştirildiği *sakakitate* (榊立) isimli uzun vazolarda sunu ritüelinde kullanılan bir diğer araçtır. *Kami*lerin ve ata ruhlarının içtiğine inanılan sake içkisi de *heishi* (瓶子) denilen büyük şişelere konulur. Tüm bu objeler sunu tepsisi olarak ifade edilen üç köşeli tepsi *Sanbou oshiki* (三方折敷) üzerine

konularak *kami*ye sunmak için hazır hale getirilir. Tüm bunlar yapıldıktan sonra eğer sunu evde *kamidana*ya sunulduysa aile fertleri ile sununun kami tarafından kabul edilmesi için dua edilir.[225] Eğer sunu evde değil de bir *jinja*da yapıldıysa bu sefer *kannuşi* olarak ifade edilen Şinto rahipleri sununun kabul edilmesi için *kami*ye dua ederler. Genellikle sunu tepsisinde orta taraf *kami*ye en yakın taraftır ve oraya konulan yiyeceklerin özenli ve temiz olmasına önem verilir. Sunu tepsisindeki orta bölgeye ise *kami*lerin üst dünyası *Takamahara*'dan (高天原) gediğine inanılan ve Japonların antik dönemden beribesin kaynağı olarak tükettikleri[226] pirinçler yerleştirilir. Diğer tarafa ise sırasıyla sake, su ve tuz konur. Eğer mevsimin zor yetişen ve nadir bulunan bir bitkisi veya yiyeceği varsa orta bölüme o konur. Böylece en değerli ve zor bulunan bir yiyecek *kami*ye bağışlanmış olur.[227] *Shintou* denilen ışık her zaman *kamidanan*ın merkezinde bulunur. Çünkü ışık *kamil*eri temsil eder. Sunu ritüelleri genellikle sabah ve akşam olmak üzere günde iki kez yapılır.[228] Şintoizm' de sunu ritüelleri günlük, aylık ve yıllık olarak yapılır. Günlük olarak yapılan sunu ritüeline günlük ayin anlamında *Nikkusai* (日供祭) denilir. *Nikkusai* ritüeli her sabah aile ile birlikte yapılır. Japonya' da evlerde bulunan *kami*danalar *kami*lerin zuhur ettiği yerler olarak düşünüldüğü için her sabah kahvaltıdan önce ev halkından en büyük olan kişi duş alıp ağzını da yıkadıktan sonra sunu için gerekli olan sunu malzemelerini (Saikigu 祭器具) hazırlar. Bu malzemeler daha öncede bahsedildiği gibi genellikle ıslatılmış pirinç, su, tuz, sake ve tuzdan oluşur. Sunu malzemeleri hazırlandıktan sonra pirinç ortada olacak şekilde sunu tepsisine yerleştirilir. Ailenin diğer fertleri de duş alıp ağızlarını yıkadıktan sonra *kami*dana karşısına geçip dua eder. Ailenin tüm fertlerinin iştirakı ile *Nikkusai* ritüeli tamamlanmış olur.

[225] Takeshi, s.233.
[226] Abe, s.100.
[227] Kishikawa, s.105.
[228] Kumi Nanri 南里空海, *Ise No Jingū* 伊勢の神宮, Tokyo: Sekaibunkasha 世界文化社, 2003, s.151.

Resim 12:Kamileri temsil eden Kamidana ve önündeki sunular

Kaynak: Jinja Honchou Kyougaku Kenkyujo 神社本庁教学研究所, Shintou no Shikitarito Kokoroe 神道のしきたりと心得, Tokyo: İkedashoten, 1990.

Ayinin tamamlanmasından sonra sunu da kullanılan pirinçler pişirilerek kahvaltıda yenir.[229] Böylece ayin sırasında *kami* tarafından yiyeceklere geçen yaşam enerjisi de (*Seimeiryoku* 生命力) kazanılmış olur. Sunu ritüelinin bitiminde *norito* isimli dua kitabından dualar da okunabilir. *Nikkusai* ile Japonlar için antik dönemlerden beri hayatta kalmak için gerekli besinlerin değeri de bu yolla hatırlanır. Zira bu ibadet, Japonlar için sıradan teolojik bir ayinden çok kültürlerini de hatırlamanın önemli bir yoludur.

[229] Kikuo, s.79.

Aylık sunu ritüeli her ayın ilk günü yapılır. Her ayın ilk günün de yapılan sunu ritüeline *tsuitachi* (一日) denir. Yapılış şekli olarak günlük sunu ritüelinden herhangi bir farkı yoktur. Ancak Japon kültüründe her ay yeni bir başlangıç olarak kabul edildiği için yeni ayın ilk gününde *kami*den sağlık ve bereket istemek amacıyla sunu ritüeli gerçekleştirilir. Yine aylık ritüellerin yapılışının bir diğer amacı ata ruhlarının anılmasıdır. Japon kültüründe önemli bir yere sahip olan ata ruhlarına saygı kültürü bu ibadet yoluyla yaşatılmış olur.[230]

Yeni yılı karşılamak için de yıllık olarak sunu ritüeli yapılır. Yeni yılın gelişi ile birlikte insanları koruyan iyi ruhların (*Mitama No Fuyu* 恩頼) sayısı çoğalır ve bu iyi ruhların yaşam enerjisini alabilmek için sunu ritüelleri yapılır. Yeni yıl geldiğinde öncelikle *kamidana*ların temizliği yapılarak objeleri de yenilenir. Böylece *kami*ler daha temiz bir yere gelerek yanlarında getirdikleri yaşam enerjisini de hane halkına sunu karşılığında vermiş olur. Doğum, evlilik gibi önemli geçiş dönemlerinde de sunu ritüeli yapılır. Yine yeni bir işe başlandığında, üniversiteden mezun olunduğunda ve önemli ve zor bir iş bitirildiğinde de sunu ritüeli icra edilir.[231]

Sakaki ağacının dallarının *jinja* içerisinde *kami*ye sunulduğu *Tamagushi* (玉串) isimli bir diğer sunu ritüeli Şintoizm'de önemli bir yere sahiptir. Bu ritüelde kişi, *sakaki* dalı vasıtasıyla *kami*ye olan saygısını ifade eder.[232] Aynı zamanda seromonik eğilme ve *kami*nin dikkatini çekmek için el çırpma hareketleri ile de dua ritüeli yapılmış olur. *Tamagushi* ritüeli altı aşamadan oluşur. Ayrıca bu ritüelin yapılabilmesi için *Kannuşi*

[230] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて, s.156.
[231] Kikuo, s.80
[232] Sugimoto Yūko, *Kokoro Ni hibiku Sōgi Hōyō no Aisatsu to Tegami& Mana* 心に響く葬儀・法要のあいさつと手紙&マナー, Tokyo: Shufunotomosha 主婦の友社, 2017, s.188.

isimli şinto rahiplerinin de hazır bulunması gerekir.[233] Çünkü kutsal ağaç dalı olan *sasaki*yi *Kannuşi,* sunu ritüelini yapacak kişiye vererek ritüelin başlamasını sağlar.

Tamagushi ritüelinin *birincisi*, sunuyu yapacak kişinin Şinto rahibi *kannuşi* tarafından *kami*yi temsil eden beyaz kâğıtlarla süslenmiş *sakaki* dalını önce sağ eli ile dalın altından nazikçe tutup alması ile başlar. Daha sonra sol eli ile dalın başından tutup göğüs hizasına getirerek *kami*nin önüne doğru yürür. Burada olabildiğince *sakaki* dalı göğüs hizasında tutulmaya çalışılır. *İkincisi, kami*nin bizzat bulunduğu bölüm olduğuna inanılan *Honden* önüne gidilir ve kırk beş derecelik açıyla hafifçe belden eğilerek *kami* selamlanır. *Üçüncüsü,* paralel bir şekilde tutulan *sakaki* dalı doksan derecelik bir açıyla saat yönünde döndürülür. *Dördüncüsü,* sakaki dalının sapından iki el ile nazikçe tutulup gözler kapatılıp *kami*ye dua edilir. *Beşincisi*, sakaki dalının altından sol el ile tutup *sakaki*nin sapı *kami*ye gelecek şekilde olduğu yerde çevrilir. *Altıncısı, sakaki*, sapı *kami*ye gelecek şekilde *shintai* önündeki masaya konulur. Yedincisi, *sakaki, Honden* önündeki masaya konulduktan sonra doksan derecelik bir açıyla belden iki kez eğilip, iki kez de el çırpılır. Daha sonra son kez doksan derecelik açıyla tekrar eğilerek *tamagushi* ritüeli tamamlanmış olur.[234]

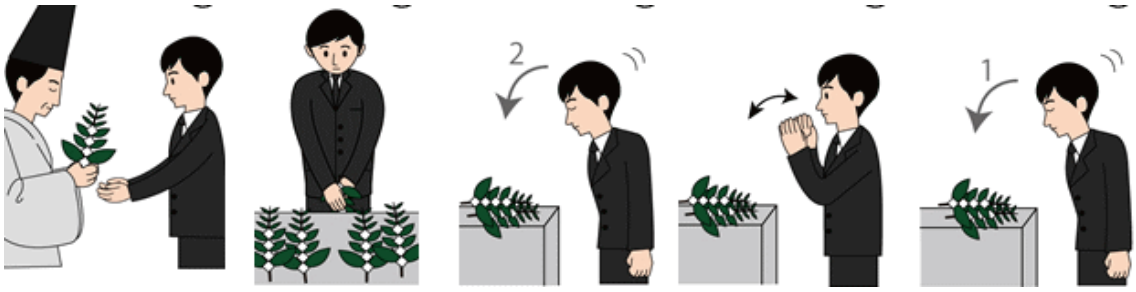

Resim 13: *Tamagushi* ritüelinin uygulanışı

Kaynak:https://cmscx.cmsjp.info/shimadaya/cimg/image_tamagusi.gif, e.t: 25.10.2019

[233]Shimazaki Susumu 島崎晋, *Jinja To Kamisama Ga Yoku Wakaru Hon* 神社と神さまがよくわかる本, Tokyo: PHP, 2007, s.14.
[234] Masuda, s.115.

2.3 Kutlama ve Anma

Şintoizm'de ibadet konusu için önemli olarak düşünülen bir diğer kavram, genellikle festival olarak tercüme edilen *matsuridir (*祭り). Her ne kadar günümüzde festival ya da kutlama olarak tercüme edilse de kelime anlamına bakıldığı zaman *matsuri* kelimesinin Şinto dininde temel tapınma objesi yani aşkın varlık olan *"kami"*lerin（神 gelişini bekleme gibi bir anlamı bulunmaktadır.[235] Ancak bu bekleme pasif bir eylemsizlikten ziyade duayı, orucu, arınmayı çeşitli sunuları da kapsayan nitelikli bir beklemeyi ifade eder.[236] Yukarıda da söz edildiği gibi ibadet kelimesini ifade etmek için kullanılan *"Saishi"* (祭祀) kelimesi kadar genel bir ifade olmasa da *"Matsuri"*（祭り) döneminde kişinin icra ettiği dini uygulamalar *(saigi* 祭儀) ibadet kapsamına girer. Bu yüzden *matsuri*ler ibadetin temel unsurları olma özelliği taşırlar. Şinto dininde insanlar *matsuril*er aracılığıyla *kami*lerle iletişim kurar.[237] *Matsu*ri ayinleri gerçekleştirilirken arınma, sunu ve dua gibi diğer ibadetler de uygulanır. O yüzden *matsuri kami*lerle buluşmak için türlü ritüellerin birleşimi sayılır.

Matsuri kelimesinin kökenine dair daha birçok düşünce yer almaktadır ancak bu görüşlere tezin üçüncü ana bölümünde yer verilecektir. Ancak genel olarak kutlama ya da yıllık şenlikler olarak ifade edilen *matsuri* kavramını *kami*lerle buluşma ve onları beklemek için bir araya gelen insanların gerçekleştirdiği ritüeller şeklinde ifade etmenin daha doğru olacağı vurgulanabilir.

[235] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて, s.86
[236] Satoshi Yamaguchi, *Shinto From An İnternational Perspective*, Tokyo: Ebisu-Kosyo, 2012, s. 21
[237]Yamanaka Takao 山中隆雄, *Nihon No Kokoro Wo Tsutaeru İse Jingu* 日本の心を伝える伊勢の神, Yamanaka: Moralogy İnstitude モラロジー研究所, 2007, s.78.

Ünlü Japon halk araştırmacısı Yanagita Kunio'nun da ifade ettiği gibi festivaller diğer zamanlarda gerçekleştirilen ve çoğu zaman *kannuşil*er ve tarafından yönetilmek zorunda olan ritüellerden farklı olarak belli bir seyirci katılımıyla gerçekleşir. Yine *matsuri*lerde geleneksel müzikler eşliğinde *kagura* adı verilen danslar yapılır. Japonya'da Şinto haricinde Budizm ile ilgili festivaller de bulunmaktadır ancak bu festivallere değinmek çalışmamızın maksadını aşmaktadır. Şintoizmdeki Matsuriler genel olarak yıllık büyük matsuriler ve küçük aylık matsuriler şeklinde sınıflandırılabilir. Belli başlı *matsuri*ler tezin üçüncü bölümünde anlatılacağı için burada sadece değinilmekle yetinilmiştir.

2.4 Dua ve Dua Ritüelinin Uygulanışı

Japoncada *"İnori"* (祈る) ve *"Hairei"* (拝礼) olarak telaffuz edilen[238] dualar, *kami*lere övgü, şükran ya da armağan edilen sunulardan (神饌) veya okuyan kişinin adını ve statüsünü ifade eden sözlerden oluşmaktadır. [239] Genellikle *jinja*larda rahipler tarafından okunan dualar dönemin konuşma diliyle yapılırken, zamanla konuşma dilinde yaşanan değişimler sebebiyle bu dualar günümüzde özel bir eğitim alınmadıkça anlaşılamayan klasik Japonca metinler halini almıştır. Bu metinlerin tam anlamıyla anlaşılabilmesi için Şinto kültürü ve klasik Japonca hakkında detaylı bilgi sahibi olunması gerekir. Her ne kadar Japonlar da klasik Japonca hakkında yeterli bilgiye sahip olmasalar da bu dua metinlerini ezberleyip ritüellerinde okurlar. Burada dua *kami* ile iletişim yollarından biri olarak değerlendirilir. *Kami*ler ile iletişim kurmak için bazı ön hazırlıklar bulunur. Dua da bunlardan biridir.

Şintoizm'de duanın iki anlamı bulunur. Birincisi *kami* ile iletişim kurallarına tabi, tıpkı bir ritüel gibi gerçekleştirilen ve kimi zamanda ritüelin temel bir parçası haline gelen

[238] Kikuo, s.96
[239] Sokyo Ono, *Şinto Kamilerin Yolu*, İstanbul: Okyanus Yayın, Çev: Suat Ertüzün, 2004, s. 63

dualardır. Bu dualar genellikle *jinja*larda ya da belli festival dönemlerinde bir rahip tarafından yönetilerek yapılır. *Norito* denilen ve sadece rahipler tarafından okunabilen klasik Japonca ile kaleme alınmış dualar bu sınıflandırmaya girmektedir.[240] İkincisi ise herhangi bir kurala bağlı olmadan yapılan bireysel dualardır. Ancak yine de Japonlar *kami* ile belli objeler vasıtası ile iletişim kurma anlayışları yüzünden küçük bir *kamidana* karşısında dua etmeyi tercih ederler.

Japonlar kural merkezli yaşamayı hayatlarını yönlendirmede ve düzenlemede temel bir amaç olarak görürler. Dolayısıyla bu durum ibadet hayatlarına da yansır. Özellikle herhangi bir *jinja*yı ziyaret (*omairi-*お参り) edip *kami*lerin huzurlarına çıktıklarında "*Nihai nihakushu ippai*" (二拝二拍手一拝) dedikleri el çırpma ve eğilme hareketlerinin nizami bir şekilde kullanımıyla icra edilen dua ritüelini gerçekleştirirler.[241] Basit bir tapınma gibi duran bu ritüel bile vücudun duruşunun derecesine kadar belirlenmiş kurallardan oluşur.

Şintoizm'de dua metinleri Japonların yaşamış olduğu önemli tarihi olayları yeni nesillere aktarma kaygısı ile akılda kalıcılığın daha güçlü olması için kafiyeli şiirler biçiminde kaleme alınmıştır. *Kami*lere saygı ve şükran (*kansha* 感謝) sunmanın yanında Japonlar dua ile köklü geçmişlerini de anmış ve aynı zamanda atalarına bu yolla saygı ve teşekkürlerini de iletmiş olmaktadır. Bununla birlikte Şintoizm'e göre dua, sadece *kami* ile iletişime geçmek değil, aynı zamanda geçmişle olan bir kucaklaşma ve millet olma bilincini yaşatmaktır.

Şintoizm'de *kami* ile buluşma yerleri olan *jinja*lara giriş yapmadan önce de dua ritüelleri yapılır. Dua ritüeli henüz *jinja*ya girmeden, girişin önünde başlar. Zira *jinja*nın

[240] Kato, s.55.
[241] Sadasumi Motegi, *Chishiki Zero Karano İse Jingu Nyumon* 知識ゼロからの伊勢神宮入門, Tokyo: Gentosha 幻冬舎, 2012, s.106.

dışındaki iki sütundan oluşan kapı şeklindeki *torii* karşısında eğilmek ilk dua ritüelini oluşturur. Çünkü Torii, tapınağın yerini net olarak gösteren temel bir işarettir. *Torii*lerin iki sütunundan birisi eril *kami*ler olan *kamuroki* (神漏岐) isimli *kami*leri, diğer sütun ise *kamuromi* (神漏美) isimli dişil *kami*leri temsil eder. İki sütunun ortasındaki çatı benzeri yapı ise henüz evren ve diğer *kami*ler yokken salt enerji forumunda bulunan büyük *Amenominakanushi* (Şinto inancına göre ilk *kami* ve kâinatın kaynağı) [242] *kami*sinin sağdan soldan görüntüsünü ve güzelliğini bağlayan gücü elde eden hareketini temsil eder.[243] Bu yüzden *torii* önünde eğilmek ve dua etmek çok önemlidir.

Torii kapılarını geçtikten sonra *jinja*nın önüne gelindiğinde *Nihai Nihakushu İppai* (二拝二拍手一拝) denilen dua ritüeli yapılır. Bu ritüel dört aşamadan oluşur.[244] *Birincisi,* önce dik durarak belden doksan derecelik bir açıyla tam eğilme hareketi yapılır ve bu hareket iki kez tekrarlanır. Eğilme hareketi (*ogamu* 拝む), vücudu eğerek yüce bir varlığa olan korkuyla karışık saygının sergilenişi olmakla beraber, toprağa dik duran bacaklar ve yere paralel duran vücudun üst kısmı yukarı doğru uzayan ateşin özü ile enine akan suyun özünü temsil eder.[245] Bu nedenle birinci hareket çok önemlidir. *İkincisi*, iki el düz bir biçimde avuç içleri denk gelecek şekilde göğüs hizasında birleştirilir. Ancak sağ el biraz öne doğru uzatılır. Böyle yaparak ateşi (*Ka* 火) simgeleyen sol el ile suyu (*Mi* 水) simgeleyen sağ el birleştirilir ve doğanın ruhsal enerjisi *kami* ortaya çıkartılmış olur.[246] *Üçüncüsü* iki kez el çırpılır. Bunu yaparak *kami*lerin dikkati çekilir. *Dördüncüsü*, birleştirilen eller göğüs hizasına getirilerek ilgili *kami*ye şükran ve saygı ifade eden dualar edilir. Tüm bu aşamalar bittikten sonra, ritüel bir kez daha tekrar edilerek sonlandırılır.

[242]Motohisa Yamakage 基央·山蔭, *The Essence of Shinto: Japan's Spiritual Heart,* Tokyo: Kodansha International, 2006, s.132.
[243] Kikuo, s.90
[244]Norio Fujimoto 藤本頼生, *Jinja To Kamisama Ga Yoku Wakaru Hon* 神社と神様がよ〜くわかる本, Tokyo: Hidekuza Sısutemu 秀和システム, 2014, s. 200-201
[245] Kikuo, s.126
[246] Kikuo, s.127

Resim 14: *Torii* isimli şinto kapısı

Kaynak:
https://www.britannica.com/topic/torii, e.t: 08.10.2019

Resim15: *Nihai Nihakushu İppai* 二拝二拍手一拝 ritüeli

Kaynak: Jinja Honchou Kyougaku Kenkyujo 神社本庁教学研究所, *Shintou no Shikitarito Kokoroe* 神道のしきたりと心得, Tokyo: İkedashoten, 1990, s.89.

Nihai Nihakushu İppai ritüeli *jinja* içerisinde de yapılır. *Jinja* kapısının önünde yapılan *Nihai Nihakushu İppai* ritüeli bu sefer *jinja* içerisinde kişinin yere kapanıp dua etmesiyle gerçekleşir. Dışardakinden farkı, *jinja*da *kami*ye mesafe olarak daha yakın

olması nedeniyle kişi orada daha derin bir tefekkürle dua eder. *Jinja* içerisinde yapılan *Nihai Nihakushu İppai* ritüelinin yapılışı dört aşamadan oluşur. Bunlardan *birincisi*, *kami*nin önünde omurga dik duracak şekilde dizleri bükerek oturmaktır. Buna *tatami* denir. *İkincisi*, dizler bükülü şekilde otururken iki kez yere kapanılır. Bu harekete *ojigi* denir. *Üçüncüsü*, yine oturmaya devam ederek eller omuz genişliğinde açılıp iki kez çırpılır. *Dördüncüsü*, bir kez daha *ojigi* yapılır ve ritüel sonlandırılır.[247]

Resim16:Jinja içerisinde yapılan *Nihai Nihakushu İppai* ritüeli.

Kaynak: Kudou Izu 工藤伊豆, *Shintou İro Ha- Jinja Matsuri No Kiso Chishiki* 神道いろは一神社祭りの基礎知識, Tokyo: Jinja Honchō Kyōgaku Kenkyū jo 神社本庁教学研究所, 2004, s.55.

Arınma ayinlerinde de *haraekotoba* (祓詞) denilen arınma duaları okunur. Arınma başlığında değinildiği gibi, *misogi* uygulamasına geçilmeden önce *haraekotoba* (祓詞) denilen dua okunur. Bu duada arınma *kami*si *Haraedo No Kami'*ye arınma ve temizlenme için dilekte bulunulur. *Haraekotoba* duası her bir hece ve kelimenin titreşimli

[247] Izu, s.54.

ve yüksek bir sesle uzatılarak söylenmesiyle yapılır.[248] Duanın tercümesi; "*İsmini ağzımıza alarak saygısızlık yapmaktan korktuğumuz Yüce ulu İzanagi Ookami, Tsukushi No Himuka No Odo No Ahagiara isimli yerde kirlerinden arındığı (harae) zaman zuhur eden ey Haraedo No Kami ! Eğer çeşitli talihsizliklere (sainan 災難) günahlara, kirliliğe bulaştıysak bizleri arındırıp saflığa kavuştur. Bunu bize bahşet diye senden yardım dileriz"* şeklindedir. Bu dua ile birlikte mitolojide *İzanagi*'nin yer altı dünyasından kaçtığında üzerine bulaşan pisliklerden (*kegare* 穢れ) arınması anılmış olur. Daha sonra *İzanagi*'nin arınma ritüelinin taklidi olan *harae* ayinleri yapılır.

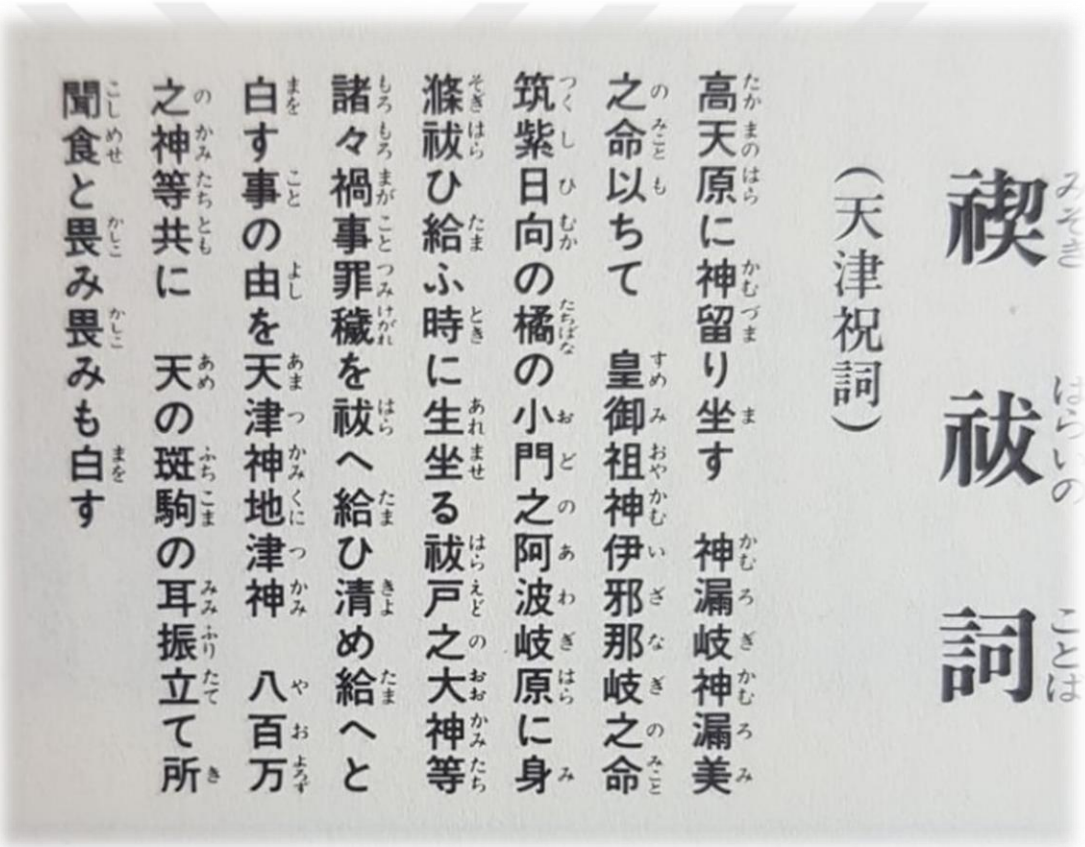

祓詞
（天津祝詞）

高天原に神留り坐す　神漏岐神漏美之命以ちて　皇御祖神伊邪那岐之命筑紫日向の橘の小門之阿波岐原に身滌ぎ祓ひ給ふ時に生坐る祓戸之大神等諸々禍事罪穢を祓へ給ひ清め給へと白す事の由を天津神地津神　八百万之神等共に　天の斑駒の耳振立て所聞食と畏み畏みも白す

Resim 17: Arınma ritüellerinde okunan dua *Haraekotobo*.

Kaynak: Hidemitsu Masuda 秀光増田, Shintou No Hon 神道の本, Tokyo: Gakken Plus 学研プラス, 1992, s.116.

[248] Masuda, s. 115.

İKİNCİ BÖLÜM

KUTLAMALAR ANMALAR FESTİVALLER

Şintoizm'de kutlama, anma ve festivaller yerel bir bölge ile ilgili olabildiği gibi doğum, evlilik v.b törenlerle de ilgili olabilmektedir. Bu başlık altında kutlama, anma ve festivallerle ilgili olarak *matsuri* ve *gyouji* kavramları üzerinde durularak Japonların aylık veya yıllık olarak gerçekleştirdikleri törensel etkinlikler hakkında bilgi verilecektir. Yine anma törenleri kapsamında, *kami*lerin karşılanması için gerçekleştirlen dini etkinlikler (*matsuri*) ile ölen kişiler için düzenlenen cenaze törenleri de anma uygulamaları kapsamında değerlendirilecektir. Festival başlığında ise Japonya'da tüm ülke tarafından kabul edilen ulusal kutlamalardan bahsedilecektir.

1. Matsuri Kavramı

Tezin birinci bölümünde *matsuri* kelimesinin etimolojik tahlili yapılmıştı. Buna göre *masturi*, günümüzde daha çok Japonlar tarafından geleneksel Japon müzikleri eşliğinde gerçekleştirilen toplu kutlamalar, anmalar ve festivaller olarak bilinmektedir.[249] Ayrıca *matsuri* kelimesi *kami*leri karşılamak için yapılan dini ritüelleri de ifade etmaktedir.[250] Özellikle dua, sunu, arınma ritüellerinde yapılan uygulamalar da *matsuri* kapsamına girmektedir. Çünkü *matsuri* daha çok *kami* ile ilişkili bir kavramdır.[251] bunların yanında k*ami*lerin gelişini hızlandırmak ya da onlar için yapılan teşekkür temalı

[249] Bozkurt Güvenç, *Japon Kültürü*, İstanbul: Boyut Yayıncılık: ilk basım 1980, 2010, s.119, 126.
[250] Makoto, s.77.
[251] Takeshi, s. 89.

ritüellerin tanımı için kullanılmaktadır. Yine halk inanışları, imparatorluk sarayı ve İse tapınağı ile ilgili ritüelleri ifade etmek için de *masturi* kavramına başvurulmaktadır.[252]

Matsuri yerel Şinto tapınaklarında yapılan aylık ya da yıllık törenleri de ifade etmektedir. *Matsuri*leri, sadece bayram ya da festival olarak değerlendirebilmek için tüm ülke genelinde bilinen anma ya da toplu kutlama törenlerinden oluşması gerekir. Ancak Japonya'da sadece belli bölgeye özgü birçok kutlama günü bulunmaktadır. Bu yüzden *matsuri* denilince tüm ülke tarafından bilinen ve kutlanan festivaller şeklinde bir tanımlama yapmak doğru değildir.

Genellikle festival denilince, karnaval şeklinde eğlenceli, hareketli, danslı törenlerden oluşan bir manzara düşünülmektedir. *Matsuri* kavramı daha çok bu yönüyle bilinse de festivalden daha kapsamlı bir kavramdır. Matsuri ritüelden kutlamaya ve anmaya, insan hayatındaki önemli geçiş dönemlerinde yapılan dini ritüellerden sıradan dualara varana kadar birçok uygulamayı içerisinde barındırır. Bu açıdan bakıldığında aslında *matsuri*, yaşamın canlı bir ifadesidir.

Belirli bir *matsuri* basit bir ritüel veya şenlik şeklinde olabilir ya da birkaç ritüelin şenlik ile birleşiminden de oluşabilir. Ancak temel olarak her *matsuri* arınma, sunu, dua gibi temel ibadetlerin yanısıra içerisinde *kami* olduğu düşünülen yapay kutu *mikoşi*leri taşıma, *jinjal*arı ziyaret etme gibi ritüellerden oluşur.[253] Birkaç köy *matsuri*si hakkında bilgi, verildikten sonra, bu dini olgunun temel yapısı daha belirgin hale gelecektir. Yine de herhangi bir *masturi*nin her yönünü anlayabilmek için kutlandığı bölgenin tarihsel ve sosyal arka planı hakkında bilgi sahibi olunması gerekir.

Yerel olarak kutlanan *matsuril*ere örnek olarak *Kurukowa Noh* örnek olarak verilebilir. Bu yerel *matsuri*ye göre, Şubat ayının başında yılda bir kez, Yamagata

[252] Makoto, s.76.
[253] Elizabeth Moriarty, "*The Communitarian Aspect of Shinto Matsuri*", *Asian Folklore Studies,* 1972, Cilt: 31, Sayı: 2, s.94.

bölgesindeki küçük bir köy olan Kurokawa'da Noh isimli Japon tiyatrosunun sergilendiği bir *matsuri* düzenlenir. Bu *matsuri*de köy halkından oluşan birkaç oyuncu ve köyün halkı *Hayashi* adı verilen müzisyenler de bu ritüeldeki yerini alır.[254] Tüm köy erkeklerinin katıldığı bu törende yaklaşık iki yüz katılımcının olduğu bilinmektedir. Bu kişilerin hepsi Kurukawa köyündendir ve çocuklar da bu gruba dâhildir. Burada dikkat çeken nokta, bu ritüele katılan ve aynı zamanda yöneten kişilerin normal hayatlarında farklı mesleklere sahip sıradan vatandaşlar olmalarıdır. Kişiler gerçek hayatlarında herhangi bir dini vasfa ve ünvana sahip değilken *noh matsuri*sini nasıl yapıldığına vakıf olacak şekilde yetiştirilmektedir. Çünkü Kurukawa'da *noh* etkinliklerine katılmak ve yönetmek Kurukawalı kimliğinin bir gereği olarak algılanır.

Kurukawa Matsuri güneş batmadan önce *kami*yi sembolize eden kâğıtlarla süslenmiş *sakaki* benzeri bir kutsal ağacın *obisama* denilen iki şamanik kişi tarafından törenin düzenleneceği alana getirilmesi ile başlar. Daha sonra oyuncular, müzisyenler ve oyunu izleyecek kişiler bu ağaç etrafında toplanarak yerlerini alırlar. Tamamen beyaz elbise giyen bir çocuğun temiz ve anlaşılır bir dille köyün refahı, insanların barışı ve mutluluğu için etkileyici davul sesleri eşliğinde dans ederek yaptığı yakarış duaları dinlenir.[255] Dans ederek yapılan bu duaya *daichi bumi* denir. Bu duayı yapan çocuk ise *chigo* olarak adlandırılır. Bu ritüel ile kötü ruhların kovulması ve *kami*nin o alana teşrif etmesi beklenir.[256] Daha sonra diğer oyuncuların dansı başlar. Bu dansta da *kami*nin alana teşrif etmesi için dualar edilir. Genellikle yerel *matsuril*erin hepsinde *kagura* isminde ritüel danslar gerçekleştirilir. Köken olarak bu danslar, mağaraya kapanan *Amaterasu*'nun tekrar yeryüzüne çıkması için diğer *kami*lerin mağara önünde kahkahalar eşliğinde yaptıkları dans ile ilişkilendirilir. *Kagura* dansları daha sonra *kamil*erin

[254] Momoko Yamaguchi 山口 百々男, *Nihon Nobunka Kankō Rekishi Jiten* 日本の文化・観光・歴史辞典, Tokyo: Sanshusha 三修社, 2014, s.457.
[255] Moriarty, s.122.
[256] Herbert E. Plutschow; Patrick Geoffrey, *Matsuri: The Festivals of Japan*, Tokyo: Curzon press, 1996, s.157.

dikkatini çekmek için bir çok *matsuri*de bir ritüel olarak kullanılmıştır. Kurukawa Matsuri, Kurukawa halkının toplu olarak gerçekleştirdiği yıllık ritüeller olarak tanımlanabilir.

Bir diğer yerel matsuri ise *Tohayama Shimotsuki Matsuri*'dir. Her yıl kasım ayının on birinde kutlanan bu *matsuri*de kış mevsimi ve kış gün dönümü ile ilgili ritüeller yapılır. Tezin *gyouji* başlığında on birinci *gyouji* olarak listede yerini alan bu matsuriyi yerel bir özellik taşıması açısından *matsuri* başlığı altında açıklamanın daha uygun olacağı düşünülmüştür. Zira bazı kaynaklarda *matsuri* olduğuna vurgu yapılırken bazı kaynaklarda *gyouji* listesinde ismi geçmektedir.

Japoncada *shimotsuki* on birinci ay anlamına gelmektedir. Edo döneminden itibaren sistematik bir şekilde uygulanmaya başlansa da kökeni antik Japon folklorüne dayanmaktadır.[257] Kasım ayında mevsim kışa döndüğünde gün ışığı alma saatleri kısaldıkça Tohayama vadisinde de tüm doğa yavaş yavaş adeta ölmeye başlar. Ağaçların yaprakları düşmeye başladıktan sonra, dondurucu soğuklar vadiye hâkim olur. Antik dönemde Japonlar güneşin bu azalan enerjisinin tekrar artması için *matsuri*ler düzenlemişlerdir. *Tohayama Shimotsuki Matsuri* de bunlardan biridir.

Shimotsuki Matsuri, *haraekotoba* denilen arınma duaları ve *harai- kiyome* isimli arınma ritüeli ile başlar. Arınma ritüelinden sonra *kami*leri karşılama (*kami wo mukae* 神を迎え) ritüeline geçilir. Yine burada *norito*dan kutsal dualar okunarak *kami*ler davet edilir. Daha sonra *kami*nin dikkatini çekmek amacıyla *Tohyama Shimotsuki Matsuri*'deki başlıca ritüellerden biri olan *Yudate ritüeline* geçilir. *Yudate* ayininde rahipler, nehirdeki suyu demir kazanlarda kaynatarak su ile ateşi buluşturmuş olur.[258] Böylece kutsal iki doğal fenomen ritüel esnasında birleşerek *kami*leri davet eder. Daha sonra kaynayan

[257] Sasaki Kazuo 佐々木一男, *Keiryū Kogane-Ki: Michi No Keiryū wo Motomete Tabi Shita Jūjitsu No Hibi* 渓流黄金記—未知の渓流を求めて旅した充実の日々, Tokyo: Tsuribitosha つり人社, 2007, s.37.

[258] Tanase Hisao 棚瀬久雄, *Dansō-Zoi No Kōeki-Ji To Bunka Ryūtsū No Kiseki* 断層沿いの交易路と文化流通の軌跡, Tokyo: Sōeishuppan 創栄出版, 2010, s.139.

kazanın etrafında *kagura* dansı yapılır. Bu yüzden bu ritüele *yudate kagura* da denir.[259] İnsanlar kazandaki kutsal suyu tüm *kami*lere adayıp daha sonra kendilerini yenilemek amacıyla kazandaki kutsal suyu üzerlerine dökerler. Böylece hem yenilenmiş olurlar hem de *kami*yi karşılamış olurlar.

Resim 20: *Yudate* ritüeli

Kaynak: http://shimotsukimatsuri.com/sys/wp-content/uploads/2016/02/P4_24-330x246.jpg, e.t: 07.10.2019

*Matsuri*nin gecesinden hemen sonraki gün doğumu, Güneş enerjisinin yeniden canlanması anlamına gelir. Bu yüzden ertesi sabah, gerek tapınak rahipleri gerekse *matsuri*yi düzenleyen köylüler de Güneşin bu çoğalan enerjisinden nasiplerini alarak daha sağlıklı hale geldiklerine inanırlar.

Matsuriler yukarıda da ifade edildiği gibi *kami* karşılama törenleri olarak ifade edilebilir. Ancak Japonya'da birçok bölge ve tapınakla ilişkilendirilen *matsuri* olduğu düşünüldüğünde *matsuri*lerin sayısının oldukça fazla olduğu söylenebilir. *Matsuri*

[259] Terence A. Lancashire, *An Introduction to Japanese Folk Performing Arts*, London: Routledge, 2011, s.34-35.

kelimesi bir şemsiye ad olarak altındaki ritüellerin genel adı şeklinde ifade edilebilir. Zira her matsuri de *kagura, yudate, harae, misogi, haraekotoba, mikoshi* taşıma, *shinsen* gibi bir çok ritüel icra edilir. O yüzden *matsuri*ler sıradan anma günleri değildir.

*Matsuri*nin *kami*leri karşılama anlamının olmasının yanında insan hayatındaki önemli geçiş evreleri için de *matsuri* kavramı kullanılabilir. Zira insan hayatındaki önemli geçiş dönemlerinde de ev halkı ya da akrabalarla birlikte *kami*ler ile buluşmak için *jinja*lara gidilir ya da eve gelmesi için *kami*lerin çağırıldığı ritüeller gerçekleştirilir. Bu açıdan bakıldığında *Obi iwai, hatsumiyamoude, shichigosan, seijinsai, kekkonshiki* gibi önemli geçiş dönemlerini ifade eden törenler de *matsuri* bağlamında değerlendirilecektir.

2. Geçiş Dönemi *Matsuri*leri (Kutlama ve Anmalar)

Şinto geleneğinde geçiş dönemi *matsuri*leri doğum öncesinden başlayıp doğrum zamanında ve çocuğun gelişim dönemine bağlı olarak çeşitlenen ve gelişen kutlamalardır. Yine bu başlık altında yetişkin hale gelen Japonların evlilik esnasında gerçekleştirdikleri *matsuri*ler de işlencektir. Bir de geçiş dönemi *matsuri*leri arasında özellikle ölüm ve sonrası ile ilişkili olarak yapılan *matsuri*ler söz konusudur. Bu başlık altında ölümle ilgili uygulamalara da yer verilecektir.

2.1 Doğum ve Çocukla ilgili Matsuriler

Küçük *matsuri* olarak da isimlendirilebilecek bu geçiş törenlerinin ilki *Obi iwai* (帯祝い) dir. Hamile kadınların beşinci ayında *jinjaya* gidip, *kami* ile buluşma maksadıyla sunu ve dua ritüellerini gerçekleştirdikten sonra karınlarına *obi* adı verilen bez kemer bağlanır. Bunu yapmakla bez kemer ile *kami*nin enerjisi çocuğa aktarılarak çocuğun sağlıklı doğması amaçlanır. Yine zaman zaman *iwai* yerine kullanılan *iwate* (岩) kelimesinin kaya anlamına geldiği düşünüldüğünde bu *matsuri*de anne karnındaki

çocuğun kaya gibi sağlam ve dayanıklı olarak doğması dilenir.[260] *Obi iwai* töreninin bitimindeki sunu ritüelinde kullanılan pirinçler hamile kadının ailesi arasında dağıtılarak [261] orada bulunan herkesin *kami*nin enerjisinden faydalanması sağlanır. Japonya'daki çoğu doktorun bu *matsuri*yi bebeğin ve annenin sağlığı için uygun bulması dikkat çekicidir. Doktorlara göre karnın altından sarılan kemer, fetüsün daha sabit durmasını sağlayarak annenin omurgasına yük binmesini engeller.[262] Böylece hem anne hem de bebek sağlıklı bir şekilde doğum sürecine yaklaşır.

Günümüzde bu *matsuri* daha çok hastanelerde yapılır. *Jinja*ya gitmekte zorluk çeken hamile kadınlar hastaneye giderek babanın *jinja*dan getirdiği kutsal bez kemeri doktor kontrolünde takarlar.[263] Sonuç olarak anne jinjaya gidemese de Japonlar için önemli olan bir geleneği yerine getirmiş olur. Çünkü Japonlarda ilk ritüeller çok önemlidir. Özellikle yeni doğacak bir bebeğin *kami* enerjisi ile tanıştırılması şinto geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Bebeğin daha anne karnında iken *kami* enerjsi ile güçlenmesi ve korunmasına dair inanç, *kami*nin Japon toplumundaki önemini bir kez daha hatırlatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında aslında büyük küçük farketmeksizin her *matsuri*nin *kami*lere sesleniş, onlarla iletişim ve buluşma hali olduğu açıkça gözlemlenebilir.

Diğer bir geçiş dönemi matsurisi *shichigosan* (七五三) dır. Japoncada *shichi* yedi, *go* (五) beş, *san* (三) üç anlamına gelmektedir. Bu matsuride her yıl on beş kasımda üç, beş, ve yedi yaşlarına giren çocuklar *jinja*ları ziyaret ederler.[264] Ancak günümüzde iş yoğunluğu sebebiyle on beş kasım eğer hafta sonuna denk gelmiyorsa, aileler on beş

[260] İshii Youko 石井洋子 ve dğr., *Otsukiai& Manā Dai Jiten* おつきあい&マナー大事典, Tokyo: Gakken 学習研究社, 2004, s.82.
[261] Kenji, s.92.
[262] Kittredge Cherry, *Womansword: What Japanese Words Say About Women,* Tokyo: Kodensha, 1987, s.82
[263] Cherry, s.82-83.
[264] Makoto, s.97.

kasımdan sonraki ilk hafta sonunu *shigosan*ı kutlamakla geçirmeyi tercih ederler. Japonya'da çocuklar için üç, beş ve yedi yaşları önemli geçiş dönemleri olarak kabul edilmektedir. Üç yaşına giren çocuklar artık saçlarını uzatabilir ve toplumun bireyleri haline gelmesindeki ilk adımı atmış olur. Beş yaşına giren çocuklar *kimono* ve *hakama* adı verilen geleneksel japon kıyafetlerini giyerler. Erkek çocuklar *hakama*, kız çocukları ise *kimono* giyer. Geleneksel bu giysilerle *jinja*ya giden çocuklar *jinja*da arınma ve sunu ritüellerine katılır.[265]

Köken olarak Edo Dönemi'nden daha eskilere dayanan bu *matsuri*nin isimlendirilmesi önceleri farklıydı. Üç farklı *matsuri* şeklinde kutlanılan bu *matsuri* daha sonra tek *matsuri* halini almıştır. İlk *matsuri* 2 ila 3 yaşındaki çocukların o güne kadar *okappa* tarzındaki kısa kabarık saçlarından daha uzun saç modeline geçiş yapıldığı *kamioki* törenidir. Daha sonra beş yaşındaki erkek çocukların ilk kez *hakama* ismindeki geleneksel Japon kıyafetini giydikleri tören *hakamagi no iwai*dir. Üçüncüsü ise yedi yaşına giren kız çocuklarının *kimono* giydikleri *obitoki* törenidir.[266] Bu üç ayrı *matsuri* günümüzde birleşerek tek *matsuri* olarak *shichigosan* halini almıştır.[267]

Çocuklar yedi yaşına kadar bu *matsuri* vasıtasıyla *jinjaya* her gittiklerinde *kami*den enerji alıp büyümeleri için gerekli olan yaşam enerjisini elde etmiş olurlar. Japon aileler bu etkinlikleri düzenli olarak yapmaya özen gösterirler. Zira Şintoizm'de çocukların yedi yaşına gelene kadar *kamisama*lara ait olduğu düşünülür.[268] O yüzden üç, beş ve yedi yaşlarında *jinja*ya gitmek ve *kami* ile buluşmak çok önemlidir. Çünkü her an

[265] Andou Kato 安藤卓, *Shiranaito Haji O Kaku Kankonsōsai No Manā Jōshiki* 知らないと恥をかく冠婚葬祭のマナー常識, Tokyo: PHP, 2011, s.121.
[266] Shibuya, s. 228.
[267] Kishikawa, s.76.
[268] Sakurai Haruo 櫻井治男, *Shintou no Tamenteki Kachi* 神道の多面的価値, İse: Hakugakukan Daigaku 皇學館大学出版, 2014, s. 129.

*kami*ler kendilerine ait olanı geri alabilirler. O yüzden bu yaşlarda çocukların jinjaya gidip, ilk dua ve sunu ritüellerini icra etmeleri gerekir.

Resim 21: *Shichigosan Matsuri*'de üç yaşındaki bir kız çocuğu

Kaynak: https://www.nippon.com/en/ncommon/ntents/features/53591/53591.jpg, e.t:10.12.2019.

Bir diğer önemli geçiş dönemi matsurisi *Hatsumiyamoude*'dir. Bu matsuride yeni doğan bebek ailesi tarafından *jinja*ya götürülür. Orada şinto rahibi tarafından bebek adına *kami*ye sunular takdim edilir. Böylece bebek adına *kami*ye teşekkür edilir. *Hatsumiyamoud*e törenlerinin yapılmasındaki temel amaç, yerel *kami*ye (ujikami) bebeğin dünyaya geldiğinin haber verilmesidir.[269] Erkek bebekler doğumdan yaklaşık otuz iki gün sonra, kızlar ise otuz üç gün sonra *jinja*ya getirilir.[270] *Jinja*daki *hatsumiyamoude* törenlerinde bebek annesi tarafından tutulmaz. Çünkü şinto anlayışına göre doğum yapmak *imi* (忌) denilen manevi kirlenmeye sebep olur. Buna göre doğum esnasında bebek de anne de kirlenir. Bebeğin bu doğum kirinden arınması yakaşık otuz üç gün, annenin arınması ise yetmiş beş gün sürer. Bu normal loğusalık süreci olarak da değerlendirilebilir. Bebek, *hatsumiyamoude* döneminde kendi *imi*sinden arındığı için *kami* karşısına çıkmaya hazır hale gelir. Ancak annenin *imi* durumu devam ettiğinden

[269] Kenji, s.93.
[270] Kato, s.116.

dolayı *hatsumiyamoude* töreninde bebeği tutmamalıdır. Bu *kami*lerin öfkelenmesine sebep olabilir. Bu yüzden bebeği annenin kayınvalidesi tutar.[271]

Anne ve babanın *hatsumiyamoude* töreninden sonra yerel *jinja*ya yaptığı para bağışı şinto geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu *matsuri*den gelen bağışlarla *jinjal*ar önemli bir gelir elde ederek geçimlerini idame ettirir. Japonya'da devlet tapınaklara ciddi bir ödenek ayırmamaktadır. Tapınaklar genellikle *hatsumiyamoude* gibi masturilerden elde edilen bağışlarla varlığını sürdürür. Bu açıdan Japonya'daki bu yerel *matsuri*ler hem tapınaklar hem de aileler için oldukça önemlidir. Zira aileler böyle matsuriler aracılığı ile diğer ailelerle tanışma fırsatı bulur. Çünkü aynı gün içerisinde doğumdan sonraki otuz üç günlük süreyi tamamlayan başka bebekler de aileleri tarafından *jinja*ya getirilir. Bu vesileyle aileler de birbirleriyle kaynaşma fırsatı bulur. Bu da *matsuri*lerin *kami* merkezinde toplumsal kaynaşmaya vesile olan yönünü gösterir.

Bir diğer geçiş dönemi *matsuri*si *seijinsai* (成人祭) dir. Bu *matsuri* ile yirmi yaşına gelen gençlerin toplumda birey olarak kabul edilmesi ve bu kabulün *kami* huzurunda onaylanması amaçlanır. *Seijinsai* törenlerinde yetişkinliğe giriş yapan gençler toplumda önemli bir yer edinmiş olur.[272]

Japonya'da birey olmak, toplumun önemli dinamiklerinden biri haline gelmektir. Çünkü toplumdaki her birey, toplumun kendisini temsil eder. Bu bağlamda, Japonyada'ki bireycilik anlayışı, kişilerin kendilerini toplumda ispatlamaya ya da kendi benliklerine toplumda yer açabilmek için kişileri başkalarıyla çatışmaya zorlayan bir felsefeye sahip değildir.[273] Aksine her bireyi temelde japon kültürünün değerli bir ürünü ve kültürel mirası olduğunu kabul eden bir anlayışa sahiptir. Bu yüzden *seijinsai* törenleri, japon toplumunu ayakta tutacak bireylerin topluma girişinin kabul edilmesi bağlamında önemli

[271] Kishikawa, s.75.
[272] Makoto, s.97.
[273] Masakazu Yamazaki, *Japon Kültürü*, çev: Oğuz Baykara, İstanbul: Bütek Yayınları, 2009, s.57.

bir geçiş dönemi olarak değerlendirilebilir. Bu geçiş yaşının yirmi olması modern düşüncenin getirdiği bir durumdan ziyade tarihi bir alt yapıya sahiptir. Japonyada devlet, yirmi yaşı (*hatachi* 二十歳) fiziksel ve ruhsal gelişimin tamamlanması bakımından en uygun yaş olarak değerlendirir. Antik dönemlerde de yirmi yaşın yetişkinliğe giriş yaşı olarak değerlendirildiği[274] düşünüldüğünde Japonların geleneklerine sıkı sıkıya bağlı oldukları anlaşılabilir.

Yirmi yaşına gelen gençler *seijinsai* törenlerinde aileleri ile birlikte evlerinin yakınlarında olan *jinja*ya giderek artık yetişkin olduklarını sunu ve dua ritüelleri ile *kami*ye açıklamış olurlar. Bu *matsuri*den sonra yetişkinliğe geçildiği için erkekler *genpuku* kızlar ise *mogi* olarak isimlendirilir.[275]

2.2 Evlilik ile İlgili Matsuriler

Bir diğer geçiş dönemi *matsuri*si ise evlilik töreni anlamına gelen *kekkonshiki* (結婚式) dir. Şinto evlilik töreni anlamına gelen *shinzenkekkonshiki* (神前結婚式) kavramı ile de ifade edilebilir.[276] Bu *matsuri*nin Meiji döneminden itibaren düzenli bir şekilde yapılmaya başlandığı düşünülmektedir.[277] Meiji döneminden önce de gelin ve damadın ailesi, yakın akrabalar ve komşuların davet edildiği düğünler şeklinde icra edildiği düşünülür.

İzanagi ve İzanami siluetlerinin önünde gerçekleştirilen bu *matsuri* Şinto geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Meiji restorasyonuyla birlikte ülkenin Şinto temelinde yeniden yapılandırılmasını esas alan düşünceyle evlilik törenlerinin Şinto tapınaklarında yapılması kararlaştırılmıştır. Buna göre evlilik törenleri sistemli ve kurallı ritüellerden oluşan bir *matsuri* halini almıştır. Meiji dönemi öncesine göre daha formal

[274] Haruo, s.178.
[275] Kenji, s.97.
[276] Yamaguchi, s.229.
[277] Tanba Hajime 丹波元, *Maru Kajiri Reigi Sahō* まるかじり礼儀作法, Tokyo: PHP, 2004, s.1.

ve ciddi bir atmosferde gerçekleştirilen *kekkonshiki matsuri*ler, Meiji döneminden sonra evlilik kurumuna verilen önemi hatırlatmaktadır.

Shinzenkekkonshiki törenleri öncelikle gelin ve damadın arınma ritüeli yapmasıyla başlar. Bu ritüele *shubatsu* (修祓) denir. Gelin ve damat arınma için *temizu* yaptıktan sonra *jinja*ya girip, *kami*nin dikkatini çekmek için birlikte el çırparak dua eder. Buna *Saishuippai* (斎主一拝) denir. Daha sonra *kami*ye pirinç ve sake takdim edilerek sunu ritüeli gerçekleştirilir. Bu sunu ritüeli *kensen* (献饌) adıyla isimlendirilir. *Kami*nin önünde sunular dururken gelin ve damat *norito* isimli dua kitabından yüksek sesle dualar okur. Bu eylem, duanın *kami*ye takdim edilmesi anlamında *noritosoujou* (祝詞奏上) olarak ifade edilir. Daha sonra *kami*ye sunu olarak verilen kutsal sakenin dolu olduğu fincanı iki kez ağıza değdirdikten sonra üçüncüde içerek *sankonnogi* (三献の儀) ritüeli yaparlar. Bu ritüel kötü ruhların kovulması için gelin ve damadın *kami* için sunulan içkiyi kendi aralarında paylaşıp içmesi anlamına gelir. Sakelerin içilmesinden sonra gelin ve damat birbirlerine dönerek *kami* huzunda bir ömür boyu birlikte olacaklarına yemin ederler. Buna *kami*ye yeminin arz edilmesi anlamında *seishisoujou* (精詞奏上) denir. *Seishisoujou* ritüelinden sonra şinto rahibi huzurunda *tamagushi* ritüeli yapılıp dua edilir. Sonunda ailelerde gelin ve damatın yaptığı gibi kutsal sake dolu fincanı iki kez ağza değdirip üçüncüde sakeyi içip dua ederler. Daha sonra *kami* için takdim edilen sunular kaldırılır; buna *tessen* (鉄線) denir. Tören bitiminde son olarak *kami*nin huzurundan ayrılacaklarının haber verilmesi maksadıyla ellerin çırpıldığı *saishuippai* ritüeli yapılır ve tören biter.[278]

Kekkonshiki törenlerinde erkeğin giydiği kıyafete *montsuki haori hakama* denir. Genellikle siyah uzun pelerinden oluşur. Gelinin giydiği kıyafete ise *uchikake* denir. Bu

[278] Ishikura Yutaka 石倉豊, *Kekkonshiki no mana* 結婚式のマナー, Osaka: Hoikusha 保育社, 1975, s. 44-47; Mitsuhashi Takeshi 三橋武, *Shintou No Hon* 神道の本, s.252-253.

kıyafet uzun ve beyaz bir *kimono* şeklindedir. Gelinin başı burnuna kadar *tsuno kakushi* adı verilen beyaz bir örtüyle örtülür. Aileler de resmi kıyafetler giyerek törene katılırlar.[279]

Resim 22: Evlilik töreninde gelin ve damat

Kaynak: Takaya Okayama 丑山孝枝, *Mite Wakaru Nihon* 見てわかる日本, s.115.

2.3 Ölümle İlgili Matsuriler

*Matsuri*ler genellikle eğlence ve kutlamalarla bağdaştırılır. Ancak insan hayatında ölüm gerçeğinin olduğu düşünüldüğünde Şintoizm'de geçiş dönemi *matsuri*si olarak cenaze törenlerinin de önemli bir yeri vardır. Bu matsuriler şinto tarzı cenaze törenleri anlamında *shinsousai* (神葬祭) olarak ifade edilir.[280]

Daha önce değinildiği gibi, Budizm'in Japonya'ya gelişi ile birlikte askeri *bakufu* hükümetleri Budist cenaze törenlerinin yapılmasını zorunlu tutmuştu. Ancak daha sonra Yoshida klanının etkinliği ile *shinsousai* isminde Şinto tarzı cenaze törenleri

[279] Okayama, s.115.
[280] Fujimoto, s.170.

geliştirilmiştir. Budist tarzda büyük bir *Buda* heykeli önünde gerçekleştirilen cenaze törenleri daha sonra Şinto tarzı ile farklı aşamalardan oluşan bir *matsuri* halini almıştır. Edo Dönemi'ndeki Budist cenaze törenlerinin zorunlu tutulmasına tepki olarak ortaya çıkan bu törenler Meiji döneminde oldukça meşhur bir *matsuri* haline gelmiştir. Ancak günümüzde Japonların sadece %2lik bir kısmı Şinto tarzındaki cenaze törenlerini tercih etmektedir. Bunun nedeni Budist tarzı cenaze törenlerinin Edo döneminde Şinto rahiplerine bile dayatılarak topluma iyice yerleştirilmesidir.[281]

Shinsousai isimli cenaze törenleri, yedi aşamadan oluşan ritüelleri ile bu ritüellerin uygulanmasından sonraki elli günlük bir süreci kapsar. Bu ritüellerin hepsi tamamlanıp elli gün geçtikten sonra ölen kişi artık tapınılan ve ailesini koruyan bir *kami* haline gelir. *Shinsousai* töreninde uygulanan yedi aşamadan *birincisi, tsuyasai* (通夜祭) denilen ve kişinin ölümünden sonra cenaze törenine geçilmeden önce ölen kişinin bir gece boyunca bekletilmesidir. Bunu yapmakla kişideki yaşam enerjisinin tamamen bittiğinden emin olunur. İkincisi, ölen kişinin ruhunun *reiji* (霊璽) ismindeki küçük sunaklara transfer edildiği *senrensai* (遷霊祭) ritüelleridir.[282] Bu ayin ile *reiji* isimli sunağa transfer olan ruh, elli günün sonunda ailesini koruyabilecek bir *kami* haline gelir. *Üçüncüsü,* cenaze töreni evde yapılmayıp *jinja*da yapılacaksa *jinja*ya gidiş zamanı akraba ve komşulara haber verilir buna *hakkyuusai* (発柩祭) denir. Eğer tören evde yapılacaksa bu aşama atlanır. *Dördüncüsü*, vefat eden kişinin ailesi ve arkadaşlarının katılımıyla ölen kişi için düzenlenen *soujousai* (葬場祭) ayinidir. Bu ayinde ölen kişi için *norito*dan dualar okunur ve *kami* olma yolculuğunda başarılı olması için diğer *kami*lere de dua edilir. Bu aşama ölen kişinin fiziksel olarak bütün halde kaldığı son aşamadır. Bundan sonra

[281] Mitsuko Yoshikawa 吉川美津子, *Zukai Nyūmon Gyōkai Kenkyū Saishin Sōgi Gyōkai No Dōkō To Karakuri Ga Yoku Wakaru Hon* 図解入門業界研究最新葬儀業界の動向とカラクリがよーくわかる本, Tokyo: Hidekazu 秀和システム, 2010, s. 90.
[282] Ogino Yoshiyuki 荻野善之, *Saishinhan Atarashī Sōgi Hōyō No Susumekata& Manā* 最新版新しい葬儀・法要の進め方&マナー, Tokyo: Hidekazu 秀和システム, 2010, s. 89.

ölünün yakımına geçilir. *Soujousai* ayini kaybedilen insanın vücut olarak hala tek parçayken yakınları ile son kez buluşup vedalaşması açısından cenaze töreninin en önemli bölümünü oluşturur. *Beşincisi*, ölü bedenin yakıldığı *kasousai* (火葬祭) ayinidir. Bu ayinde ölünün bedeni *kasoushi* (火葬詞) adı verilen ilahiler eşliğinde yakılarak dua edilir. Günümüzde Japonya'da bu işlem genellikle modern krematoryumlarda yapılır. Çok yüksek sıcaklıklarda ölü bedenini toz haline getiren fırınlar, cenaze törenlerinde önemli bir role sahiptir. *Altıncısı* ise yakma işleminin bitiminde, küllerin aynı gün içerisinde aileye teslim edilmesinden sonra *hakasho* (墓所) denilen mezarlıklardaki sunaklara küllerin takdim edilme ritüelidir. Bu ayine *maisousai* (埋葬祭) denir. Bu ayinde küller, sunak mezarlara konmadan önce küllerin takdim duası anlamına gelen *maisoushi* (埋葬詞) isimli ilahiler okunur. *Son olarak, maisousai* ayininin bitiminden sonra cenaze yakınları eve dönerek, törenin birinci aşamasında ölen kişinin ruhunun transfer edildiği *reiji* sunağına törenin bittiğini haber vermek için dua ederler.

*Shinsousai matsurisi*nin yedi aşaması tamamlandıktan sonra elli günlük bekleme süresi başlar. Ellinci güne ulaştıktan sonra, *reiji*ler ölen kişinin *kami* olduğunu simgeleyen tapınma objeleri haline gelir. Böylece ölen kişiler, *shinsousai* töreninin ayinleri ile ailesini koruyan ve zor zamanlarda yardımına başvurulan bir *kami* haline gelmiş olur.

2. Festivaller (Gyouji)

Japonca'da daha çok Japonya'da ülkenin her yerinde kutlanan şenlikler ya da bayramlar için kullanılan bu kavram "festival" olarak da ifade edilebilir. Özellikle Japonya'da her ay için kutlanan festivaller için on iki ayın festivali anlamında *nenchuu gyouji* (年中行事) kavramı kullanılır. Bu kavramın festivallerin karşılığı olarak Heian

Dönemi'nden itibaren kullanıldığı düşünülmektedir.[283] Türkçeye yıl içerisindeki festivaller olarak tercüme edilen *nenchuu gyouji*ler geleneksel kültüre derinden kök salan inanç ve uygulamaların toplum tarafından kutlamalarda icra edilmesi bakımından sayıca çok fazladır. Özellikle *otera* denilen Budist tapınaklarında da kutlanan *gyouji*ler olduğu dikkate alındığında Japonya'da çok fazla festivalin bulunduğu anlaşılır. Hatta *otera*larda festivallerin düzenleniyor olması birçok festivalin Budizm kökenli olduğunu akla getirse de Şinto ile ilgilenen bazı yazarlar bunu kabul etmeyip, aslında Budist festivallerinde bile arınma, sunu dua ibadetleri gibi temel Şinto ögelerinin bulunduğunu savunur.[284]

Meiji restarasyonu ile Şinto ve Budist olarak sınıflandırılan festivaller, genel olarak eğlence, kutlama gibi yönlere sahip olmaları bakımından benzerlik gösterirler. Ancak japonya'da Şinto kültüründen bağımsız herhangi bir festival düşünülemez. Zira Şintoizm gözden çıkarıldığında Japon kültürü de atlanmış olur.

2.1 Festival Takvimi

Kuşkusuz japon kültüründe festivallerin kutlanma zamanlarıyla ilgili en önemli unsur takvimdir. Japonjada *koyomi* kelimesi takvim kelimesinin karşılığıdır. Kelimenin etimolojisine inildiğinde *ko* gün anlamına gelirken *yomi* ise okumak anlamına gelir. Dolayısıyle ortaya günlerin okunması gibi bir anlam çıkmaktadır.[285] Buradaki gün kelimesinin normal güneş gününü mü yoksa bahar ile ilişkilendirilen aydınlığı mı ifade ettiği tartışma konusudur. Diğer milletlerde olduğu gibi Japonlar da antik dönemlerden itibaren ayın dünya etrafındakini dolanımını esas alan ay takvimini kullanmışlardır. Çünkü bilindiği gibi çıplak gözle kolay takip edilebilen ayın evreleri sayesinde kolay bir hesaplama yapılabilmekte ve bunu yapmak için herhangi bir teknolojik hesaplama aracına

[283] Takahiro Okuno 奥野高広, v.dgr, *Sengoku Jidai No Kyūtei Seikatsu* 戦国時代の宮廷生活, Tokyo: Zokugunshoruijū kanseikai 続群書類従完成会, 2004, s.57.
[284] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて s. 153.
[285] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて s. 154

ihtiyaç duyulmamaktadır. Ayın dünya etrafındaki bir dolanımı 29,5 güne tekabül eder ve bu süreç içinde oluşan ayın evreleri takvimlendirme için büyük kolaylık sağlar. Bu yüzden Meiji dönemine kadar Japonlar festival zamanlarını hesaplarken ay takvimini kullanmayı tercih etmişlerdir.

Meiji döneminden sonra Gregoryan takvimine geçilmiş ve birçok festivalin tarihi de yer değiştirmiştir. Örneğin eskiden Japonların kullandığı ay takvimine göre yeni yılı karşılama festivali olarak bilinen *Shougatsu Gyouji* baharın ilk gününde kutlanmaktaydı. Acak Meiji döneminden sonra Gregoryan takvimine geçilmesiyle yılbaşı günü olarak 1 Ocak tarihi kabul edilmiştir. Zira hükümet ofislerinde ve okullarda güneş takviminin kullanılması festivallerin tarihinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Günümüzde Japonya'daki yeni yıl tebrik kartlarına bakıldığında üzerinde erken bahar anlamında *hatsu haru* (初春), baharı karşılama anlamında geishun (迎春), yenibahar anlamında ise *shinshin* (新春) gibi ay takviminden kalma ifadeler yazılıdır.[286] Normalde kış mevsimi girmesine rağmen hala kartpostallarda bahar ile ilgili ifadelerin yazılı olması dikkat çekicidir. Bu durum Japonların kültürel genlerini koruduğuna dair önemli bir göstergedir.

Ay takviminde dolunay en önemli evre olarak görülmekteydi ve *tsukitachi* olarak ifade edilirdi. Günümüzde bile her yeni dolunayda *kamidana*lara sunular takdim edilir. Ancak Dolunay sadece Japonya için değil; diğer asya ülkeleri içinde önemlidir. Zira Vietnam savaşı sırasında ay takviminde yeni yıla denk gelen zaman diliminde ateşkes ilan edilip kan dökülmemiştir.

Sonuçta Japon festivalleri hesaplanırken ay takvimi esas alınmakla birlikte, çok sayıda festivalin olduğu dikkate alındığında Japonya genelinde kutlanan *nenchuu gyouji* olarak ifade edilen on iki festivalden bahsedilecektir.

[286] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて s. 154-155.

Matsuri başlığında *matsuri*lerin daha çok *kami*leri karşılama ile ilgili yönü dar ve geçiş dönemlerinde yapılan kutlamaları ya da anmaları ifade ettiğine değinilmişti. Hatta *matsuri*nin ibadet kelimesinin yerine de kullanılan bir kavram olduğu düşünüldüğünde *gyouji* ve *matsuri* kavramları arasındaki nüansa değinmenin önemli olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda çapı daha geniş ve tüm ülke tarafından zamanı bilinen ve kutlanan bayram niteliğindeki şenliklere *gyouji*, herhangi bir bölgeye ya da *jinja*ya ait bir kutlama ya da insanın önemli geçiş dönemlerinde yapılan uygulamalar veya herhangi bir toplu ibadet için *matsuri* kavramını kullanmak daha doğru olacaktır. Bundan sonra miladi takvimde her ay kutlanan *nenchuu gyouji* isimli on iki festival incelenecektir.

2.2 Yıl İçinde Yapılan Festivaller (*Nennchuu Gyouji*)

Japonyada yeni yılın karşılandığı ve yılın ilk festivali olarak *shougatsu* (正月) ismindeki festival kutlanmaktadır. Bu festival *nenchuu gyouji* festivallerinin ilki olarak kabul edilir. Bu festivalin ana teması ülke çapında yeni yıl *kami*si olarak kabul edilen *toshigami* (年神)'nin karşılanmasıdır. *Toshigami* yerine kullanılan birçok kelime olsa da bu kelime tarım ve bereketle ilişkilendirilen bir kavram olarak düşünülebilir.[287]

Japonlar yılbaşı olarak baharın ilk gününü kutlarlardı. Bunun nedeni pirinç ekimi yapabilmeri için gerekli şartları sağlayan bahar mevsiminin gelmesiydi. Bu yüzden *shougatsu* festivalinde pirinç ekimi ve bereketi simgeleyen uygulamalar yapılır. Öncelikle evlere veya evlerin önüne *kadomatsu* (門松) denilen çam ağacı dalları ya da bambudan oluşan süsler yerleştirilir. Bu süslerin yeni yıl *kami*si tarafından ziyaret edileceğine inanılır. Günümüzde yılbaşı dönemlerinde Japonya'daki alışveriş merkezlerinin önündeki *kadomatsu*lar, bu süslemelere örnek olarak verilebilir. Eskiden bahar döneminde ekim için bereketi getiren *toshigami*yi karşılayan *kadomatsu*lar,

[287] Sachiya Hiro, *Hiro-Sa Chiya Ga Kiku Shintō No Seiten* ひろさちやが聞く神道の聖典, Tokyo: Suzuki Shuppan 鈴木出版, 1993, s.93.

günümüzde yeni yılı, şansı ve sağlığı sembolize etmektedir. Şinto inanışına göre *toshigami* yeni yılı getirmenin yanında insanlara bereket, sağlık, mutluluk taşıyan ruhu da getirir. Bu ruh tamamen yeni yılın yaşam enerjisni (*seimeiryoku* 生命力) içinde barındıran yeni yılın ruhudur.

Resim 23: Çam dalları ve bambu ile süslenmiş *kadomatsu* 門松

Kaynak: https://www.livio.com.tw/新年期間, e.t: 15.12.2019

Japonlar yeni yılın kutlu olsun anlamında *Akemashite omedetou gozaimasu* (明けましておめでとうございます) diyerek birbirlerinin bayramlarını kutlamış olurlar.[288] Yine yeni yılda Japonlar *osechi* (お節) denilen bento tarzındaki tabaklara benzer büyük tepsilere yemekler hazırlar. Bu yemeklere yılbaşı yemeği anlamında *toshikoshi zen* (年越し膳) denir. Yemeklerde genellikle bahar ve berketle ilişkilendirilen *zouni* (雑煮) isimli ıslak pirinç kekleri bulunur.[289] Islak pirinç kekleri beyaz ve siyah pirincin karışımından elde edilen yiyeceklerdir. Edo döneminde yılbaşı ve sonraki üç gün

[288] https://kotobank.jp/word/明けましておめでとうございます, e.t: 16.10.2019

[289] Kumiko Iijima 飯島久美子, v.dgr, "*Toshikoshi- Shougatsu no Shoku Shuukanni Kansuru Jittai Chousa*" 年越し・正月の食習慣に関する実態調査, *Nihon-Chō Ri-Ka-Gaku-Kai-Shi* 日本調理科学会誌, 2006, Cilt: 39, Sayı: 2, s. 161.

Toshigami'ye sunulan bu ıslak keklerin, *toshigami*nin getirdiği yaşam gücü enerjisini içine çektiğine inanılırdı. Daha sonra ev halkı bu kekten yiyerek yılbaşına daha sağlıklı girdiğine inanırdı.[290] Bu yüzden günümüzde bu yemek, sunu olarak *kamil*ere takdim edilmese de restoranlarda yılbaşı gecelerinde çokça tüketilmektedir.

Sonuç olarak günümüzde *Shougatsu Gyouji*, temel olarak *kami* enerjisinin sembolü *kadomatsu*larla evin dışını süsleme (*kazaru* 飾る) ile geleneksel Japon yemeklerinin hazırlanıp yılbaşı gününde yenilmesi gibi etkinliklerden oluşur.

Ay takviminde ikinci ay kutlanan festival *setsubun gyouji* (節分行事)'dir. Güneş takviminde şubat ayına denk gelmektedir. Bu gyouji, baharın gelişini haber vermesi bakımından önemlidir. Zira Şubatın sonuna doğru kış mevsiminin gücü zayıflar ve canlılar yeniden hareketlenmeye başlar.[291] Bu açıdan *shougatsu* ile yakından ilişkili bir festivaldir. *Setsubun gyouji* insanlarda geçen yıldan biriken maddi ve manevi kirleri (*kegare, tsumi*) temizlemek amacıyla kızartılarak kurutulmuş soya bezelyelerinin *jinja* yakınındaki sokaklarda saçılmasıyla icra edilen arınma temalı birkaç uygulamadan oluşur. Bu uygulamalara *mame maki* (豆撒き) denir.[292] Soya bezelyelerini saçan kişilerden erkek görevlilere *toshiotoko* (年男), kadın görevlilere ise t*oshionna* (年女) denir.[293] Bu görevlilerin yaptığı *mame maki* uygulamasıyla kötü ruhların kovulacağına inanılır.[294] İnsanlar giydikleri *kimono*lar ile birlikte *mame maki* ayininden sonra sokak aralarında kahkahalar eşliğinde dolaşarak üzerlerinde kalan son kötü ruh enerjilerinden de arınmış olurlar.

[290] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて, s. 158.
[291] William Shurtleff; Akiko Aoyagi, *History of Soynuts, Soynut Butter*, Lafayette: Soyinfo Center, 2012, s.161.
[292] Noritake Kanzaki 神崎宣武, *Matsuri no Shoku Bunka* まつりの食文化, Tokyo: Kodokawa Shoten 角川書店, 2005, s.101.
[293] Nakae Katsumi 中江克, *Edojō No Meikyū Ōoku No Nazo Wo Hodoku* 江戸城の迷宮 「大奥の謎」を解く, Tokyo: PHP, 2006, s.52.
[294] Kishikawa, s.96.

Resim24: *SetsubunGyouji*'de *mamemaki* 豆撒き ritüelini yapan kadın *toshionna* 年女

Kaynak:https://farm5.static.flickr.com/4763/39139548175_620d68ea2a_m.jpg, e.t: 15.12.2019

Setsubun Gyouji festivali, her ne kadar baharla ilişkilendirilen bir festival olsa da insanların toplu halde arınması ile ilgili temel bir *gyouji*dir. Bu bağlamda festivalde arınma ritüelleri önemli bir yer tutar. Zira *mamemaki* uygulaması sadece *jinja*larda değil; evlerde de marketten alınan *mame*ler kullanılarak yapılabilir.

Mart ayının üçüncü gününde kutlanan festival ise *hinaningyoua* (雛人形) adındaki kumaştan yapılma oyuncak bebekler ile süsleme yapılarak kutlanılan kız çocukları için düzenlenen bir festivaldir. Bu festival *hinagyouji/ hinamatsuri* olarak bilinir.[295] Kökenine gidildiğinde, antik dönemde Çin'de *joushi* (上巳) denilen yılan ayında insanlar kukla bebeklerini alarak sahil kenarlarına gidip temizlenip arınırlardı. Bu

[295] Takeda Kyouko 武田京子, "*Katei Kyōiku Kara Mita Hina Matsuri*" 家庭教育からみた雛祭, *Iwatadaigaku Kyouiku Gakubu Kenkyuu Nenpou* 岩田大学教育学部研究年俸, Iwate: Iwate University, 1995, Cilt: 54, Sayı: 2, s.79.

geleneğin daha sonra Japonya'ya geldiği ve ilk olarak imparator ve soylular arasında daha sonra ise halk arasında yayıldığı bilinmektedir.[296]

Özellikle Edo döneminde İmparator için yapılan bebeğe *dairibina* denilirdi. Bu bebek nehirde dualar eşliğinde temizlenirken imparatorun gıyabında arınma ayini de gerçekleşmiş olurdu. Günümüzde ise kız çocuklarının mutlu bir geleceğe sahip olmaları için ülke genelinde kutlanan bir festival halini almıştır. Bu festivalde kız çocuklarıyla birlikte ailelerin de belalardan uzak durması için *hinaningyou* isimli oyuncak bebeklere *kimono* giydirilerek sunularla birlikte *kami*lere adanır. *Hishimochi* olarak ifade edilen bu sunularda ıslak pirinç keki, sake ve kırımızı pirinç bulunur.[297]

Mart ayında bahar gün dönümüyle gündüz süreleri artmaya başladığı için insanlar kendi bölgelerindeki *jinja*lara gidip *kami*lere teşekkür ederler. Bu günlere bahar ekinoksuna yaklaşan gün anlamında *shanichi* (社日) denir.[298]

Sonuç olarak *Hinagyouji*, çocukların sağlıklı büyüyüp her türlü musibetten uzak kalması için gerçekleştirilen eğlenceli bir festivaldir.

Dördüncü ayda kutlanan festival ise *hanami* (花見) olarak da bilinen *hanagyouji*dir. Çiçek bayramı ve çiçekleri seyretme festivali olarak da ifade edilebilir. Zira *hana* kelimesi Japoncada çiçek anlamına gelmektedir. Ancak bu festival daha çok Budizm ile ilgili olduğu için burada sadece genel hatlarına değinilecektir. *Hanami*'de Buda'nın doğumu kutlanmakta ve çiçeklerde onu temsil etmektedir. Ancak *hanami*nin antik dönemde dağ inancı ile ilgili bir dini uygulamadan geldiğini düşünenler de bulunmaktadır. Antik dönemde dağ eteklerinde kurulan köylerde dağın zirvesindeki kar eridikten sonra, dağ *kami*sinin köylere inerek çiçekleri canlandıracağına

[296] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて, s.162.
[297] Okayama, s.103.
[298] Kishikawa, s. 97.

inanılırdı.[299] *Yamagomori* (山籠もり) denilen bu anlayış daha sonra Budizm öğretileri ile harmanlanarak Buda'nın doğumu ile ilişkilendirilmiştir. Bu festivalde genel olarak tütsü yakılır ve Buda'ya şükran ifadeleri içeren dualar okunur.

Beşinci ayda iki önemli festival kutlanmaktadır. Bunlardan *birincisi* merkezi İse şehrinde olan *Omitagyouji* (御田行事) dir. *Ondasai* (御田祭) da denilen bu festival Japonlar için önem arz eder. Zira Japonlar bu festivalle atalarından gelen pirinç yetiştirme ile ilgili dini bir geleneği yaşatırlar. Festivalin ana temasını baharın gelmesiyle dağdan inen *yamano kami*yi dağın eteğindeki pirinç tarlalarında karşılamak için yapılan kutlamalar oluşturur.[300] Bu kutlamalar da çiçek desenli *kimono* giyen *saotome* (早乙女) isimli kadın oyuncular pirinç ekim şarkısı (*taue uta* 田植歌) söyleyerek pirinç ekerler.[301] *Saotome*, aslında antik dönemde pirinç ekiminde çalışan kadınlar için kullanılan bir terimdir. Bu terim daha sonradan festivalde görev alan kadınlar için kullanılmaya başlamıştır.[302]

İkinci önemli festival ise çocuklar günü anlamına gelen *kodomo no hi* (子供の日) dir. Bu festivali ifade etmek için kullanılan birkaç kelime daha vardır. Bunlar *tango no sekku* ve *gogatsu ningyou*'dur.[303] 5 Mayıs Japonya'da aynı zamanda ulusal çocuk bayramı olarak kutlandığı için resmi tatil günüdür. *Kodomo no hi* ile ilgili en dikkat çekici özellik, sazan şeklindeki flamaların evlerin önlerine veya dağlık alanlarda rüzgâra karşı asılmasıdır.

Sazan balığının güçlü akıntılara direnip uzun süre beslenmeden hayatta kalabilme özelliğinden dolayı Japon kültüründe önemli bir yeri vardır. Bu yüzden *kodomo no hi*

[299] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて, s.163.
[300] Kanzaki, s.198.
[301] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて, s. 165.
[302] https://kotobank.jp/word/早乙女, 日本大百科全書(ニッポニカ), e.t: 15.12.2019
[303] Okayama, s.105.

festivalinde erkek çocuklarının bu balıktan ilham alarak güçlü olmaları ve hayatta karşılacakları zorluklara karşı dirençli olmaları için dua edilir.[304] Sazan balığı şeklindeki flamalara *koinobori* denir. *Koinobori* uygulamasının Edo Döneminde geliştiği Meiji döneminden sonra popüler hale geldiği kabul edilir.[305] *Koinobori*ler genellikle üç sazan balığı şeklinden oluşur. Bunlardan birisi anneyi (*higoi*) diğeri ise babayı (magoi), bir diğeri ise erkek çocuğu simgeler. Mutlu ve güçlü bir aileyi sembolize eden *koinobori* etkinliği Japonyada Saitama bölgesinde yaygındır.[306]

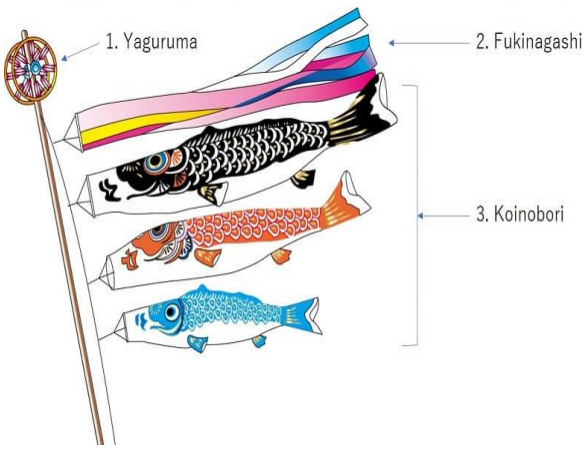

Resim 25: *Koinobori*

Kaynak:*https://orientalsouls.com/wpcontent/uploads/2018/04/koinobori-structure.jpg, e.t: 15.12.2019*

Kodomo no hi fetivalinde *koinobori* etkinliklerinden sonra *kashiwamochi* isimli pirinçten yapılan yemekler yenir. Bu yemek *kashiwa* isimli "Japon meşe ağacı"nın yapraklarının arasına hamur haline getirilmiş tatlı pirinçler konularak yapılır. *Kashiwa* yapraklarının seçilmesinin nedeni *kashiwa* yapraklarının her zaman yeşil kalmasından dolayı bu yapraklardaki diriliğin erkek çocuğuna da aktarımının arzu edilmesidir.[307] Bu

[304] Edo Katsuhiko 江戸克彦, *Shiki No Kotoba Poketto Jiten* 四季の言葉ポケット辞典, Tokyo: PHP, 2012, s.49
[305] Sekine Hisao 関根久夫, *Saitama No Nihon İchi Fudoki* 埼玉の日本一風土記, İbaraki: Sekishobo 幹書房, 2010, s.118.
[306] Hisao, s.119.
[307] Gaku Homma, *The Folk Art of Japanese Country Cooking: A Traditional Diet for Today's World*, Berkeley: North Atlantic Books, 1993, s. 48.

yüzden *koinobori* yapıldıktan sonra çocuk bu tatlıdan yiyerek bir dahaki çocuk bayramına kadar sağlıklı ve güçlü olmuş olur.

Kodomo no hi her ne kadar Japonya'nın genelinde kutlanan bir bayram olsa da aslında antik dönemde bu ay pirinç ekim ayı olarak kutlanmaktaydı. Yukarıda değinilen *omitagyouji* bununla ilgili bir festivaldir. *Omitagyouji*de şenliklerde çokça tüketilen zambaktan yapılan *shoubuzake* (菖蒲酒) isimli içecekteki zambak anlamına gelen *shoubu* kelimesi daha sonra askeri güç için önemli olan erkkek çocuklarıyla ilişkilendirilmiş ve savaşçı ruh anlamına gelen (尚武) karakteri ile ifade edilir hale gelmiştir.[308] Telaffuz olarak zambak kelimesindeki gibi *shoubu* olarak ifade edilen bu kelime zamanla erkek çocuklarının gelecekteki askeri ve siyasi güçleri ile ilişkilendirilmiştir. *Shoubu* kelimesinin bu dönüşümünde zamanında Japonya'daki askeri hükümetlerin samuray yetiştirilmesine verdiği önemin önemli bir etkisi olduğu düşünülebilir. Zira *kodomo no hi* festivalindeki etkinliklerden bir diğeri de büyük ve çok katlı platformlarda asker şeklindeki kuklaların yerleştirilerek erkek çocuğu olan hanelerde sergilenmesidir. Bu uygulamaya *mushaningyou* denir. Bu uygulamanın yapılmasındaki temel amaç erkek çocuklarının gücü ve iktidarı temsil eden asker atalarından[309] disiplin, özveri ve saygı gibi bir erkek çocuğunda bulunması gereken temel değerleri almasını sağlamaktır.

Altıncı ayda uygulanan bir diğer önemli festival ise *Nagoshi no Ooharae* (夏越の大祓)'dir. Bu festival Nara ve Heian dönemlerinde yılda iki kez imparator, soylular ve prenslerin önünde gerçekteştirilen ulusal arınma festivaliydi. Bu festivalle tüm ülke maddi ve manevi kirlerinden arınırdı.[310] Yılda iki kez yapılmasının nedeni ay takvimini kullanan Japonlar için bir yılın altı aydan oluşmasıdır. Buna göre ilk altı ay bir yıl sonraki

[308] Kikuo, s.170.
[309] Alistair Seton, *Collecting Japanese Antiques*, North Clarendon: Tuttle Publishing, 2010, s.486.
[310] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて, s. 167.

altı ay ise diğer bir yılı oluştururdu.[311] Bu yüzden bu festival bahar ve kış aylarında olmak üzere yılda iki kez kutlanırdı. Ancak festivalin zamanının tayin edilmesi ay takvimine göre ayarlandığından dolayı ay takvimi ile güneş takvimi arasındaki 11 günlük bir fark dikkate alındığında güneş takvimine göre net bir tarihlendirme yapmak zordur. Yine de ay takviminde baharın her zaman yeni yıl olarak kutlandığı düşünüldüğünde ilk birinci yılın güneş takvimindeki altıncı aya denk geldiği düşünülebilir. Günümüzde bu festival iş yoğunluğu gibi nedenlerden dolayı 30 Haziranda olmak üzere genelde yılda bir defa yapılır.

Nagoshi no harae festivalinde *jinja* girişlerine yerleştirilen *chinowa kuguri* (茅の輪くぐり) isminde etrafı *kaya* otlarıyla sarılmış yaklaşık bir metre seksen santimlik çemberlerin içinden geçilerek tüm yılın kirinden arınıldığına inanılan uygulama festivalin ana etkinliğini oluşturur.[312] Buna göre 30 Haziranda Japonya'da insanlar evinin yakınında bulunan *jinja*lara gidip bu çemberden geçerek festivale katılırlar. Büyük tapınaklarda düzenlenen *Nagoshi no harae* festivallerinde önce Şinto rahipleri gruplar halinde bu çemberlerden geçerek festivali başlatır akabinde halkın bu çemberlerden geçmesiyle festival devam eder. Çemberin içinden geçen halk böyle yaparak ömürlerini uzattıklarına inanırlar.[313] *Kaya* bitkisinin Japonlar için önemli bir yeri vardır. Yüzyıllardır onu hem evlerindeki çatı yapımında kullanmışlar hem de kötü ruhları kovduğunu düşünmüşlerdir.[314] Bu yüzden *kaya* ile ilgli bu antik inanışın festivale kaynaklık ettiği düşünülebilir.

---

[311] William E. Deal, *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*, New York: Oxford University Press, 2006, s.355.
[312] Tochihara Tsuguo 栃原嗣雄, *Chichibu No Minzoku: Yamazato No Matsuri To Kurashi* 秩父の民俗: 山里の祭りと暮らし, İbaraki: Sekishobo 幹書房, 2005, s.121.
[313] Ōgata Tōru 大形 徹, "*Kenkyū Nōto* '*Mao*' *Nitsuite"* 研究ノート <茅> について, *Kokusai nipponbunka kenkyū sentā kiyō* 国際日本文化研究センター紀要, Tokyo: Kokusai nipponbunka kenkyū sentā 国際日本文化研究センター, 1998, Cilt: 18, s. 162.
[314] Tōru, s.152.

Resim 26: *Chinowa kuguri* 茅の輪くぐり uygulaması

Kaynak:https://www.agara.co.jp/photo_detail/12765, e.t: 17.12.2019

Yedinci ayda kutlanan festivallerden *yamabiraki gyouji* (山開き) 1 Temmuzdan itibaren kutlanır. "Dağa tırmanma festivali" olarak da ifade edilen *yamabiraki gyouji*'de Japonlar bulundukları bölgeye en yakın kutsal dağlara tırmanarak dağ *kami*leri ile buluşurlar.[315] *Yamabiraki* festivalinde dağa tırmanırken beyaz giyinmeye dikkat edilir. Tırmanma başlı başına dini bir uygulamadır. Zira Japonlar bunu yapmakla bugüne kadar duyu organları aracılığıyla elde ettikleri arzu, öfke, korku gibi kötü duygulardan arındıkları *rokkan shoujou* (六巻清浄) ritüelini gerçekleştirmiş olurlar. *Rokkan* (六巻) Japoncada altı duyu anlamına gelir. *Shoujou* (清浄) ise arınma anlamına gelmektedir. *Rokkan* ve *Shoujou* kelimelerinin birleşiminden oluşan *Rokkan shoujou* kavramı ise altı duyu yoluyla insanın dış dünyadan aldığı uyaranları işleyerek bilgiye ulaşmasının

[315] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべ, s.168.

sonuncunda bir takım kötü duygulara da sahip olmasının akabinde bu duygulardan kurtulmayı ifade eder. Kişi böyle yaparak aynı zamanda beden ve ruh birlikteliğini korumuş olur.[316]

Elde edilen bilgilerin kötü olanlarının insana zarar vermesini sembolik manada engellemek amacıyla dağa tırmanıp *kami* ile buluşmak, algıların açılmasını sağlayarak kişinin kendi iç dünyasına yönelip içsel bir yolculuğa çıkması olarak da düşünülebilir.

Yedinci ayda uygulanan diğer festival ise günümüzde birçok Asya ülkesinde de kutlanan "yıldız bayramı" veya "dokumacı kız festivali" olarak da bilinen *tanabata* (七夕祭り) festivalidir.[317] Günümüzde Japonya' da 7 Temmuz, *amanogawa* (天の川) denilen samanyolu galaksisindeki *kengyuu* (牽牛) Altar yıldızı ile Vega olarak da ifade edilen *shokujo* (織女) isimli iki yıldızın yılda bir kez buluştuğuna inanılan günü ifade eder. Genellikle Çin geleneğinden Japon kültürüne aktarılan bir festival olarak bilinse de bu festival Japonya'da antik çağlardan beri Çin kültürü ile iç içe geçmiş bir anlayışın ürünü olarak değerlendirilebilir.

Çin kaynaklı olduğu düşünülen bir hikâyeye göre samanyolu galaksisinin tanrısı Tentei kızı Orihime/Tanabata'nın yalnız olduğunu görünce onun adına çok üzülür ve karşı diyardan çoban olan *hikoboshi* isimli bir erkekle tanıştırıp evlendirir. Ancak aşk sarhoşluğu ile gündelik işlerini aksatmaya başlayan bu iki genç Tentei'yi kızdırır. Bunun üzerine Tentei, kızını damadından ayırır ve bir daha birleşmemeleri için aralarına büyük bir nehir yerleştirir. Fakat kızı ayrılık acısına dayanamayarak daha da kötüleşir ve hiçbir iş yapamadığı gibi yemeden ve içmeden de kesilir. Kızı için üzülen Tentei, kızı ile damadının yılda bir kez buluşmasına izin verir.[318] Bu mitolojiye göre *shokujo* yıldızını

[316] Komatsu yōyū 小松庸祐, *Honiyashingyou Yomu* 般若心経読む, Tokyo: Saitosha 西東社, 2003, s.86
[317] Takeshi, s. 241.
[318] Frederick Hadland Davis, *Myths and Legends of Japan*, New York: Casimo Classics, 2007, s. 126.

Orihime/Tanabata, çoban yılıdızı olarak da bilinen *kengyuu* yıldızını da *Hikoboshi* temsil etmektedir. Buna göre bu iki aşığın yılda bir kez buluşması Japonya da sevgililer günü olarak da kutlanmaktadır.

Tanabata genelikle Çince *Orihime*'nin diğer adı olarak (七夕) karakterleriyle ifade edilir. Ancak Şinto geleneğinde Tanabata'nın farklı bir anlamı vardır. Buna göre *tanabata* kavramı, yedinci aya girildiğinde su *kami*sini karşılayabilmek için bakire bir dokumacı kızın nehir veya deniz üzerinde dokuma yaptığı *tana* (棚) olarak ifade edilen dokuma tezgâhı ile dokuma anlamına gelen *hata/bata* (機) kelimelerinden oluşur. Başka bir deyişle bu festivalin şinto geleneğindeki yönü ifade edilirken "dokuma tezgâhında dokuma işi yapma" anlamında 棚機 karakteri kullanılır.[319]

Sonuç olarak, japonya'da Çin kültüründen gelen yıldız mitolojisi ile Şinto geleneğindeki göksel *kami*ler için dokumacılık yapan bakire kız mitolojisi harmanlanarak Japonya'daki *tanabata* festivaline kaynaklık etmiştir denebilir. Zira Nara Dönemi'nde yönetim genç ve yetenekli kadınları dokumacılık alanına yönlendirmek amacıyla bu günü Çin'deki yıldız mitolojisi ile ilişkilendirerek dokumacılık festivali olarak kutlamaya başladı.[320]

Günümüzde *tanzaku* denilen şiir kartlarına[321] şiir veya dilekler yazarak bambu dallarına asmak *tanabata* festivalindeki önemli uygulamalardandır. Japonya'da ilk ve orta dereceli okullarda da kutlanan *Tanabata* Festivali'nde öğrencilere *tanabata* hikâyesi anlatılarak onlardan bu hikâye ile ilgili *tanzaku* hazırlamaları istenir. [322] Daha sonra bu *tanzaku*lar okullardaki panolara asılır. Son olarak Tanabata Festivalinde *Soumen* adında dokuma iplerini hatırlatan ince erişte lerden hazırlanan sulu yemekler de *tanabata* gününe

[319] Sugata Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて, s.168.
[320] Makoto, s.95.
[321] Markus Sesko, *Encyclopedia of Japanese Swords*, Morrisville: Lulu Enterprises, 2014, s.454.
[322] Katherine Rupp, *Gift-giving in Japan*, Stanford: Stanford University, 2003, s.140

ayrı bir anlam katmaktadır.[323] Zira dokuma ipini andıran erişteler Japonlara dokumacı kız mitolojisini hatırlatır. Japonya'da ataları anma festivali olan *Bon* günü, yedinci ayda düzenlenen tanabata festivalinden sonra geldiği için tanabata festivalini Bon festivali için bir hazırlanma aşaması olarak değerlendiren görüşler de bulunmaktadır.[324]

Sekizinci ayda festival olarak kutlanan *Bon* (盆) Japonya'da önemli bir yere sahiptir. Bu festivale göre Japonlar ölen atalarının ruhlarının onları ziyaret edeceklerine inanırlar. Budizm ile ilgili olduğu için burada bu festivalin detaylarına inmek çalışmanın maksadını aşmaktadır. Bu yüzden burada bu festivalin Şinto kültürü ile bağlantılı birkaç yönüne değinilecektir. Öncelikle Bon festivalinin etimolojik tahlili yapılacak olursa, bon festivalinin Japoncadaki tam karşılığı *urabone* (盂蘭盆会) dir.[325] Bu kelime Japoncaya Sanskritçe *uranbana* isimli kelimeden gelmiştir. *Ulumbana* olarak da bilinen bu kavram Budizm'de aç ruhların ailelerinin evlerini ziyaret edip kendileri için hazırlanmış sunuları yemesini ifade eder.[326] Hindistan'dan Çin yoluyla gelen bu kavram daha sonraki süreçlerde Japonya'da *bon* olarak bilinmeye başlamıştır. *Bon* festivalinde ata ruhlarının evleri ziyaret edeceğine inanılır ve onları tekrar uğurlamak icin kapı önlerine fener koyulur. Yine ata ruhlarını karşılamak ve uğurlamak için *bon odori* denilen geleneksel danslar yapılır.

Bon festivali ve Şinto geleneği arasındaki en önemli bağlantı noktası ata ruhlarına tapınmadır. Zira birinci bölümde değinildiği gibi ata ruhları zamanla *kami* haline gelip ailelerinin evlerini ziyaret edip onlardan hiçbir zaman ayrılmazdı. Bu bağlamda *Bon* festivalinin her ne kadar Budizm kökenli bir uygulama olduğu düşünülsede Japonlardaki ata ruhlarına olan bağlılık ve sadakat Budizmdeki *ulumbana* uygulamasının daha hızlı

[323] https://www.nippon.com/en/features/jg00097/tanabata-star-festival.html, e.t: 18.12.2019
[324] Kikuo, s.173.
[325] Yamaguchi, s.48.
[326] Robert Jone Mestre, *The Buddhism Primer: an Introduction to Buddhism*, Morrisville: Lulu Enterprises, 2005, s. 179.

benimsenmesini sağlamıştır. Budizm ile harmanlanmış ata ruhlarına saygı temalı Şinto anlayışının *bon* festivaliyle teolojik bir bayram halini aldığı söylenebilir.

Dokuzuncu ayda kutlanan bir diğer festival ise *chouyou gyouj* (重陽行事) dir. Bu festival *yin yang* öğretisinin merkezde olduğu Çin kaynaklı bir festivaldir. Çoğu yerde Çin festivali olarak da ifade edilir.[327] *Chouyou* (重陽) kavramı ay takviminde aylar sayılırken tek basamaklı tekil sayıları ifade eder. Buna göre bir, üç, beş ve dokuzuncu aylar *chouyou* aylarıdır. *Yin yang* felsefesinde tek sayılar *yin* özelliği taşır ve negatif tarafı temsil eder. Bu yüzden tek sayılı ilk dokuz ayın tek basamaklı tekil sayılı günler ile çakışması iki *yin* gücünün karşılaşması anlamına gelir. Yılda beş kez gerçekleşen bu durum beş kez çakışma anlamında *gosetsuku* (五設供) kavramıyla ifade edilir. Başka bir deyişle; birinci ayın birinci günü, üçüncü ayın üçüncü günü, beşinci ayın beşinci günü, yedinci ayın yedinci günü, dokuzuncu ayın dokuzuncu günü şeklinde tek basamaklı tekil aylar ile günlerin çakışması gerçekleşir. Tekil ay ile çakışan tekil günler, *yin yang* felsefesine göre ciddi anlamda *yin* enerjisi taşır. Bu ise bu günlerin tehlikeli olduğu ve dikkat edilmesi gerektiği anlamına gelir. Bu yüzden bu günlerde manevi olarak kötü enerjiden uzaklaştıracak bir takım uygulamar yapılır.[328] Her ne kadar Çin kültüründe ilk tekil dokuz ay festival olarak kutlansa da Japonya'da dokuzuncu ayın dokuzuncu günü *chouyou gyouji* olarak kabul edilir. *Chouyou* festivalinde tekil günde biriken negatif enerjilerden korunmak amacıyla *kikuzake* (菊酒) isminde kasımpatı çiçeğinden yapılan *sake* içilir. Çünkü Kasımpatının negatif enerjiyi engelleyen bir gücünün olduğuna inanılır.[329] Yine bu festivalde kasımpatı bahçelerini gezmek, pozitif enerji toplama anlamında önemli bir yere sahiptir.

---

[327] Chiristian Roy, *Traditional Festivals: A Multicultural Encyclopedia*, Santa Barbara: ABC-CLIO, s.116.
[328] Kiyoaki Higuchi 樋口清之, *Sodate Nihonshi* 育て日本史, Tokyo: PHP, 2015, s.84-85.
[329] Naoki Shintani 尚紀新谷, *Kisetsu No Gyouji To Nihon No Shikitari* 季節の行事と日本のしきたり, Tokyo: Mainebi Shuppan マイナビ出版, 2015, s.95.

Onuncu aydaki *gyouji*nin adı Japonya'daki tüm *kami*lerin İzumo Taisha'da toplandığı *kamiaritsuki* (神有月) festivalidir. *Ookunuşi Mikoto* ile ilişkilendirilen *İzumo Taisha* bu festivalde önemli bir yere sahiptir.[330] Japon mitolojisinde *Susano,* kızı *Suseri Hime*'yi kaçıran *Ookunuşi Mikoto'yu İzumo* bölgesine kadar kovaladıktan sonra onları yakalamaktan vazgeçerek birlikte olmalarına izin verir. Kaçmayı bırakan *Ookunişi* burada (İzumo) bir saray kurar ve karısıyla birlikte *İzanagi* ve *İzanami*'nin yarım bıraktığı dünyayı yaratma işini tamamlayıp dişil ve eril gücün birleşerek üretkenliği sağlaması açısından yeryüzündeki üretkenliğin sembolü haline gelir.[331] Bu mitolojiden yola çıkarak Japonlar her yıl ülkedeki tüm *kami*lerin *Ookunuşi*'nin bu sarayında toplanarak yıllık raporları konuştuktan sonra birbirleri ile evlendiklerine inanır.[332] Bu yüzden bu ay *kami*lerin ayı anlamında *kami no tsuki* (神の月) olarak da ifade edilmektedir. Bu dönemde *İzumo Taisha*'yı ziyaret etmek önemlidir. Ziyaret edemeyenler, bulundukları bölgelerdeki *jinja*lara giderek dua ederler.

On birinci aydaki *gyouji shimotsuki, matsuri* başlığı altında açıklandığı için burada sadece isim olarak vermekle yetinilmiştir.

Yıl içindeki son gyouji olarak bilinen on ikinci ayın festivali, eski yılın sonu anlamına gelen *shiwasu gyouji* (師走行事) dir. *Shiwasu* kavramının etimolojik tahlili yapıldığında *shiwasu*nun Japoncada yılın son aşaması anlamına gelen *toshihatsuru* kelimesinden türediği anlaşılır. Zamanla kelimenin telaffuz edilmesinde bir takım değişiklikler olmuştur. Buna göre *toshihatsuru* önce *shihatsu* daha sonra Japonların *ha* (は) sesi yerine *wa* (わ) sesini daha rahat çıkarabilmelerinden dolayı *shiwasu* ifadesine dönüşmüştür.[333] Yine *shiwasu* kavramının yerine yeni yıl arifesinin festivali anlamına

[330] Tsuji Momoko v.d.gr, Haiku Saijiki 俳句歳時記, Tokyo: Shufu Tomosha 主婦の友社, 2016, s. 338.
[331] Ashkenazi, s. 351-353.
[332] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて s. 171.
[333] Masaaki, *Shintou no Subete* 神道のすべて s.175.

gelen *joyasai* (除夜祭) ifadesi de kullanılmaktadır.[334] *Shiwasu* festivalinin uygulamalarını birinci ayda gelecek olan *toshigami*nin (yeni yıl *kami*si) karşılanması için yapılan birkaç hazırlık oluşturur. Bu hazırlıklar Şinto geleneğinde önem arz eder. Zira öncede değinildiği gibi *toshihami* geldiği yeri beğenmezse yanında getirdiği iyi şansı bahşetmeyebilir. Bu yüzden on ikinci ay Şinto kültüründe tamamen yeni yıla ruhen ve fiziken hazırlık yapmakla geçen bir aydır denebilir. Yine de Şintoizm'de yılbaşından önceki gün çok önemlidir. Nitekim arife günü anlamında *joya* (除夜) olarak ifade edilen ve *toshigami*nin dört gözle beklendiği günde *kami* için hazırlanmış sunular hazır bekletilir. Kişi manevi anlamda *kami* ile bulacağı anın hazzını yaşar.

Shiwasu festivalinde yapılan en önemli uygulama *susuharai* denilen temizlik uygulamasıdır. Daha önceki bölümlerde daha çok manevi anlamda arınma ritüellerinden bahsedildi. *Susuharai* bir ritüelden çok başlı başına yıllık genel bir temizlik olarak düşünülebilir.[335] Nitekim günümüzde Japonyada on ikinci ayda sadece evler değil; okullar, hastaneler, şirketler de ciddi bir temizlikten geçer.

Diğer önemli bir uygulama ise *okaremairi* denilen ateş ile arınma ayinidir. Buna göre jinjalarda cam bir kafesin içinde yanan ateş *hinawa* adı verilen bambu elyafından yapılan ipe tutuşturulup evlere kadar götürülür. Evlere gidildiğinde *toumyou* (灯明) denilen bu ateş ile evdeki *kamidan*alara sunmak üzere pirinç kekleri pişirilir.[336] Budist tapınaklarında *joyanokane* (除夜の鐘) isimli çanların yüz sekiz kez çalmasıyla günahların ve kötü ruhların kovulacağına inanılır. Bu çanların kullanımı Edo döneminde

[334] Takeshi, s.243.
[335] Kanzaki, s.55.
[336] Kanzaki, s.54.

başlasa da günümzdeki yılbaşı kutlamalarındaki kullanımı 1928 yılından itibaren yaygınlık kazanmıştır.[337]

Resim27: *Shiwasu* Festivali'nde uygulanan *Okeramairi* おけら参り

Kaynak:https://mainichi.jp/articles/20181105/k00/00e/040/242000c, e.t: 20.12.2019

Hristiyanlığın kısmen de olsa Japonya'da etkin olmasından dolayı son yıllarda 24 Aralık ve 1 Ocak tarihleri arasında *Kurisumasu* (クリスマス) olarak ifade edilen noel etkinlikleri düzenlenmektedir. Japonlar bu tarihlere her ne kadar teolojik bir anlam yüklemeseler de kendilerinin *ibento* (イベント) olarak ifade ettikleri batı tarzı bu yılbaşı etkinlikleri son yıllarda özellikle gençler arasında yayılım göstermiştir.

[337] Tsujikawa Makiko 辻川牧子, *Nihon No Shikitari Wa No Kokoro* 日本のしきたり和のこころ, Tokyo: PHP, 2016, s.116.

SONUÇ

Uzak doğu ülkesi olan Japonya'nın toplumsal gelişim evrelerini ve bu evrelerdeki dinamikleri açıklayabilmek için *minzoku* olarak ifade edilen folklor ile kültürel ve toplumsal tüm donelerin genel bir ifadesi olduğu düşünülen Şintoizm hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Zira Şintoizm'i bilmek Japonya'yı ve Japon insanını tanımak anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında Şintoizm ile ilgili her şey aslında Japon olmakla ilgili bir durumu ifade eder. Bu yüzden tezde öncelikle Japon insanının, Japon kültürünün ve japon inançlarının tam anlamıyla anlaşılabilmesi amaçlanmıştır.

Şintoizm ile ilgili bilinen bilgilerden en önemlisi Şintoizm'in geleneksel ve kültürel bir yapı arz etmesidir. Bu bağlamda Şintoizmdeki ibadet anlayışının ata ruhları ve doğal fenomenlerle ilişkili *kami* merkezinde temellendiği söylenebilir. Bu tezde Şintoizm'in bu yönü anlatılmakla birlikte bilinenlerden farklı olarak Şintoizm'in geniş ve detaylı bir ibadet uygulamasına sahip olduğu ortaya konulmuştur. Özellikle arınma ritüellerinden biri olan *harae*nin birçok çeşidinin olması ve uygulanışında belli kuralların bulunması oldukça dikkat çekicidir. Zira Türkçe kaynaklarda Şinto ibadetlerinin uygulanış biçimi ile ilgili detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Bu yüzden Şinto ibadetlerininin belli kurallara göre yapılıyor olması, Şintoizm'in Japonya'nın kültürel geçmişi hakkında bilgi vermesinin yanında toplumsal bir kurum olarak dini yönüne de dikkat çekmektedir. Şinto ibadetlerini arınma, sunu ve dua şeklinde sınıflandırdıktan sonra yapılış şekilleri hakkında da bilgi verilmiştir. Bu bilgilere yer verirken Japonca kaynaklarda aslında bu ritüellerin çok daha detaylı olduğu anlaşılmıştır. Yine ibadet mekanı olarak Jinjalar tercih edilebileceği gibi evlerdeki *kamidana*lar önünde de ibadetlerin icra edildiği görülmekle birlikte bazı ibadetlerin yapılabilmesi için din adamlarının gerekli olmasından dolayı Jinja temel ibadet mekânı olarak

değerlendirilmiştir. Şintoizm'de din adamları hiyerarşik bir sınıflandırmaya tabi olmamakla birlikte herhangi bir ruhbanlık sınıfına da dâhil değildirler. Din adamları devletten herhangi bir gelir sağlamadıklarından, geçimlerini Jinja'ya bağışlanan yardımlarla idame ettirirler. Ancak çoğu din adamı din adamlığının yanında başka meslekler de uğraşırlar. Bu yüzden Japonya'da din adamlığı başlı başına bir meslek değildir.

İbadetlerin Japonların yaşadığı coğrafya ve sürmüş oldukları hayatın getirdiği koşullar ile yakından ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Zira antik dönemlerden beri pirinç üretimi ile ilgilenen Japonlar, pirinç hasadının daha verimli olabilmesi için pirinçle ilişkilendirdikleri inançları geliştirip bu inançlarla ilgili dini pratikler geliştirmişlerdir. Sıcak ve nemli bir bölgede yaşamalarından dolayı temizliğe çok dikkat eden Japonların en önemli dini pratiklerinden biri olan arınma, Japonya'nın coğrafi konumu düşünüldüğünde bakteri ve diğer hastalıkların önlenmesinde hayati bir öneme sahiptir. Yine dağ, rüzgâr ve ateş ile ilişkilendirdikleri inanışlarında da doğa ile barışık olma vasıtasıyla doğal felaketlerden korunma amaçlanmıştır. Japonya'nın değişken bir iklim ve hareketli bir yer kabuğu yapısına sahip olmasından dolayı özellikle antik dönemdeki insanlar doğa ile özdeşleştirdikleri *kami*lere tapınmayı temel inanç ve uygulamaları haline getirmiştir. Bu yüzden doğal fenomenler Şintoizm'deki en önemli ibadet unsurları olarak kabul edilir.

Japonya'da hiç kuşkusuz en etkili unsurlardan biri Budizm'dir. Budizm'in Japonya'ya Buda heykelleri ile girdiği dönemden başlayarak, karma inancıyla birlikte kurtuluş düşüncesinin *bosatsu*lar aracılığıyla gerçekleşebileceği inancı gelişmiştir. Daha önce başlarına kötü bir şey geldiğinde bunu *kami*leri kızdırdıkları ya da ata ruhlarını memnun etmedikleri için olduğunu düşünüyorlardı. Ancak karma inancının yerleşmesiyle birlikte aslında kötü şeylerin kişini karmik birikimlerin etkisinden dolayı

ortaya çıktığına dair bir anlayış gelişmiştir. Bu da Japonlara ölümden sonrasına dair felsefi ve teolojik bir inanç biçimi kazandırmıştır. Zira Şintoizm'de ölüm sonrasına dair felsefi ve teolojik bir açıklama bulunmuyordu.

Şintoizm'in Budizm ile senkretize olmasından sonra daha önce *kami*leri sembolize etmek için herhangi bir tasvir kullanmayan Japonlar buda heykelleri ile birlikte *kamil*erini tasvir ettikleri heykeller yapmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda birçok *kami* tasviri ortaya çıkmıştır. Yine Japonya'ya Budizm'in gelmesiyle birlikte Şintozim'de değişen bir diğer uygulama ise cenaze törenleri ile ilgilidir. Bilindiği gibi antik dönemden itibaren ölülerin toprağa gömüldüğü ayinler merkezdeyken Budizmle birlikte ruhun tekrar eski bedenine dönmesinin engellenip karmanın tam anlamıyla gerçekleşebilmesinin sağlanması için oluşturulan dini düşünceden dolayı ölü bedeninin yakıldığı Budist cenaze törenleri geliştirilmiştir. Meiji döneminde her ne kadar eski uygulamalara dönülmeye çalışılmışsa da günümüzde Şinto tarzı cenaze törenlerinde bile ölü yakma (*kasousai*) cenaze törenlerinin en önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır. Bu yüzden Budist ögeler ile Şintoizm'in yerleşmiş kültürel ögelerinin farkını temel kaynaklara inmedikçe anlamak zor gibi görünmektedir.

Genelde İngilizce ve Türkçeye festival şeklinde aktarılan *matsuri* kelimesi, basit bir kutlama ve eğlence etkinliğinden çok Şintoizm'de *kami* ile buluşulan kutsal anı ifade etmek için kullanılan geniş bir kavramdır. Eğer kutlama olarak *kami* ile buluşma anının sevinci kastediliyorsa kullanımı kısmi olarak doğru olabilir ancak ülkemizde festival dendiğinde belli bir yöreye özgü dini olmayan etkinlikler anlaşılmaktadır. Bu bağlamda *matsuri* daha çok *kami* ile ilişkili yerel etkinlikler ile insan hayatında doğum, evlilik, ölüm gibi önemli geçiş dönemleri olarak bilinen evrelerde gerçekleştirilen *kami* ile ilişkili anma ve kutlama uygulamalarından oluşur. Festival ise *gyouji* kavramı ile ifade edilmiştir. Bu bağlamda Japonya'da bir yılda her ay olmak üzere yapılan festivallere *nenchuugyouji*

denilmiş ve bu festivallerin yıl içindeki kronolojik sıralamalarına göre uygulanış biçimleri hakknda da bilgi verilmiştir. Bunun sonucunda bazı festivallarin *kami* ile ilişkili olduğu anlaşılmakla birlikte bazı festivallerin ise tamamen Çin kültürü ve Budizm kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak Şintoizm'de ibadette *kami* kavramıyla ifade edilen ruhlar ve yüce varlıkların ibadet konusu yapıldığı anlaşılmakta ayrıca animist anlayışın yansımaları olarak doğada kutsal kabul edilen güneş, dağ, rüzgâr, ateş vb. unsurlar da öne çıkmaktadır. İbadetlerinde su ile arınmaya önem verdikleri ve Japonun hayatını kuşatan her dönemiyle ilgili kutlama (matsuri) ve festivallerin (gyouji) Japon dini hayatını şekillendirdiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

http://www.kunaicho.go.jp/culture/shoryobu/syuzou-r05.html (erişildi: 9 25, 2019).

https://www.britannica.com/topic/Avalokiteshvara (erişildi: 11 06, 2019).

https://kotobank.jp/word/法相/ (erişildi: 11 2019, 2019).

https://kotobank.jp/word/阿弥陀如来/ (erişildi: 11 12, 2019).

https://kotobank.jp/word/陰陽寮/ (erişildi: 11 12, 2019).

https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20191022_15/ (erişildi: Ekim 22, 2019).

https://shinto-bukkyo.net/shinto/神道の知識・作法/祓詞-はらえことば (erişildi: Şubat 02, 2018).

https://kotobank.jp/word/山/Seisen-Ban Nihonkokugodaijiten 精選版日本国語大辞典 (erişildi: 10 15, 2019).

https://kotobank.jp/word/新箸/ , 株式会社平凡社世界大百科事典第２版について (erişildi: 10 15, 2019).

http://home.p07.itscom.net/strmdrf/nihonsyoki.htm, Nihonshoki, Daiichi Kamishiro (erişildi: 07 12, 2019).

ABE, Masamichi. *Shintou Ga Yoku Wakaru Hon 神道がよくわかる本*. Tokyo: PHP, 2004.

AMBROS, Barbara. *Emplacing A Pilgrimage: The Ōyama Cult And Regional Religion İn Early Modern Japan.* Boston: Harvard University Asia Center, 2008.

—. *Emplacing A Pilgrimage: The Ōyama Cult And Regional Religion İn Early Modern Japan.* Boston: Harvard University Asia Center, 2008.

ARIK, Durmuş. «Şintoizm» *Dinler Tarihi* içinde, yazan Baki ADAM, 465-476. Ankara: Grafiker, 2018.

ASHKENAZI, Micheal. *Japon Mitolojisi.* İstanbul: Say, 2007.

ASTON, W.G. *Shinto.* Frankurt: Outlook Verlag, 2019.

ASTON, William George. *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697.* London: George Allen and Unwin, 1956.

BAUSCH, Iliona R. «Fragmentation Practices in Central Japan: Middle Jōmon Clay Figurines at Shakadō.» *History of Religion*, 1984: 27-48.

BAYRAKTAR, Mehmet, Türkler ve Japonlar, Ankara: Minima Yayınları, 2007.

BECK, Clark L, ve bardath W. BURKS. *Aspects of Meiji Modernization: The Japan Helpers and the Helped.* London: New Brunswick, 1983.

BERRY, Marry Elizabeth. *The Culture Of Civil War in Kyoto.* London: University of California Press, 1994.

BLEED, Peter. «Yayoi Cultures of Japan: An Interpretive Summar" Arctic Anthropology.» *Arctic Anthropology*, 1972: 1-23.

BOCKING, Brian. *A Popular Dictionary Of Shinto.* London: Curzon Press, 2005.

BOZKURT, Güvenç. *Japon Kültürü.* İstanbul: Boyut Yayıncılık, 1980.

CALI, Joseph, ve John DOUGIL. *Shinto Shrinies* . Honolulu: Hawai Press, 2013.

CHAMBERLAİN, Basil Hall. *The Kojiki.* Library of Alexandria, 1932.

CHERYY, Kittredge. *Womansword: What Japanese Words Say About Women.* Tokyo: Kodensha, 1987.

DAVİS, Frederick Hadland. *Myths and Legends of Japan,* . New York: Casimo Classics, 2007.

DEAL, William E. *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan.* New York: Oxford University Press, 2006.

DÜNDAR, Merthan. *Japonya'nın Orta Asya Politikaları.* Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2011.

EARTHART, H. Byron. *Religion in Japan* . Boston: Wardsworth, 2004.

EINARSEN, John. *The Sacred Mountains of Asia.* Boston: Shambhala, 1995.

ENDOU, Jun. *Hirata Kokugaku To Kinsei Shakai 平田国学と近世社会*. Tokyo:Perikansha, 2008.

FRAZER, James. *The Golden Bough The Roots of Religion and Folklore* . İstanbul: Payel, 2004.

FREDERIC, Louis. *Japan Encyclopedia.* London: Belknap Press of Harvard University , 2002.

FUJİMOTO, Norio. *Jinja To Kamisama Ga Yoku Wakaru Hon 神社と神様がよ〜くわかる本.* Tokyo: Hidekuza Sisutemu, 2014.

GEN, Tada. *Kojiki-Nihonshoki* 古事記・日本書紀. Tokyo: Saitousha, 2013.

HABU, Junko. *Ancient Jomon of Japan* . Cambdridge: Cambridge University, 2004.

HAİJİME, Suzuki. *Konkou Daijin* 金光大神,. Okayama: Konkōkyōhonbu kyō-chō, 2003.

HAJİME, Tanba. *Maru Kajiri Reigi Sahō* まるかじり礼儀作法. Tokyo: PHP, 2004.

HALL, John Witney. *Japan From Prehistory to Modern in Times.* Tokyo: Charles E. Tutle Company, 1971.

HAMURO, Yoriaki. *Shintou No Kokoro* 神道のこころ. Tokyo: Shunjuusha, 1997.

HANSEN, Wilburn. «Creating Modern Japanese Subjects: Morning Rituals from Norito to News and Weather.» 2016.

HANSEN, Wilburn. «Creating Modern Japanese Subjects: Morning Rituals from Norito to News and Weather.» *Religions*, 2016.

—. *When Tengu Talk: Hirata Atsutane's Ethnography of the Other World.* Honolulu: University of Hawai Press, 2009.

HARDACRE, Helen. *Shinto A History.* New York: Oxford University Press, 2017.

HARUNARİ, Hideharu. «Haniwa No E 埴輪の絵 » *Kokuritsu Rekishiminzokuhakubutsukan kenkyū hōkoku* 国立歴史民俗博物館研究報告, 1990: 203-233.

HARUO, Sakurai. *Shintou no Tamenteki Kachi* 神道の多面的価値,皇學館大学出版. İse: Hakugakukan Daigaku, 2014.

HEARN, Lafcadio. *Japonya*. Ankara: Doğu Batı Yayınevi, çev: Oğuz Adanır, 2011.

HİGUCHI, Kiyoaki. *Sodate Nihonshi* 育て日本史. Tokyo: PHP, 2015.

HİRO, Sachiya. *Hiro-Sa Chiya Ga Kiku Shintō No Seiten* ひろさちやが聞く神道の聖典, 鈴木出版. Tokyo: Suzuki Shuppan, 1993.

HİROMİ, Shimada. *Shintou ha Naze Oshie Ga Naino ka* 神道はなぜ教えがないのか. Tokyo: Besuto Shinsho, 2013.

HİROSHİ, İnoue. *Shintou no Kyozou to jitsuzou* 神道の虚像と実像. Tokyo: Koudansha, 2011.

HİROSHİ, Ozawa. « Minshuu Shuukyou no Shinsou 民衆宗教の真相 .» *Nihon No Shakaishi* 日本の社会史, 1987.

HİSAO, Sekine. *Saitama No Nihon İchi Fudoki* 埼玉の日本一風土記, 幹書房. İbaraki: Sekishobo, 2010.

HİSAO, Tanase. *Dansō-Zoi No Kōeki-Ji To Bunka Ryūtsū No Kiseki* 断層沿いの交易路と文化流通の軌跡. Tokyo: Sōeishuppa, 2010.

HOMMA, Gaku. *The Folk Art of Japanese Country Cooking: A Traditional Diet for Today's World*. Berkeley: North Atlantic Books, 1993.

ICHİJO, Shinya. *Kaiun! Pawāsupotto `jinja' e ikou* 開運! パワースポット「神社」へ行こう. Tokyo: PHP, 2008.

IIJİMA, Kumiko. «Toshikoshi- Shougatsu no Shoku Shuukanni Kansuru Jittai Chousa 年越し・正月の食習慣に関する実態調査.» *Nihon-Chō Ri-Ka-Gaku-Kai-Shi*, 2006: 154-162.

Kōchi Ken Kyōiku Iinkai. *Yomigaeru Tamura İseki-Gun* よみがえる田村遺跡群 . Kochi: Kobun, 1987.

İSHİBASHİ, Shigeto. «Shohyō Ronbun 書評論文.» *Sahara Makoto Dōtaku No Kōkogaku* 佐原真 銅鐸の考古学 (Chiba Daigaku), 2008: 331-338.

İSHİKAWA, Takashi. *Kokoro: The Soul of Japan*. Minneapolis: East Publications, 1986.

ISHIRO, Hironobu. «Rites and Rituals of the Kofun Period.» *Japanese Journal of Religious Studies*, 1992: 191-216.

ISRAEL, George L. *World History* . Georgia: University of North Georgia, 2016.

IZU, Kudou. *Shintou İro Ha- Jinja Matsuri No Kiso Chishik i* 神道いろは一神社祭りの基礎知識,. Tokyo: Jinja Honchō Kyōgaku Kenkyūj, 2004.

japanese time. https://www.japantimes.co.jp/life/2008/10/29/environment/naras-cute-destructive-deer/#.XJaVG4Ntxn1, (erişildi: 0cak 9, 2019).

JAY, Jennifer W. « Kingdoms of Women in Tang China.» *Journal of the American Oriental Societ*, 1996: 220-229.

KANASEKİ, Hiroshi, ve Makoto SAHARA. «The Yayoi Period.» *Asian Perspecrive*, 1976: 15-28.

KANZAKİ, Noritake. *Matsuri no Shoku Bunka* まつりの食文化. Tokyo: Kodokawa Shoten, 2005.

KARATAŞ, Hüsamettin, "Nichiren Buddhism", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012.

KAORU, Fujimori. «Kinensai.» http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=878 (erişildi: mayıs 05, 2019).

KAORU, Nakayama. « Shinatsuhiko.» *Encylopedia of Shinto.* 2005. http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=139 (erişildi: 10 2019, 12).

KATO, Andou. *Shiranaito Haji O Kaku Kankonsōsai No Manā Jōshiki* 知らないと恥をかく冠婚葬祭のマナー常識, . Tokyo: PHP, 2011.

KATO, Kenji. *Jinja Bairingaru Gaido* 神社バイリンガルガイド . Tokyo: Shogakukan, 2016.

KATSUHİKO, Edo. *Shiki No Kotoba Poketto Jiten* 四季の言葉ポケット辞典. Tokyo: PHP, 2012.

KATSUMI, Nakae. *Edojō No Meikyū Ōoku No Nazo Wo Hodoku* 江戸城の迷宮 「大奥の謎」を解く. Tokyo: PHP, 2006.

KAWASHİMA, Takamuna. «Burial practices and social complexity Jomon examples.» *Documenta Prehistorica* , 20111: 109-115.

KAZUO, Migishima. « Kofun Period: Research Trends.» *Trends in Japanese Archaeological Research-Nihon Kōkogaku Kenkyū No Dōkō* 日本考古学研究の動向, 2008: 1-21.

KAZUO, Sasaki. *Keiryū Kogane-Ki: Michi No Keiryū wo Motomete Tabi Shita Jūjitsu No Hibi* 渓流黄金記―未知の渓流を求めて旅した充実の日々. Tokyo: Tsuribitosha, 2007.

KEENE, Donald. « Hirata Atsutane and Western Learning » *T'oung Pao Second Series*, 1954: 353-380.

KENJİ, Kato. *Shinto Shrine*. Tokyo: Shogakukan, 2016.

KIDDER, J. Edward. «Agriculture and Ritual in the Middle Jomon Period» *Asian Perspectives*, 1968: 19-41.

KIDDER, J. Edward. *Himiko and Japan's ElusiveChiefdom of Yamata.* Honolulu: Hawai Press, 2007.

KİKUKO, Ikeyuu. *Shintou no Shikitarito Kokoroe* 神道のしきたりと心得. Tokyo: İkedashoten, 1990.

KISHIKAWA, Masanori. *Jinja No Oshie* 神社の教え. Tokyo: Shogakkan, 2015.

KENTARO, Suzuki. « Encyclopedia of Shinto.» *Heihaku.* 2005. http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=327 (erişildi: ocak 23, 2019).

KLIEN, Susanne. «Shinto Ritual Practice in Miyagi Prefecture after the Great East Japan Earthquake.» *Asian Ethnology*, 2006 : 359-376.

KYOSHİ, Sasaki. « Amenominakanushi no Kami in Late Tokugawa Period Kokugaku.» *Contemporary Papers on Japanese Religion*.

KYOUKO, Takeda. «Katei Kyōiku Kara Mita Hina Matsuri" 家庭教育からみた雛祭.» *Iwatadaigaku Kyouiku Gakubu Kenkyuu Nenpou* , 1995: 79-87.

LANCASHİRE, Terence A. *An Introduction to Japanese Folk Performing Arts.* London: Routledge, 2011.

LEBRA, Takie. *İdentity, Gender and Status in Japan.* Folkestone: Global oriental, 2007.

MACKENZİE, Donald A. *Myths of China and Japan.* London: The Gresham , 1912.

MAKIKO, Tsujikawa. *Nihon No Shikitari Wa No Kokoro* 日本のしきたり和のこころ . Tokyo: PHP, 2016.

MAKOTO, Takemitsu. *Chishiki Zero Kara No Shintou Nyuumon* 知識ゼロからの神道入門. Tokyo: Gentosha, 2006.

MARİNGER, Johannes. «Clay Figurines of the Jōmon Period: A Contribution to the History of Ancient Religion in Japan.» *History Of Religions*, 1974: 128-139.

MASAAKİ, Sugata. *Shintou Ga Yoku Wakaru* 神道がよくわかる. Tokyo: Nihonbungeisha, 2009.

—. *Shintou no Subete.* Tokyo: Nihon no Bungeisha, 2004.

MASS, Jeffrey P. *The Bakufu in Japanese History*. Stanford: Stanford University Press, 1993.

MASUDA, Hidemitsu. *Shintou no Hon* 神道の本. Tokyo: Gakken, 1992.

MAYUKO, Maeda. «Kumamoto Ken Shutsudo Jinbutsu Haniwa Miru Seisaku Houhou 熊本県出土人物埴輪見る制作方法.» *Yatsushirokai Engan Chiiki Okeru Kofun Jidai Zaichi Haka-Sei No Hattatsu Katei Ni Kansuru Kisoteki Kenkyuu* 八代海沿岸地域おける古墳時代在地墓制の発達過程に関する基礎的研究, 2009: 183-194.

MESTRE, Robert Jone. *The Buddhism Primer: an Introduction to Buddhism.* Morrisville: Lulu Enterprises, 2005.

MEYER, Milton W. *Japonya Tarihi*. İstanbul: İnkılap, 2014.

MİLLER, Alan. «Ame No Mıso-Orı Me (The Heavenly Weavıng Maıden): The Cosmic Weaver In Early Shınto Myth And Rıtual.» *History of Religions*, 1984: 27-48.

MİTSUHASHİ, Takeshi. *Nihon No Kamigami To Jinja* 日本の神々と神社. Tokyo: Seishunshuppansha, 2010.

MİTSUO, Inoue. «Kodai-Shi No Naka No Chōsen Bunka — Higashiajia Sekai To Nihon —古代史のなかの朝鮮文化—東アジア世界と日本» *Review of Asian and Pacific Studies*, 2018: 67-79.

MİYOKO, Matsutani. *Nihon no Shinwa 日本の神話*,. Tokyo: Kodensha, 2010.

MOMOKO, Tsuji. *Haiku Saijiki 俳句歳時記.* Tokyo: Shufu Tomosha, 2016.

MORİARTY, Elizabeth. «The Communitarian Aspect of Shinto Matsuri.» *Asian Folklore Studies*, 1972: 91-140.

MOTAKA, Nishibeppu. *Ritsuryou Kokka No TenkaiChiki Shihai* 律令国家の展開地機支配,. Tokyo: Shibunkaku, 2011.

MOTEGİ, Sadasumi. *Chishiki Zero Karano İse Jingu Nyumon* 知識ゼロからの伊勢神宮入門. Tokyo: Gentosha, 2012.

MURDOCH, James. *A History Of Japan.* London: Broadway House, 1926.

NAOFİMİ, Kishimoto. «Yamato ni Okeru Kokka Keisei to Kofun Jidai Kaishi no Purosesu 倭における国家形成と古墳時代開始のプロセス.» *Yamato ni Okeru KokkaKokuritsu Rekishi Minzoku Hakubutsukan Kenkyū Hōkoku* 国立歴史民俗博物館研究報告 2014: 370-402.

Nigongi. 697.

NİSHİMURA, Sey, ve Motoori NORİNAGA. «The Way Of The Gods. Motoori Noriaga's Naobi No Mitama.» *Monumenta Nipponica*, 1992: 21-41.

NOBORU, Miyata. *Kinsei No Hayarigami* 近世野流行り神. Tokyo: Hyouransha, 1972.

NOSCO, Peter. *Remembering Paradise: Nativism and Nostalgia in Eighteenth-century.* London: Council on east asian studies, 1990.

OBERLIN, E. Steinilber. *The Buddhist Sect Of Japan.* London: Routledge, 2011.

OKAYAMA, Takaya. *Mite Wakaru Nihon* 見てわかる日本. Tokyo: JTB, 2002.

OKUNO, Takahiro. *Sengoku Jidai No Kyūtei Seikatsu* 戦国時代の宮廷生活. Tokyo: Zokugunshoruijū kanseika, 2004.

ONO, Sokyo. *Şinto Kamilerin Yolu.* İstanbul: Okyanus Yayın, 2004.

OSHİMA, Takehiko. *Nihon no shinbutsu no jiten* 日本の神仏の辞典. Tokyo: Taishuukanshoten, 2001.

OTSUKASANE, Hatsushige. «Zenpōkōhōfun Jousetsu" 前方後円墳常設.» *Meijidaigaku Jinmonkagaku Kenkyūjo Kiyō* 明治大学人文科学研究所紀要, 1962: 5-59.

OTSUKASANE, Hatsushige. «Zenpōkōhōfun Josetsu 前方後方墳序説.» *Meijidaigaku Jinmonkagaku Kenkyūjo Kiyō* 明治大学人文科学研究所紀要, 1961: 5-59.

OTSUKASANE, Hatsushige. «Zenpōkōhōfun No Kenkyū" 前方後方墳の研究.» *Meijidaigaku Daigakuin Kiyō* 明治大学大学院紀要, 1964: 129-138.

PALMER, Edwina. *Harima Fudoki: A Record of Ancient Japan Reinterpreted, Translated, Annotated, and with Commentary.* Boston: Brill Press, 2015.

PHILIPPI, Donald L. *Trans Kojiki, Princeton.* Tokyo: University of Tokyo Press, 1969.

PLUTSCHOW, Herbert E., ve Patrick GREOFFRY. *Matsuri: The Festivals of Japan.* Tokyo: Curzon Press, 1996.

POLAT, Kemal. «Kutsal Nesnelerle ilgili Halk İnanışları» *Halk İnanışları içinde*, yazan Durmuş Arık; Baki Adam, 101-134. Ankara: Grafiker, 2017,

RİELLY, Robin L. *Kamikaze Attacks of World War II.* London: Macfarland, 2012.

ROY, Chiristian. *Traditional Festivals: A Multicultural Encyclopedia.* Santa Barbara: ABC-CLIO, tarih yok.

SANSOM, Sir George Bailey. *A History of Japan to 1334.* Stanford: Stanford University Pres, 1958.

SARIKÇIOĞLU, Ekrem. *Din Fenemolojisi*. Isparta: Fakülte Yayınevi, 2011.

SEKİ, Yuji. *Kodai Shintou to Jinja* 古代神道と神社. Tokyo: KK Besutoserazu , 2015.

SESKO, Markus. *Encyclopedia of Japanese Swords.* Morrisville : Lulu Enterprises, 2014.

SETON, Alistair. *Collecting Japanese Antiques.* North Clarendon: Tuttle Publishing, 2010.

SHİBUYA, Nobuhiro. *Zero Kara Wakaru Shintou no Subete* ゼロから分かる神道のすべて. Tokyo: Mikasashobo, 2014.

—. *Zero Kara Wakaru Shintou no Subete* ゼロから分かる神道のすべて. Tokyo: Mikasa Shobo, 2014.

SHİMAZAKİ, Susumu. *Jinja to Kamisama ga Yoku Wakaru Hon.* Tokyo: PHP, 2007.

SHİNGEYOSHİ, Murakami. *Tennou No Saishi* 天皇の祭祀. Tokyo: Iwanami Shoten, 1977.

SHİNTANİ, Naoki. *Kisetsu No Gyouji To Nihon No Shikitari* 季節の行事と日本のしきたり. Tokyo: Mainebi Shuppan, 2015.

SHURTLEFF, William, ve Akiko AOYAGİ. *History of Soynuts, Soynut Butter.* Lafayette: Soyinfo Cente, 2012.

STERCKX, Roel. *The Animal and Daemon in Early China.* Albany: State University of New York Press, 2002.

SUSUMU, Shimazaki. *Jinja To Kamisama Ga Yoku Wakaru Hon* 神社と神さまがよくわかる本. Tokyo: PHP, 2007.

ŞAMLIOĞLU, İbrahim Emre, "Çin ve Japon Dinlerinde Dağ Kültü", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2018.

ŞENAVCU, Halil İbrahim, "Japon Dinî Bayramları", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale, 2006.

T.C Dışişleri Bakanlığı . 17 eylül 2011. http://www.mfa.gov.tr/turkiye-japonya-siyasi-iliskileri.tr.mfa (erişildi: Kasım 9, 2019).

TAKAO, Yamanaka. *Nihon No Kokoro Wo Tsutaeru İse Jingu* 日本の心を伝える伊勢の神. Yamanaka: Moralogy İnstitude, 2007.

TAKESHİ, Mitsuhashi. *Shintou No Hon 神道の本*. Tokyo: Saitousha, 2011.

TAMAMUSHİ, Satako. «Tawaraya Soutatsu and the Yamato-e Revial» *Critical Perspectives on Classicism in Japanese Painting, 1600-1700*, 2004: 53-79.

TOBE, Tamio,. *Nihon No Megamisama Ga Yoku Wakaru Hon* 日本の女神様がよくわかる本. Tokyo: PHP, 2007.

—. *Nihon no Kamisama ga Yoku Wakaru Hon* 日本の神様がよくわかる本. Tokyo: PHP, 2004.

—. *Yaoyorozu No Kami Nihon No Shinrei-Tachi No Purofīru* 八百万の神々―日本の神霊たちのプロフィール. Tokyo: Shinkigensha, 1997,.

TANAKA, Stefen. *Japan's Orient.* London:: University of California Pres, 1993.

TATSUYA, Kosaka. *Nihon no Kamisama Kaiun* 日本の神様開運. Tokyo: Sodensha, 2019.

TETSUO, Yamaori. *Bukkyou Yougo No Kiso Chishik i* 仏教用語の基礎知識. Tokyo: Kadokawa Shoten, 2000.

TORU, Ogata. «"Kenkyū Nōto 'Mao' Nitsuite" 研究ノート <茅> について.» *Kokusai nipponbunka kenkyū sentā kiyō*, 1998: 151-175.

TOSHİAKİ, Harada. «The Origin of Rites of Worship Within The Local Community.» *Bunraku Saishi No Kigen* , 1973: 20-32.

TOSHİHİKO, Kodou. *Shintou wo Kataru* 神道を語る. Tokyo: Shunjusha, 2014.

TSUGUO, Tochihara. *Chichibu No Minzoku: Yamazato No Matsuri To Kurashi* 秩父の民俗: 山里の祭りと暮らし. İbaraki: Sekishobo, 2005.

Türkiye Dışişleri Bakanlığı. 2011. http://www.mfa.gov.tr/turkiye-japonya-siyasi-iliskileri.tr.mfa (erişildi: ekim 2019).

Nanzan University. «Shinto Symbols.» *Contemporary Religions in Japan*, 1996: 3-39.

ÜSTEK, Merve, "Şintoizm'de Kadının Konumu", İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2019.

WOOD, Frances. *China's Fırst Emperor And Hıs Terracotta Warriors.* Manhattan: St. Martin's Griffin, 2008.

WRİGHT, David C. *The History of China.* London: Green Wood Press, 2001.

YAMADA, Yasuhiro. «Jomon Jidai no Kodomo no Maisou 縄文時代の子供の埋葬.» *Nihon Kogaku,* 1997: 1-39.

YAMAGUCHİ, Momoko. *Nihon Nobunka Kankō Rekishi Jiten* 日本の文化・観光・歴史辞典. Tokyo: Sanshusha, 2014.

YAMAGUCHİ, Satoshi. *Shinto From An İnternational Perspective.* Tokyo: Ebisu-Kosyo, 2012.

—. *Shinto From An İnternational Perspective.* Tokyo: Ebisu-Kosyo, 2012.

YAMAKAGE, Motohisa. *The Essence of Shinto: Japan's Spiritual Heart.* Tokyo: Kodansha International, 200.

YAMAZAKİ, Masakazu. *Jaapon Kültürü.* İstanbul: Bütek Yayınları, 2009.

YASUHİSA, Koike. *Nihonjin'nara Shitte Okitai Tadashī Kasō No Hon* 日本人なら知っておきたい正しい家相の本. Tokyo: Purejidento-sha, 2015.

YASUTAMİ, Suzuki. *Kojiki Nihonshoki* 古事記・日本書紀. Tokyo: Nagaokashoten, 2012.

YILDIRIM, Münir «Tabiat Kültleri», *Halk İnanışları* içinde, Yazan Durmuş Arık; Baki Adam, 240-251. Ankara: Grafiker, 2017.

YİTİK, Ali İhsan. *Doğu Dinleri.* İstanbul: İsam Yayınları, 2014.

YOSHİKAWA, Mitsuko. *Zukai Nyūmon Gyōkai Kenkyū Saishin Sōgi Gyōkai No Dōkō To Karakuri Ga Yoku Wakaru Ho*n 図解入門業界研究最新葬儀業界の動向とカラクリがよーくわかる本, 秀和システム,. Tokyo: Hidekazu, 2010.

YOSHİKAZU, Yoshida, ve Eri MATSUOKA. *Sekai Mo Odoroku Nippon Ryokō* 世界も驚くニッポン旅行. Tokyo: PHP, 2013.

YOSHİYUKİ, Ogino. *Saishinhan Atarashī Sōgi Hōyō No Susumekata& Manā* 最新版新しい葬儀・法要の進め方&マナー. Tokyo: Hidekazu, 2010.

YOUKO, İshii. *Otsukiai& Manā Dai Jiten* おつきあい&マナー大事典,: 学習研究社. Tokyo: Gakken, 2004.

YOYU, Komatsu. *Honiyashingyou Yomu* 般若心経読む. Tokyo: Saitosha, 2003.

YUKİO, Kobayashi. «Sankakubuchishinjūkyō No Kenkyū: Katashiki Bunrui-Hen 京都大學文學部研究紀要 » *Memoirs of the Faculty of Letters*, 1971: 96-170.

YUKO, Sugimoto. *Kokoro Ni hibiku Sōgi Hōyō no Aisatsu to Tegami& Mana* 心に響く葬儀・法要のあいさつと手紙&マナー. Tokyo: Shufunotomosha, 2017.

YUTAKA, Ishikura. *Kekkonshiki no mana* 結婚式のマナー, 保育社. Osaka: Hoikusha, 1975.

YUUJİ, Seki. *Tennouke Tanjou no Nazo* 天皇家の誕生の謎学習研究社, Tokyo: Gakushūkenkyūsh, 2004.

YUUJİRO, Ouguchi. *Nihonshi* 日本史. Tokyo: Shuppansha, 1990.

ÖZET

Geleneksel ve milli bir kimliğe sahip olan Şintoizm, Japon kültürü ile ilgili değerleri ve anlayış biçimlerini ihtiva etmektedir. Bu bağlamda Şinto yayılmacı ve her türlü kültüre adapte olabilen teolojik bir oluşumdan ziyade başka bir coğrafyaya taşındığında varlığını koruyamayacak dini kültür ve düşüncelerden oluşmaktadır. Şintoizm hiç bir zaman yayılmacı ve misyoner bir din olmadı. Bu gelenek daha çok Japonya' nın tarihini mitolojik verilere dayanarak temellendirme ve haklılaştırma düşüncesi etrafında şekillenmiştir.

Aktık dönemlerden itibaren doğa ile kurulan ilişki zamanla animistik inançların bir ifadesi olarak kami denilen yüce varlıklara tapınma hâline evrilmistir. Şintoizm göre kamiler, dünyevi hayat enerjisini taşıyan tapınılması gereken yüce varlıklardır. Bu bağlamda onlara sunu, arınma, dua ve matsuri şeklinde ibadet edilir. Bu Şintoizm'de ibadetin temel unsurlarını oluşturmaktadır.

Matsuri ve gyouji kavramları, Japonların hayatında önemli bir yere sahip olan kutlamalar ve festivallerin anlaşılabilmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda matsuri basit bir eğlence ve kutlama olmaktan çok kutsal olan kami ile buluşmayı ifade ederken gyouji ise festivalleri ifade etmek için kullanılır.

Anahtar Kelimeler: Şintoizm, Şinto Ritüelleri, Shinto ve Doğa, Şinto Düşüncesi.

ABSTRACT

Shintoism is identified as the values and the forms of comprehension related to the japanese culture, and it has a traditional and national identity. Shinto is not a theological formation that could spread and adapt to any culture easily, instead, it is formed by the religious culture and thoughts which cannot survive if they are transferred to another geographical region. Shintoism has never become a missionary religion which tries to spread. The tradition relies on the idea which is about constructing the Japanese history based on the mythologic values.

Since the ancient times, the relation that was formed with the nature was resulted with worshipping to the holy creatures known as *kami*. According to Shintoism, *kamis* are the holy creatures which have the earthly life energy. Therefore, people feel obligated to worship them. The main ways of worshipping to *kami* in Shintoism are as following; offering, purification, praying and *matsuri*.

The concepts of matsuri and *gyouji* are very essential for the japanese culture as they help understand the celebrations and the festivals which play an important role in the japanese culture. In this regard, matsuris are the holy celebrations aiming to meet *kami* while *gyouji*s are the festivals.

Keywords: Shintoism, Shinto Practices, Shinto ve Nature, The Thought of Shinto.